

1.ÜNİTE: TÜRK DİLİ VE EDEBİYATINA GİRİŞ

1- EDEBİYAT TOPLUM İLİŞKİSİ

Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dinleyen veya okuyarlarda heyecan, zevk ve güzellik duygusu uyandıracak biçimde dile getirilmesi sanatına **edebiyat** denir.

Edebiyat, **malzemesi dil** olan bir güzel sanatlar dalıdır. Bu bağlamda edebiyatın temel işlevi; duygu ve hayalleri okuyucuda heyecan, zevk ve güzellik duygusu uyandıracak biçimde ifade etmektir.

Yaşamın her alanı, doğadaki varlıklar, tarihi ve toplumsal olaylar, kısacası insanla ilgili her şey edebiyatın konusudur. Yaşama bu kadar iç içe olması, edebiyata kimi zaman toplum sorunlarını yansıtmak gibi bir amaç da yüklemiştir.

Edebiyat toplum sorunlarını dile getirilebilir, bunu yaparken toplumsal değişime etkide bulunabilir. Edebiyat, toplumsal yapıyı oluşturan öğelerden biridir. Bu durumda sanatçı, hem toplumdan etkilenir hem de yapıtlarıyla toplumu etkiler. Edebiyat bazen toplumsal yapının değişmesine katkıda bulunur.

Edebi eserler, belli toplumsal çevrelerde ortaya çıkar. Toplumsal çevrenin ve geleneğin özellikleri, edebi eserlerde belli oranda dile getirilir. Edebi eserlerin oluştuğu ortamın bilinmesi; eserlerdeki bazı ifade, olay ve görüşlerin anlaşılmasına yardım eder.

Örneğin İslamiyet'ten Önceki Türk Edebiyatı'nı tüm yönleriyle anlayabilmek için atlı göçebe medeniyetinin özelliklerini bilmek gerekir. Tanzimat ya da Servet-i Fünûn Dönemlerini anlayabilmek için o dönemlerdeki toplumsal hayatta meydana gelen değişimleri, Batılılaşma hareketini, düşünce akımlarını bilmek gerekir.

Edebi eserlerde, toplumsal hayatı belirleyen öğelerden yararlanır ancak bu yararlanma, edebiyatın temel amaçları çerçevesinde gerçekleşir. Edebiyatçı, bir bilim adamı değildir ve olaylara toplum bilimci açısından bakmaz. O, estetik bir bakış açısına sahiptir ancak bu bakış açısı, sanatçının zihninde oluşurken toplumsal verilerle de zenginleşir.

Toplumsal hayatı belirleyen öğeler; edebi eserlerde insanın genelde duygu ve hayal dünyasına seslenen, okurda estetik zevkler uyandıran bir anlatımla dile getirilir.

Edebiyat ve güzel sanatların bütün kolları, toplum üzerinde farklı biçim ve düzeylerde etkilidir. Bir filmin ya da romanın ve bu yapıtlardaki kahramanların toplumda farklı davranış modelleri yaratmaları bunun en basit örneğidir. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışından Cumhuriyet'in kuruluşuna ve günümüze kadar toplumu etkileyen önemli olaylar, o dönemin edebiyat eserleri incelenmeden tam olarak anlaşılabilir.

Toplumdaki bazı olayları, değişimleri, toplumsal ve siyasi hayatı açıklamak için edebi eserler kaynak niteliği taşır. Bu bağlamda toplum bilimciler (sosyologlar), edebi eserlerden yararlanabilir. Edebi eserler **kurmacadır**. Edebi eserlerde dile getirilen dünya ile gerçek dünya arasında bire bir ilgi olmayabilir ancak okuyucu, metinden etkilenme düzeyine bağlı olarak kurmaca dünyayı yaşadığı gerçeklikle özdeşleştirir ve çoğaltır.

Çocukların, çizgi film karakterlerine benzemeye çalışmaları, sinema salonunda seyircilerin komik, duygusal, üzüntü verici vb. sahnelere ortak tepki vermeleri (alkışlamaları, gülmeleri, gözyaşı dökmeleri vb.), kötü karakteri canlandıran bir sanatçının sokaktaki insanlardan tepki görmesi, bir televizyon dizisinde ölen kahraman için gerçek yaşamda cenaze namazı kılınması, yas tutulması vb. sanat eserlerinin, bireyi ve toplumu etkilemesine ve insanların, hayal ürünü olan kurmaca eserleri kendi gerçeklikleriyle birleştirerek başka bir gerçekliğe ulaşmalarına örnektir.

Edebiyatın toplumla ilişkisi bunlarla sınırlı değildir. Edebiyat, çeşitli dönemlerinde toplumsal değişimde etkili olmuştur: Batı'da Voltaire, Montesquieu, Jean Jacques Rousseau gibi sanatçılar eserleri ve düşünceleriyle Fransız İhtilali'nin gerçekleşmesini sağlamışlardır. Türk edebiyatında ise **Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa, Recaizade Mahmut Ekrem vb. sanatçılar eserleri ve düşünceleriyle Türk edebiyatının ve**

2- EDEBİYATIN SANAT AKIMLARIYLA İLİŞKİSİ

Bir sanatçı grubunun belli bir dönemde ortak dünya görüşü, estetik, sanat ve edebiyat anlayışı çerçevesinde oluşturulduğu edebiyat hareketine; bu anlayış ve hareket çevresinde kaleme alınan edebi eserlerin oluşturduğu bütüne **edebi akım (edebiyat akımı)** denir.

Edebi akımlar, genel bir sanat akımının edebiyatı ilgilendiren yönüdür. Bu bağlamda, edebi akım olarak bilinen kavramlar sadece edebiyatla sınırlanamaz. Bu kavramlar genellikle güzel sanatları (resim, tiyatro, mimari...) kapsar.

a) BATI EDEBİ AKIMLARI

HÜMANİZİM (İNSANCILIK)

1- İnsan sevgisi, tüm sevme ülküsü anlamına gelen hümanizm, insanı geliştirme ve yüceltme amacı taşıyan evrensel bir düşünce akımıdır.

2- Ortaçağ zihniyetine, kilise ve devlet baskısına tepki olarak ortaya çıkmıştır.

3- Rönesans'ın yani Aydınlanma Çağının temeli kabul edilmiştir.

4- 14.yy. da İtalya'da doğan bu akım, daha sonra Fransa ve diğer Avrupa ülkelerine yayılmıştır.

5- Eski Yunan ve Latin edebiyatı örnek alınmıştır. Sanatçılar kendilerine ait ese vermek yerine Antik çağın konularını yeniden işlemiştir.

6- Üslup ve biçim özelliklerine önem veren hümanist sanatçılar, eserlerini halkın değil, aristokrat kesimin beğenisine uygun olarak biçimlendirmişlerdir.

Temsilcileri: Dante, Petrarca, Boccaccio, Villon, Rabelais, Montaigne, Ronsard, Cervantes, Shakespeare

Türk Edebiyatında Hümanizm: İlk Türk hümanist sanatçı Yunus Emre'dir, ancak ondaki insan sevgisi tasavvufa dayanmaktadır. Cumhuriyet döneminde ise Nurullah Ataç, Sabahattin Eyüboğlu, Vedat Günyol gibi bazı deneme yazarlarında hümanist yaklaşım görülür.

SÜRREALİZM (GERÇEKÜSTÜLÜK)

1- 1924 yılında kurucusu Andre Breton tarafından yayımlanan bildiriyle **Fransa**'da ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda bir ruh doktoru olan şair Andre Breton, sürrealizmin özelliklerini "Birinci Sürrealizm Manifestosu" adlı eserinde "Bilinçaltı, sanatın gerçek kaynağıdır" olarak açıklamıştır. Buna göre aklın ve mantığın kontrolünde yazılan eserler sahtedir.

2- Akımın adını Guillaume Apollinaire koymuştur.

3- Psikanalize dayanan sürrealizmde, insan istekleri, hiçbir yasaklama ve ayıplamaya maruz kalmadan gerçek yüzünü rüyada ortaya çıkarır. İnsanın gerçek kimliğini tanıyabilmek için bilinçaltına gizlediği duyguları açığa çıkarması gerekir.

4- Bu akımda noktalama işaretleri kullanılmaz.

5- Musiki dışında hemen hemen bütün sanat dallarında etkisini gösteren sürrealizm II. Dünya savaşıdan sonra yerini varoluşçuluğa bırakmıştır.

6- Türk edebiyatında Garipçilerin ve İkinci Yenicilerin bazı şiirlerinde sürrealizm izlerine rastlanır.

KLASİZM (KURALCILIK): 17.Yüzyılda Fransa'da ortaya çıktı. Boileau (Buvalo) kurucusudur. **Özellikleri:**

1- **Akla** ve **mantığa** önem verilir.

2- Sanatta mutlaka uyulması gereken kurallar vardır. Her sanatçının bu kurallara uyması gerekir.

3- Evrensel temalar işlemişler ve "Sanat için Sanat" anlayışına bağlı kalmışlardır.

4- Eserlerde "seçkin" bir dil kullanmışlardır.

5- Eserlerde konudan çok konunun işleniş biçimi önemlidir.

6- Tiyatro da üç birlik kuralına uyulur.

7- Eserlerin kahramanları soylu tabakadan seçilir.

8- Klasiklere göre doğa denince insanın iç dünyası anlaşılır

9- Sanatçılar eserlerinde kişiliklerini gizlemişlerdir.

10- Edebi tür olarak **tiyatroyu** tiyatro türü olarak da trajediyi benimsemişlerdir.

Edebiyatımızda Temsilcileri: İbrahim Şinasi, Ahmet Vefik Paşa

Önemli Temsilcileri: Racine, Comeille (trajedi) La Fontaine (fabl), Moliere (komedi), Descartes (felsefe) Boileau (şiir), Pascai (deneme), La Bruyere (deneme) Bossuet (hitabet), Madame De La Fayette (roman) (Bu akımın tek romancısı)

VAROLUŞÇULUK (EGZİSTANSİYALİZM)

Descartes'in "**düşünüyorum öyleyse varım**" felsefesine dayanan varoluşçuluk, "Kendini tanı, seçimini yap, sorumluluğunu üstlen" biçimine ifade edilir.

Varoluşçulara göre, insan özgürlüğün bilincine varmalıdır. Bunun olması için bir seçim yapmalı, dünyada olup bitenlere kayıtsız kalmalı ve düşünceden harekete geçmelidir.

Modern toplumdaki insanın kendi değeri kendisinin oluşturabileceği, geleceği yine kendisinin kurabileceğini savunan bir akımdır. Varoluşçulara göre bütün varlıklar, varoluşlarından önce dünyaya gelir. Yani kişi önceden dünyaya gelir, sonra var olur sonrada kendi değerlerini kendisi yaratarak **özünü** oluşturur. İnsan kendi özünü oluşturduğu için kendi hareketlerinden sorumludur.

Varoluşçular, insanın umutsuzluğunu, bunalımını, karamsarlığını, başkaldırılarını ele alır; özgürlük, dayanışma, sorumluluk sahibi olma gibi kavramları edebiyat aracılığıyla okuyuculara ulaştırmaya çalışır.

Varoluşçulara göre **sanat politika ile iç içe olmalıdır**. Çünkü politika sanatı yüceltir. Yazar, çağının tanıdığı olarak toplumun geçirdiği bunalımları eserlere yansıtarak **toplumcu** bir görev üstlenir.

Roman türüne ve özellikle **felsefi roman** türüne önem verilmiştir. Sanatsal kaygı taşıyan, göz kamaştırıcı cümlelere karşılırlar.

1935'li yıllardan sonra etkisini yitirmeye başlayan akım **edebiyatımızda** çok etkili olmamıştır

DADAİZİM

1- 1916'da İsviçre'de başlatılan bu akımın adı, Tristan Tzara'nın "Larousse" sözlüğünden rastgele açarak bulduğu "dada" kelimesinden gelir.

2- 1.Dünya Savaşı'nın bunalımlı yıllarında İtalyan şair Tristan Tzara ve etrafındaki bir grup genç sanatçının 1918'de bildiri yayımlayarak başlattığı bir akımdır.

3- Kısa sürede Fransa ve Amerika'yı etkileyen Dadaizm, aslında savaşa karşı olan aydınların başlattığı bir akımdır.

4- 1.Dünya Savaşı'nın doğurduğu sosyal, ahlaki ve dini çöküntü insanları ümitsizliğe sürüklemiştir. Dadaizm, bu duruma karşı bir isyan olarak ortaya çıkmış ve insan varlığını her şeyin üstünde tutmayı hedeflemiştir.

5- Sosyal değerlerin yozlaşması ve savaşın yıkıcı etkisiyle akılcı düşünce yetersiz kalmış, sanat siyasete alet edilmiştir. Bunun sonucu olarak "Dadaistler", tüm kurallara karşı çıkmış, yazdıklarıyla insanları şaşırtarak uyusukluktan kurtarmayı ve kötü olan her şeyden intikam almayı amaçlamıştır.

6- Edebiyatta ve sanatta her türlü geleneğe, kurallara karşı çıkan, "kuralsızlığı kural olarak benimseyen" bir anlayıştır.

7- Dadaistler; şiirde biçime önem vermemiş, yeni ve şaşırtıcı imgelerle serbest çağrışımlara, anlam kapalılığına yer vermiş ve alışılmış şiir dilinden uzak durmuşlardır.

8- Dadaistler, kâğıt parçalarına yazdıkları sözcükleri bir şapkanın içine atıp karıştırarak, şapkanın içinden teker teker çıkarıp sıralayarak şiir yazmışlardır. Kübizm akımının etkisiyle ortaya çıkmış ve 1923'lerde yerini sürrealizme bırakmıştır.

9- Dadaizm, Türk edebiyatında ilgi görmemiş, sadece Ercüment Behzat Lav ve Mümtaz Zeki Taşkın'ın bazı şiirlerinde etkili olmuştur. Ayrıca yerleşik kurallara başkaldırdıkları için "Garip" diye adlandırılan 1. Yeni akımının bazı özellikleri de bu çerçevede değerlendirilebilir.

Dünya Edebiyatında Temsilcileri: Tristan Tzara, Louis Aragon, Paul Eluard, F. Picabia

Türk Edebiyatında Temsilcileri: Ercüment Behzat Lav, Mümtaz Zeki Taşkın

KÜBİZM

1908 yılına empresyonizme tepki olarak ortaya çıkmıştır. 20.yüzyılda ortaya çıkan Pablo Picosso ve Georges Braque tarafından başlatılan, Pariste gelişen bir resim akımıdır. Resim sanatındaki bu yenilik sonradan bütün edebiyat alanında etkili olmuştur.

Resimde kübizm sanatçıları, yansıtılmak istenen eşyaların geometrik yapısını ön plana çıkarmışlar ve eşyaların çok boyutluluk kazanmasını hedeflemişler; gerçeği tamamen özgün bir biçimde resim sanatına katmışlardır.

Resim sanatından sonra edebiyatta etkili olan akım, sadece şiirde etkili olmuştur. Kübist şiirde dilin yapısı, söz dizimi bozulmuş, noktalama işaretleri kullanılmamıştır.

Bu akım edebiyatımızda etkili olmamıştır

NATÜRALİZM (DOĞALCILIK)

19.yüzyılın sonlarında Fransa'da ortaya çıkmış bir sanat akımıdır. Natüralizmin kurucusu olarak Emile Zola kabul edilir. Natüralizm, hayatı bilimsel bir nesnellikle ele alan, gerçeği anlatmayı aşırıya varıran bir sanat akımıdır. Natüralizme, realizmin daha ileri düzeye ulaşmış biçimi de denebilir. Natüralizm, doğayı anlatırken deney yöntemine başvurması nedeniyle realizmden ayrılır. Natüralistler kişi ve olaylara, bir bilim adamı gözüyle yaklaşır.

Natüralizmin Akımının Özellikleri

1- Natüralistler, pozitif bilimlerle sanatı birleştirmeye çalışır. Pozitivist kurallara dayanarak doğayı taklit etme çabası içindedirler.

2- Natüralist sanatçılar, insanın fizyolojik özellikleri üzerinde durur; insanı soyaçekim ve genetik özellikleriyle ele alırlar. Çünkü kişinin sahip olduğu erdemlerin soylarından geldiğine inanırlar.

3- İnsan psikolojisiyle fizyolojisini birbirine bağlı kabul eden natüralistler, eserlerinde kahramanların fiziksel özelliklerini çok ayrıntılı olarak verirler. Buna bağlı olarak da betimleme, doğalcı eserlerin en önemli anlatım biçimi olarak dikkat çeker.

4- Natüralistler, sosyal çevrenin insan üzerinde yaptığı etkileri de derinlemesine araştırmışlar, bir anlamda kendilerini bilim adamı, toplumu laboratuvar, insanı da deneme, inceleme aracı olarak ele almışlardır.

5- Natüralist yazarlar, insanı belli koşulların içinde kabul edip onun duygu ve düşünce dünyasını, yetiştiği doğal ve toplumsal çevrenin etkisi doğrultusunda çizerler. Onların eserlerinde insan, kendi yazgısını biçimlendirici, çevre üzerinde değiştirici bir güç taşımaz.

6- Natüralizmde toplumsal nedenler bir yana bırakılır, yalnızca yaşananlar nesnel bir biçimde aktarılır.

7- Realistlerdeki biçim güzelliği, üslup kaygısı natüralistlerde yoktur. Fakat natüralistler de halkın kolayca anlayabileceği yalın ve anlaşılır bir dil kullanırlar.

8- Tiyatroda, kostüm ve dekora önem veren natüralistlerin eserlerine genel olarak bir kötümserlik havası hakimdir.

Natüralizmin Temsilcileri

Emile Zola

Alphonse Daudet

Guy de Maupassant

Goncourt Kardeşler

Türk Edebiyatında Natüralizmin Temsilcileri:

Türk edebiyatında bu akımın ilk izleri Tanzimat dönemi sanatçısı Nabizade Nazım'da görülür. Edebiyatımızda natüralizm akımına en yakın eserleri veren sanatçı Hüseyin Rahmi Gürpınar'dır. Ancak Gürpınar, eserlerinde sosyal eleştiriye yer vermesi yönünden natüralistlerden ayrılır

ROMANTİZM (COŞUMCULUK)

Türk edebiyatındaki en etkili akımdır. 18. YY başlarında Almanya'da, klasisizme tepki olarak doğmuş; Fransa' da sistemli bir akım haline gelmiştir.

Özellikleri:

- 1) Akıl değil, duygu ve hayal ön plandadır.
- 2) Tip değil karakter önemlidir.
- 3) Sanatçılar eserde kişiliğini gizlemez, olaylar karşısında duygu ve düşüncelerini açıkça anlatır.
- 4) Din duygusuna önem verilir.
- 5) Sanatın ve sanatçının kurallardan kurtulup özgürleşmesini savunmuştur.
- 6) Sanatçı, işleyeceği konuyu özenle seçer. Konular; tarihten, mitolojiden ve günlük olaylardan alınır.
- 7) Yere, zamana, doğa betimlemelerine önem verilir. Dış dünyayı ve doğayı abartılı betimlemelerle anlatmışlardır.
- 8) Zıtlıkların uyumunu ilke olarak benimseyen romantikler, hayatı güzel ve çirkin bütün yönleriyle vermeye çalışırlar.
- 9) Günlük konuşma dilini benimseyen romantikler, her sınıftan insanı da eserlerine konu olarak alırlar.
- 10) Dil ve anlatımda klasisizmin kuralcılığı bırakılmıştır. Kapalı ve süslü bir üslup kullanmışlar, şairane bir anlatımı benimsemişlerdir.
- 11) Karamsarlık yaygındır.
- 12) Eski Yunan ve Latin edebiyatları yerine çağdaş edebiyatlar örnek alınmış; ulusal destanlar; Hristiyanlığın mucizeleri ve milli efsaneler işlenmiştir.
- 13) Tiyatroda üç birlik kuralı terk edilmiştir.
- 14) Oyun türünde dramda, edebiyat türünde de şiir ve romanda gelişmiştir.
- 15) İnsan psikolojisinin soyut olarak incelenmesi bırakılarak, insanlar çevrelerinde incelenmiştir.
- 16) Toplum için sanat anlayışına bağlı kalmışlardır.
- 17) Aşk, ölüm, tabiat, ulusal tarih, yöresel yaşam konu olarak seçilir.

Türk edebiyatındaki temsilcileri:

Namık Kemal, Ahmet Mithat Efendi, Abdülhak Hamit Tarhan'da bu edebî akımın etkileri görülür. Recaizade Mahmut Ekrem'in ise şiirlerinde bu akımın etkisi görülür.

Dünya edebiyatındaki temsilcileri:

Goethe--- Faust (dram), Genç Werther'in Acıları (roman)
Schiller--- Haydutlar (dram), Wilhelm Teli (Dram)
Victor Hugo --- Sefiller, Sonbahar Yaprakları (roman)
George Sand --- Jak (roman)
J.J. Rousseau --- Emile, İtiraflar
Alfred De Musset , Lamartine, Puşkin, Lord Byron, Shakespeare (öncüsü)

REALİZM (GERÇEKÇİLİK):

19. YY ikinci yarısında Auguste Comte 'un pozitivist felsefesinin etkisiyle Romantizm'e tepki olarak doğmuştur.

Özellikleri:

- 1) Gözleme ve belgeye önem verilir.
- 2) Hayale ve olağanüstülükler yer verilmez.
- 3) Konular, gerçek hayattan alınır. Yaşananlar ve gözlenenler nesnel bir şekilde aynen anlatılır.
- 4) Sanatçı, eserde kişiliğini gizler.
- 5) Tipe değil karaktere önem verilir. Kişiler halk tabakasından alınır.
- 6) Sanat sanat içindir ilkesine bağlıdırlar.
- 7) Biçim güzelliğine önem verirler, anlatımda süsten ve söz sanatlarından uzak bir üslup kullanırlar.
- 8) İnsanlar yaşadıkları çevreyle birlikte ele alınmışlar, insan kişiliğinin oluşumunda çevrenin etkisi ve önemini belirtmişler, doğa ve insan betimlemelerine yer vermişler; ancak, bu betimlemelerde ölçülü davranmışlardır.
- 9) Töre ve halktan kişilere önem vermişlerdir.
- 10) Sanatı ve edebiyatı toplumu değiştirme, eğitim ve mücadele aracı olarak görmediler.
- 11) Roman ve hikâyede çok etkili olmuştur, tiyatrodan ise tutunamamıştır. Bu akım şiirde görülmez.

Dünya edebiyatındaki temsilcileri:

Gustave Flaubert--- Realizm akımının kurucusudur. Madam Bovary isimli romanıyla Realizm'in Romantizm'e olan üstünlüğünü kanıtlamıştır.

Balzac --- Vadideki Zambak, Goriot Baba
Stendhal --- Kırmızı ve Siyah, Parma Manastırı

Daniel Defoe --- Robinson Crusoe
Dostoyevski --- Suç ve Ceza, Kumarbaz, Karamazov Kardeşler, Budala

Tolstoy --- Savaş ve Barış, Arına Karenina, İvan İlyiç'in Ölümü

Anton Çehov --- Vanya Dayı

Maksim Gorki --- Ana, Çocukluğum
Turganyev --- Babalar ve Oğullar, Bir Asilzade Yuvası
Nikoloi Gogol --- Ölü Canlar, Müfettiş, Bir Delinin Hatıra Defteri
John Steinbeck --- Gazap ÜzUmleri, Fareler ve İnsanlar
Charles **Dickens ---** Oliver Twist, David Copperfield
Emest **Hemingway ---** Silahlara Veda, Çanlar Kimin İçin Çalıyor

Türk edebiyatındaki temsilcileri: Sami Paşazade Sezai, Recaizade Mahmut Ekrem, Nabizade Nazım, Halit Ziya Uşaklıgil, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ömer Seyfettin, Reşat Nuri Güntekin, Refik Halit Karay

PARNASİZM

Realizmin şiirdeki uygulamasıdır. Romantik şiire tepki olarak 19.yy ikinci yarısında Fransa'da doğdu. Parnasizm, şiirde gerçeklik demektir. **Sadece şiir alanında görülen** bir edebi akımdır.

Özellikleri:

1) Parnasyenlere göre, şiirin belli bir amacı yoktur. Sanat, sanat içindir. Şiiri yalnızca güzellik olarak görmüşler, onun toplumsal amacı olmasını kabul etmemişlerdir.

2) Parnasyen şairler; milli ve sosyal meselelere bağlı temalardan kaçınmış, eski Yunan ve Latin edebiyatına, mitolojilere dönülmüş ve seçkinlere seslenmeye çalışmışlardır. Felsefe ile ilgili düşünceler bilimsel ve teknik konular şiire girmiştir. Tarihi olaylar, efsanevi kişiler, eski uygarlıklar konu edilmiş, uzak ve yabancı ülkelerin efsanelerinden yararlanılmış, şiire egzotik (yabancı) bir hava getirilmiştir.

3) Parnasçı bir şairin amacı akla seslenen açık ve saf şiiri yakalamaktır. Onlarda söyleyiş çok önemlidir ve biçim güzelliği her şeyden önce gelir. Bu nedenle, ölçü ve uyak öne çıkmış parnasyenlere göre kafiye, şiirin altın çivisidir. Şiirde konuya uygun bir ritim yaratılmak istenmiştir.

4) Parnasçı sanatçılar, romantizmin duygu ve hayal yüklü lirik şiirine karşı çıktılar, yaşamı ve doğayı nesnel bir bakışla kavramayı hedeflediler, betimlemeler önem kazanmış, kişilikler gizlenmiş, dış doğa yansıtılmış, **resim yapar gibi betimlemelere** giriştiler.

5) Şiiri sanat için sanat anlayışıyla yazmışlar, seçkin/aydın kesime hitap etmişlerdir. Nazım biçimi, ölçü, uyak üzerinde önemle durmuşlar, dilin kurallarına uygun, kusursuz kullanılmasına dikkat etmişlerdir

6) Şiirde biçim kusursuzluğuna, güzelliğe önem vermişler, toplumsal sorunları yansıtmaktan uzak durmuşlardır.

7) Şair şiirde kendini gizlemiş, kişisel duygu ve düşünceleri yerine dış dünyada ki gözlemlerini, değişik doğa görünümünün nesnel bir tutumla anlatmıştır.

8) Şimdiki zaman yerine geçmiş zaman olaylarını ve kişilerini anlatmışlardır.

9) **Dil ve Anlatım Özelliği:** Biçim ve söyleyiş güzelliğini aramışlar, dilin kusursuzluğuna önem vermişlerdir.

10) **İnsan Tipi:** Parnasyenler karamsardır. Bunda realizimde ve natüralizmde görülen pozitivist ve determinist felsefenin rolü vardır

Yabancı Temsilcileri: Leconte De Lisle (öncüsü), Françoise Coppe, Jose Maria De Geradia, T. Gautier, Boville.

Edebiyatımızdaki Temsilcileri: Tevfik Fikret, Yahya Kemal Beyatlı

SEMBOLİZM:

1800'li yıllarda Fransa'da Parnasizme tepki olarak doğdu. Bir şiir akımıdır. Yalnızca şiirde görülür. Çağdaş şiiri en çok etkileyen akımdır.

Özellikleri:

1) Şiir duygu ve hayali getirmesi yönüyle romantizme benzer. Bu benzerliğe karşın, kendilerinden önceki tüm şiir anlayışına karşı çıkarlar.

2) Sembolistlere göre, şiirin belli bir biçimi yoktur. Vezin, kafiye, üslup kaygıları arka plana itilmiş, şiirde serbest nazım anlayışı benimsenmiştir.

3) Günlük dildeki, sözcüklere yeni anlamlar yüklemişler, duyulup işitilmemiş söz kalıpları icat edilerek özel bir şiir dili yaratmışlardır.

4) Şiirin sözden ziyade **musikiye** yakın bir lisan olduğunu söylemişlerdir.

5) Sembolist şairler, gerçeğin çıplaklığına karşı olduklarından kapalı sonbahar günlerini, sabah ve akşamın alaca karanlığını, ay ışığını şiire dekor olarak seçmişlerdir. En çok; ölüm düşüncesi, sessizlik, durgun sular, sararmış yapraklar, güneşin batışı ve uzak ülkeler anlatılmıştır.

6) Sanat, sanat içindir görüşüne bağlı kalarak siyasal ve toplumsal sorunlara uzak durmuşlardır.

7) Sembol, imge ve mecazlarla dolu kapalı bir anlatımı seçmişlerdir. Herkesçe farklı algılanabilecek, yorumlanabilecek şiiri hedeflemişlerdir.

8) Sembolist şairler, dış alemde gördüklerini değil; sezdiklerini, nesnelere ruhta uyandırdığı izlenimleri sembollerle (simge) anlatmışlardır.

9) Nesnelere birer sembol olarak ele alınmış, sembollerle iç dünya ve dış dünya arasında bağlantı kurulmuş, bu nedenle mecazlı anlatıma ve imgeye sık sık başvurulmuştur.

10) Dili çok ağırdır.

11) **Çağdaş şiiri en çok etkileyen akımdır.**

12) Şiirde musiki yaratılmaya çalışılır. Şiirde anlam aranmaz. Hayal ve musiki sezilir.

13) Edebiyatımızdaki asıl uygulayıcı **Ahmet Haşim'dir.**

Yabancı Temsilcileri: Boudelaire (öncüsü), Verlaine, Mallarme, Rimbaud, Valert, Edgar Allen Poe, Maurice Maeterlinek.

Edebiyatımızdaki Temsilcileri: Cenap Şahabettin, Ahmet Mithat Efendi, Ahmet Haşim (Asıl uygulayıcısı)

FÜTÜRİZM (GELECEKÇİLİK)

- 1- İtalyan şair Marinetti ve birkaç ressam tarafından başlatılan bu akım, Paris'te Le Figaro gazetesinde 1909 yılında yayımlanan bildiri (beyanname) ile tüm dünyaya duyurulmuştur.
- 2- İtalya'da ortaya çıkmasına rağmen daha çok Rusya'daki Marksist şairler tarafından benimsenmiş, özellikle Mayakovski'nin adıyla özdeşleşmiştir. Resim, heykel ve şiirde etkili olan bir akımdır.
- 3- Geçmişe isyan, yenilik ve özgürlük bu akımın temelini oluşturur.
- 4- Kübizm ve Dadaizm'e benzeyen bu akım, "geçmiş, şimdi ve gelecek" ile ilgili durumları yansıtmayı amaçlar.
- 5- Dadaizm'i, makine gücünü ve hızını sanatın bütün dallarına aktarma bu yolla geleceğe yönelme amacı güder.
- 6- Sanayileşme ve makineleşmeyle birlikte dünyadaki yenilikleri, hareketi, yaşamı ve bunların meydana getirdiği heyecanı sanata yansıtarak hayat ve sanat arasında bir bağlantı kurmak isterler.
- 7- Şiirde duygunun yerini makine, çark sesleri ve fabrika gürültüleri almıştır. Şiirdeki biçim, uyak, ölçü, nazım birimi gibi geleneksel kuralları şairin özgürlük alanını kısıtladığı düşünülmesi için bu kuralları bir kenara bırakmışlardır.
- 8- Fütüristlere göre şiirde durağanlığı değil, dinamizmi çağrıştıran, teknik ve makinenin hızını yansıtan kelimelere yer verilmeli; dil bilgisi kuralları bir kenara bırakılarak kelimelere özgürlük tanınmalıdır.
- 9- Şiirde "değişim, tehlike, devinim, başkaldırı, korkusuzluk, savaşın iyi yönleri, çalışmanın kutsallığı" vurgulanmış; makine, otomobil, tren, gemi ve uçaklara sıkça yer verilmiştir.
- 10- Fütüristlere göre makine, insan gücünün bir simgesi, sağlıklı gelişimin göstergesidir.
- 11- Uzun ömürlü olmayan bu akım yerini Dadaizm'e bırakmıştır.
- 12- Saldırgan, işgalci ulusçuluk ve kadın düşmanlığı bu akımda yüceltilmiştir.
- 13- Noktalama işaretlerine karşı çıkmış, hayatın sürekliliğini verebilmek için fiiller mastar halinde kullanılmıştır. Serbest nazım kullanılmış, geleneksel ölçü, uyak ve nazım biçimleri kaldırılmıştır.
- 14- Rusya'da en önemli fütürist sanatçı "Vladimir Mayakovski"dir. Nazım Hikmet'te Mayakovski'den eğitim almıştır.

SÜRREALİZM (GERÇEKÜSTÜLÜK)

- 1- 1924 yılında kurucusu Andre Breton tarafından yayımlanan bildiriyle Fransa'da ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda bir ruh doktoru olan şair Andre Breton, sürrealizmin özelliklerini "Birinci Sürrealizm Manifestosu" adlı eserinde şöyle açıklamıştır: Bilinçaltı, sanatın gerçek kaynağıdır, aklın ve mantığın kontrolünde yazılan eserler sahtedir.
 - 2- Akımın adını ise Guillaume Apollinaire koymuştur.
 - 3- Ünlü psikiyatrist Dr. Sigmund Freud'un psikanaliz yöntemine dayanır.
 - 4- Freud, insanın yalnızca bilinç/şuur tarafının olmadığını; insanda dini, ahlaki ve geleneksel yasaklamalarla baskı altında tutulan bilinçaltı yönünün de bulunduğunu keşfetmiştir.
 - 5- Sürrealistler, gerçeklerin bilinçaltında bulunduğu inandıkları için bilinci ve akli değil, bilinçaltını esas almışlardır.
 - 6- Sürrealistlere göre bilinçaltını dışavuran en önemli unsur "rüya"dır. Sanatın kaynağı olarak akıl ve mantık yerine rüya ve buhranı ön plana alan sanatçılar, yetenek ve ilhamın bilinçaltında saklı olduğunu dile getirmiş, bu gerçeği hipnoz ve rüyayla açığa çıkarmayı amaçlamışlardır.
 - 7- Bilinçaltından gelen rüya, sayıklama, çağrışımlar sürrealizmin temel mekanizması sayılmıştır.
 - 8- Sanatçılar, bilinç durumundan çıkarak, önceden düşünüp tasarlamadan, boş bir kâğıda çabucak bir şekilde yazmayı, yöntem olarak benimsemişlerdir.
 - 9- Onlara göre ilk cümle kendiliğinden oluşursa bilinçaltındakiler dışa vurarak metnin devamını tamamlayacaktır.
 - 10- Sürrealistler, akıl hastalarına ve bağımlılara aklın kontrolünü kayb ettikleri için ayrı bir önem vermişlerdir.
- Sürrealistler, sanatı bir oyun olarak gördükleri için hayatın özgür, saf ve temiz olarak yaşandığı çocukluk yıllarına dönmeyi istemişlerdir.
- 11- "Gülme insanı ikiyüzlülüğünden kurtarır." diyerek mizah, alay ve espriye önem vermişlerdir.
 - 12- Bilinci hatırlatan bütün dil kurallarına karşı çıkarak alışılmışın dışında imajlar kullanmışlardır.
 - 13- İç akışı engellediği düşüncesiyle noktalama işaretlerine karşı çıkmışlardır.
 - 14- Akımın kurucuları, sanat hayatlarının başlangıcında Dadaizm'in etkisinde kalmıştır.
 - 15- Bu akım özellikle şiir türünde etkili olmuştur.
 - 16- Gelenek, görenek ve törelere karşı çıkan bu akım, II. Dünya Savaşı'ndan sonra yerini Egzistansiyalizme (varoluşçuluk) bırakmıştır.

2. TÜRK EDEBİYATINDA GÖRÜLEN SANAT AKIMLARI

1-TASAVVUF AKIMI

Aklın yetmediği bilgi alanında özellikle Allah kavramında gerçeğe gönül aracılığı ile ya da iradeyi zorlayarak ulaşılabileceğini kabul eden görüş.

İslamiyet'in doğuşundan kısa bir süre sonra ortaya çıkmış olan tasavvuf, özellikle tarikatlar ve tekkeler aracılığıyla İslam dünyasındaki etkisi yüzyıllar boyu sürmüş bir düşünce ve inanç sistemidir. Şeriatın emir ve yasaklarını yumuşatmaya, Allah'a sevgiyle varmaya yönelik bir sistem olup Müslüman milletlerin edebiyatlarında kalıcı izler bırakmıştır. 11.-14. yy. arasında güçlü bir edebi akım olarak varlık göstermiştir. Etkileri 15. Yüzyılda da görülür.

2- TÜRK-İ BASİT

1- 15. ve 16. Yüzyıllarda, Türk divan şiiri içinde dilde Türkçecilik, biçim ve özde yenilik yapmak isteyen bir akımdır.

2- Daha sonra bu akım mahallileşme akımının başlangıcı kabul edilmiştir.

3- Aruz vezni ve Divan edebiyatının nazım şekillerini kullanmakla birlikte hemen hemen öz Türkçe şiirler yazdılar.

4- Yabancı söz ve tamlamalarını şiire sokmadılar.

5- Öz bakımdan mazmunlar yerine halk dilindeki mecazları, deyimler, atasözlerini kullanmaya çalıştılar.

6- Türk-i Basit akımının temsilcileri: Aydınlı Visali, Edirneli Nazmi ve Tatavlahı Mahremi'dir.

7- Adı geçen her üç şairin, büyük bir sanat gücünde olmayışları ve sonraki yüzyıllarda bu akımı destekleyecek güçlü şairlerin görülmemesi bu akımı ömürsüz kılmıştır.

5- HİKEMİ (HAKİMANE) ŞİİR

1- Düşünceye ağırlık veren, okura yol gösteren şiirlerdir.

2- İnsanı, dünyayı, olayları değerlendiren çeşitli konular iş-lenmiştir.

3- Anlatım kısa ve öz'lüdür.

4- Daha öncesinde böyle şiirler yazılmakla birlikte akım olarak ortaya çıkması 17. yy'da olmuştur.

5- En önemli temsilcisi Nabi'dir. Nabi Ekolü olarak da bilinen hikemi şiirlerin önemli diğer temsilcisi 18. yy divan şairlerinden Koca Ragıp Paşa'dır.

3- MAHALLİLEŞME (YERLİLEŞME) AKIMI

1- İstanbulun fethinden sonra benimsenmiştir.

2- Eskiden var olan dilde sadeleşme (Türk-i Basit) hareketinin yeniden canlandırılmasıdır.

3- Şiirde İstanbul şivesine yaklaşma amaçlanır.

4- Bu akım önce **Baki**'de görülmüş, en güçlü örneklerini **Nedim** vermiş; 19. Yüzyılda Enderunlu Vâsif bu akımı genişletmiştir.

5- Halkın konuştuğu İstanbul Türkçesine özgü söyleyiş özellikleri, deyim ve mecazlar şiire girmiştir.

6- Divan şiiri soyut dünyasının dışına çıkmıştır.

7- Yaşanan yerler ve gerçek sevgililer betimlenmiştir.

8- Halk Edebiyatı etkisiyle şarkı nazım biçimi ortaya çıkmıştır.

4- SEBK-İ HİNDÎ (HİNT TARZI)

1- 17. yüzyılda Hindistan'a seyahat eden İran şairlerinin açtıkları yeni bir şiir akımıdır.

2- Divan edebiyatında, 17. Yüzyılda bilhassa Neşati, Naili ve 18. Yüzyılda ise Şeyh Galib temsilcilerindedir.

3- 17. yüzyılda divan sanatçılarından Nef'i, Naili, Neşati gibi sanatçılar bu akımın içerisinde yer almadıkları halde bu akımdan etkilenmişlerdir.

Bu akımın divan şiirine getirdiği yenilikler:

a) Söz oyunları yerine anlam derinlikleri oluşturulmuştur.

b) Mecazlarla güç anlaşılır bir şiir dili yaratılmıştır.

c) İşitilmemiş ve geniş hayallere dayanan yeni mecazlar divan edebiyatına girmiştir.

d) Dizelerde bir iç musiki ve söz ahengi yaratılmıştır.

Bu akım, 19.yüzyılda Fransa'da görülen ve bizde Ahmet Haşim'in temsil ettiği sembolizm akımına benzemektedir

BATIDA ORTAYA ÇIKAN, OSMANLI DEVLETİNİ ETKİLEYEN VE ZİHNİYET DEVRİMİNİN TEMELİNDE YATAN "DÜŞÜNCE" AKIMLARI

MODERNİZM: Modernizm; yeni, çağdaş, ilerici anlamlarına gelmektedir. Sözcük, ilk olarak Hristiyanlık öncesi dönem ile sonrası dönemi ayırmak için kullanılmıştır. Bundan sonraki dönemlerde de kavram, "eski" ile "yeni"yi ayırma anlamını korumuştur. Modernizm, her şeyden önce "eski"ye göre "yeni" olmaktadır.

POZİTİVİZM: Araştırmalarını olgulara, deneylere, gerçeklere dayayan, fizik ötesi açıklamaları olanaksız gören Auguste Comte'un açtığı felsefe çığırındır. Pozitivizm, duyu verilerine ve deneye dayanır, metafiziğe önem vermez. Pozitivizm, araştırma alanını olgularla sınırlar. Bilginin kaynağı olgulardır. Olguların dışında kalan, yani deneye girmeyen her şey metafiziktir.

REFORM: Reform, "düzeltme" anlamına gelmektedir. Reform, XV. ve XVII. Yüzyıllarda Avrupa'yı etkileyen Katolik Kilisesi'ne karşı yapılmış dini bir harekettir. Katolik kilisesinin yozlaşması, siyasetle ve dünya işleriyle ilgilenmesi birçok din adamının tepkisini çekmiş ve reform hareketlerinin gerçekleşmesini sağlamıştır.

RASYONALİZM: Doğru bilginin kaynağı ve ölçütü olarak akıllı temel alan akıma, rasyonalizm denir. Rasyonalizme göre doğru bilginin kaynağı akıldır. Akıl bize, herkesin üzerinde uzlaştığı genel, değişmez, zorunlu bilgiler verir. Bizler, doğru ve yanlış, iyi ve kötüyü akıl yoluyla ayırt ederiz.

RÖNESANS: Rönesans, "uyanış" anlamına gelmektedir. Rönesans XV. yüzyıldan başlayarak İtalya'da ve daha sonra diğer Avrupa ülkelerinde hümanizmin etkisiyle ortaya çıkan, klasik ilk Çağ kültür ve sanatına dayanarak gelişen bilim ve sanat akımıdır.

YAZMA SÜRECİ

Yazma, çeşitli aşamalarla gerçekleşen bir sürece dayanır.

Yazma sürecinin aşamaları şunlardır:

- 1- Hazırlık
- 2- Planlama
- 3- Taslak Metin Oluşturma
- 4- Düzeltme ve Geliştirme
- 5- Yazılan Metni Paylaşma

1- Hazırlık: Yazılacak metnin konusu, amacı, hedef kitlesi ve türü; metinde kullanılacak düşünce, bilgi, olaylar vb. bu aşamada belirlenir. Metinde kullanılacak bilgi, düşünce ve olayların belirlenmesi için beyin fırtınası, kavram ağı oluşturma, araştırma yapma, tartışma, gözlem, görsellerden yararlanma vb. yollar kullanılabilir. Hazırlık aşaması verimli geçmeyen bir metin yazma sürecinin sonunda nitelikli ve ikna edici metinlerin ortaya çıkması güçtür.

2- Planlama: Metin, bu aşamada kurgulanır. Metnin ana düşüncesi ve yardımcı düşünceleri belirlenir. Giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinde hangi konulara ne ölçüde değinileceği ana hatları ile bu aşamada belirlenir. Yardımcı düşünceleri destekleyen düşünceyi geliştirme yolları belirlenir.

a) Ana Düşünce ve Yardımcı Düşünceler: Metinde anlatıları özetleyen düşünceye ana düşünce denir. Ana düşünce, metinde anlatılmak istenenlerin en kısa ve açık ifadesidir. Bu metinde ne anlatılmak istenmektedir? Sorusunun cevabı, bize metnin ana düşüncesini verir.

Metin yazılırken ana düşünce sürekli akılda tutulmalı; metnin belirlenene ana düşünce etrafında şekillenmesine dikkat edilmelidir. Aksi takdirde metinde birbirleriyle çelişkili ifadeler kullanılabilir ya da gereksiz ayrıntılara girilerek ana düşüncenin dışına çıkılabilir. Ana düşünce cümlesi ise; net bir yargı bildirmeli, açık ve anlaşılır olmalı ve tüm parçayı kapsayacak anlam barındırmalıdır.

Metnin ana düşüncesini değişik yönlerden destekleyen, tamamlayan, açıklayan bilgi, ifade ve düşüncelere **yardımcı düşünce** denir.

b) Metnin Yapısı ve Kurgusu: Metinler, paragraflardan, paragraflar cümlelerden, cümleler kelimelerden, kelimeler ise seslerden (harf) oluşur. Kelimede sesler, cümlede kelimeler, paragrafta cümleler ne işlev görüyorsa metinde de paragraflar benzer bir işlev görür.

Paragraftaki cümleler arasındaki ilişki, paragrafta anlatılan, tanıtılan, bildirilen konunun yer, zaman ve kişilerle ilgi derecesi paragrafın yapısını belirler.

İyi düzenlenmiş bir paragraftan herhangi bir cümle çıkarılamaz, böyle bir paragrafta cümlelerin yeri değiştirilemez. Söylenmek istenenlerin genelden az ya da çok cümleyle ifade edilmesi, ya da yanlış yerde ifade edilmesi paragrafın yapısında düzensizliğe neden olur.

Paragrafın anlamıyla yapısı arasında sıkı bir ilişki vardır. Yapı bakımından sağlam bir paragrafta her cümle, anlam ve yapı bakımından birbirini tamamlar, cümlelerin art arda sıralanışı ile bir düzen oluşturulur.

Paragraf: Yerine göre belli bir bağlamda kelime, kelime grubu, tek bir cümleden veya birden çok cümleden oluşan anlatım birimine **paragraf** denir.

c) Metnin Bölümleri:

Metinler; giriş, gelişme, sonuç bölümlerinden oluşur. Metinlerde hangi bölümde kaç tane paragraf kullanılacağına dair herhangi bir kural/zorunluluk bulunmamakla birlikte belli bir orana dikkat edilmesinin doğru olduğu söylenebilir. Buna göre on paragraftan oluşan bir metnin ilk paragrafının giriş, son paragrafının sonuç diğer paragraflarının ise gelişme bölümü olarak kurgulanmasının metnin yazılmasında ve anlaşılmasında kolaylık sağlar

Giriş Bölümü: Bu bölümde; devamı getirilebilir, üzerinde söz söylemeye, açıklama yapmaya uygun cümleler kullanılır. Metnin konusu genellikle bu bölümde belirginlik kazanır. Bir metnin giriş cümlesi, kendinden önce başka bir cümle olduğunu gösteren bağlayıcı kelimelerle (ama, çünkü, hâlbuki, öyleyse, vb.) başlanmaz.

Gelişme Bölümü: Bu bölümde çoğunlukla yardımcı düşüncelerden yararlanılarak ana düşünce desteklenir, açıklanır, somutlaştırılır. Düşünceyi geliştirme yolları genellikle bu bölümde kullanılır.

Sonuç Bölümü: Metinler bu bölümde tamamlanır. Bu bölümde, metnin ana düşüncesi bir ya da birkaç cümleyle verilebilir. Özetleyişi ve sonuç bildirici ifadeler (demek ki, sonuç olarak, özetle vb.) kullanılabilir.

Not: Metinlerde bulunan giriş gelişme ve sonuç bölümleri paragrafların kendi içinden de bulunur.

d) Düşünceyi Geliştirme Yolları:

Her yazar, yazısını bir amaç için yazar. Öne sürdüğü görüşleri, düşünceleri değişik anlatım türleriyle dile getirir. Yazarın amacı, anlatım türünü de belirler. Bu arada yazar, okuyucuya düşüncelerinin doğruluğunu kanıtlamak, inandırıcı kılmak için yazısında değişik yöntemlere başvurur.

Karşılaştırma: Birden fazla varlık ya da kavramın aralarındaki benzerlerini ya da farklarını ortaya koymak için başvurulan anlatım yoludur. Bunda amaç kavramın başka kavramlardan farklı yönlerini ortaya koymak, böylece onun belirgin özelliklerinin daha iyi anlaşılmasını sağlamaktır. Ya da ortak yönler söylenerek bu özelliklerin daha iyi belirlenmesi amaçlanır.

Tanık Gösterme: Yazar, okuru kendi düşüncelerinin doğruluğuna inandırmak için sözünü ettiği konuda söz sahibi olan birisinin sözünü yazısına alabilir. Böylece kendinin de haklı olduğunu belirtir. Tanık gösterilecek kişiyi sadece adının anılması yetmez. Ona ait sözün de yazıda olması gerekir.

Benzetme: Bir kavramı ya da varlığı başka kavram ya da varlığa ait özelliklerle anlatmadır.

Tanımlama: Sözü edilen kavram ya da varlığın ne olduğunun açıklanmasıdır. Daha çok açıklama ve tartışma tekniklerinde kullanılan bu yolla tanımlanan şeyin okurun zihninde daha kolay belirlenmesi amaçlanır. Parça içinde bir tek tanımın verilmesi tanımlama için yeterlidir.

Örneklendirme: Sözü edilen bir düşüncenin zihinlerde somut hâle getirilebilmesi için başvurulan bir düşünceyi geliştirme yoludur. Yerinde verilen bir örnek bazen

söylenecek birçok sözden daha etkili ve kalıcı olabilir. Bu bazen bir fıkra, bir eser, bir öykü olabilir.

Sayısal Verilerden Yararlanma: Yazar konuyu açıklayıp bilgi verirken, konuyla ilgili bilimsel araştırmalardan elde edilen sayılara, istatistiklere yazısında yer verir. Okuyucu her zaman bilimsek araştırmalardan elde edilen sayılara, istatistiklere güven duyar.

Somutlama: Somut anlatılması güç kavramları, başka kavramlar aracılığıyla görünür kılmaya somutlama denir.

Soyutlama: Soyutlama, okuyucuda bir konuyla, bir kavramla ilgili uzak çağrışımlar yaratma amacıyla kullanılır. Soyutlama kavramların gerçeğe bağını koparır. Soyutlama, anlamdan uzaklaşma olduğu için daha çok şiirlerde kullanılır.

3- Taslak Metin Oluşturma: Bu aşamada hazırlık ve planlama aşamalarındaki çalışmalardan yola çıkılarak taslak bir metin oluşturulur, yani metin yazılır.

4- Düzeltme ve Geliştirme: Oluşturulan taslak metnin açıklık, akıcılık, duruluk, yalınlık; paragraflar arası ilişki ve tutarlılık, yazım noktalama, sayfa düzeni vb. açılardan gözden geçirilir; metinde gerekli düzeltmeler yapılır.

5- Yazılan Metni Paylaşma: Yazılan metin, başkalarıyla paylaşılır. Yazılan metin, hedef kitlenin kolayca ulaşabileceği bir ortamda; yüksek sesle okuma; panoda sergileme; elektronik ortamlarda (internet), kitap, dergi, gazetelerde yayımlama; yarışmalara katılma gibi yollarla başkalarıyla paylaşarak başkalarının dikkatine ve değerlendirmelerine sunulur.

YAZIM (İMLA) KURALLARI

Yazım (İmla) Kuralı: Kelimeleri yazarken uyulması gereken kurallara **yazım (imla) kuralları** denir.

1-BÜYÜK HARFLERİN KULLANILDIĞI YERLER

a) Cümlelerin ilk harfi büyük yazılır.

Örnek: Otobüslerde yaşlı insanlara yer vermeliyiz.

b) Özel adlar büyük harfle başlar. Başlıca özel isimler şunlardır.

1- Kişi Adları Ve Soyadları

Örnek: Ahmet Yılmaz

2- Köy, Kasaba, İlçe Şehir Adları

Örnek: Çanakkale, İstanbul, Kepez, Ezine

3- Ulus Adları.

Örnek: Almanlar, İngilizler

4- Ülke Adları

Örnek: Türkiye, Romanya

5- Hayvanlara Verilen Adlar

Örnek: Minnoş, Karabaş

6- Coğrafi Yer Adları

Örnek: Asya, Akdeniz, Yeşilirmak, Balkanlar

7- Yer, yön, bölge bildiren sözcükler bildirdikleri özel addan ayrı yazılır ve bunların her sözcüğü büyük harfle başlar.

Örnek: Doğu Anadolu, Kuzey Avrupa

Not: Yer, yön, bölge bildiren adlar, özel isimden sonra geliyorsa küçük harfle başlar

Örnek: Avrupa'nın kuzeyi daima soğuk olur.

Not: Yön adı ile özel bir bölge belirtilmek isteniyorsa yön adı büyük harfle başlar.

Örnek: Kardeşimin tayini Batı'ya çıktı.

8- Yapı tarihi eser, eser adlarının her sözcüğü büyük harfle başlar.

Örnek: Özgürlük Anıtı, Anıtkabir, Galata Kulesi, Şehitler Abidesi, Kaplumbağa Terbiyecisi (resim tablosu)

9- Dil adları büyük harfle başlar.

Örnek: İngilizce, Almanca

10- Din, Mezhep, Tarikat adları, bunlarla ilişkili adlar, sıfatlar büyük harfle başlar.

Örnek: İslamiyet, Hristiyanlık, Katolik

Not: Bazı din terimlerinin küçük harflerle başlaması gelenekleşmiştir.

Örnek: cennet, sırat köprüsü, uçmak, cehennem...

Not: Allah, Tanrı, İlah kelimeleri özel ad olarak kullanılmadıklarında küçük harfle başlar.

Örnek: Yunan tanrıları

11- Mektuplardaki hitap sözcükleri, zarf üzerindeki sözcükler büyük harfle başlar.

Örnek: Sayın Ayten Şahin, Sevgili Arkadaşım

12- Yazı başlıklarının her sözcüğü büyük harfle başlar. Başlıkta geçen bağlaçlar (ve, ile ...) ve, mı, mi soru eki ise küçük harfle yazılır. Başlıktaki kelimelerin hepsi büyük harfle yazılmışsa bu bağlaçlar ve soru eki de büyük harf ile yazılır.

Örnek: Edebiyatın Sosyal Hayattaki Yeri ve Önemi

Örnek: EDEBİYATIN SOSYAL HAYATTAKİ YERİ VE ÖNEMİ

13- Özel isme bağlı takma adlar, unvanlar, saygı sözleri büyük harfle başlar.

Örnek: Ahmet Dayı Doktor Elif, Mehmet Paşa, Hasan Hoca...

14- Özel adlardan türemiş bütün isim, sıfat ve fiiller büyük harfle başlar.

Örnek: Türkçe, Çanakkaleli, İngilizler

15- Levhalar ve açıklama yazıları büyük harfle başlar.

Örnek: Giriş, Çıkış, Müdür, II. Kat.

16- Yer ve miller adlarının tamlayan olarak kullanıldığı ad tamlamalarında tamlanan görevinde kullanılan ve tür bildiren kelimeler küçük; tamlayanlar ise büyük harfle başlar.

Örnek: Antep fıstığı, İngiliz anahtarı, Van kedisi, Maraş dondurması, Hindistan cevizi.

17- Kitap, dergi, gazete ve sanat eserlerinin her kelimesi büyük harfle başlar.

Örnek: Yaprak Dökümü, Resmi Gazete, Hürriyet, Onuncu Yıl Marşı

Not: Özel isimlere dâhil olmayan gazete, dergi, tablo vb. sözler büyük harfle başlamaz.

Örnek: Vatan gazetesi, Türk Dili dergisi

18- Milli ve dini bayramlarda anma ve kutlama günlerinin adları büyük harflerle başlar.

Örnek: 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, Öğretmenler Günü

19- Tarihi olay, çağ ve dönem adları büyük harfle başlar.

Örnek: Kurtuluş Savaşı, Cıvalı Taş Devri, Milli Edebiyat Dönemi

Not: Tarihi dönem bildirmeyip tür veya tarz bildiren terimler küçük harfle başlar.

Örnek: divan şiiri, halk edebiyatı, tekke edebiyatı, Türk sanat müziği

20- Kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge, genelge adlarının her kelimesi büyük harfle başlar.

Örnek: Medeni Kanun, Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği

21- Kurum, kuruluş ve kurul adlarının her kelimesi büyük harfle başlar.

Örnek: Milli Kütüphane, Atatürk Lisesi, Bakanlar Kurulu

2-YABANCI SÖZCÜKLERİN YAZIMI

a) İki ünsüzler başlayan ve biten batı kökenli sözcüklerin yazımında bu ünsüzlerden arasına ünlü konmaz.

Örnek: spor, problem, film, tren, gram...

Not: “tırar” sözcüğü “traş” biçiminde yazılmaz Bu sözcüğün kuralla ilgisi yoktur. Bu sözcük Farsça kökenlidir.

b) Yabancı sözcüklerin sonunda bulunan “g”ler “ğ” şeklinde yazılmaz.

Örnek: biyolog, psikolog

c) Yabancı sözcüklerin iç sesindeki “g” ler “ğ” şeklinde yazılmaz.

Örnek: program, paragraf

Not: fotoğraf, coğrafya... gibi yazımı kalıplaşmış yabancı kelimelerin yazımında bu kurala uyulmaz.

d) Yabancı sözcüklerde yan yana bulunan ünlülerin arasına “v,y” ünsüzleri genellikle girmez.

Örnek: Kuaför, puan, şampuan

Not: Bazı sözcüklerin yazım ve söyleyiş alışkanlığından dolayı “v,y” sesleri yazılır.

Örnek: laboratuvar, tuvalet, şampiyon

3- DÜNYA, AY, GÜNEŞ SÖZCÜKLERİ İLE GEZEĞEN ADLARININ YAZIMI

Dünya ay, güneş sözcükleri ile gezegen adları coğrafya ve gökbilim ile ilgili konuların anlatımında büyük harfle başlatılarak yazılır.

Örnek: Günler, Dünya'nın kendi eksenini etrafında dönmesiyle oluşur. Dünya'nın uydusu Ay'dır. Önümüzdeki yıllarda Mars'a yolculuk başlayacakmış.

Not: Dünya, ay, güneş sözcükleri ile gezegen adları coğrafya ve gökbilim ile ilgili konular dışında kullanılmışsa küçük harfle başlatılarak yazılır.

Örnek: Evimiz güneş görmediği için serin oluyor.

4- AY VE GÜN ADLARININ YAZIMI

Belli bir tarihi belirten ay ve gün adları büyük harfle yazılır.

Örnek: 10 Ekim Cuma günü köye gideceğiz.

Not: Ay ve gün adları yanında sayı olmadan yazıldıklarında küçük harfle yazılır.

Örnek: Sınavlar, cuma günü başlayacak.

5- TARİHLERİN YAZIMI

Tarihlerin yazımı; gün, ay, yıl sırasına uyularak yazılır.

Örnek: 26 Mayıs 2016 – 15.06.2016

6- SAYILARIN YAZIMI

a) Bilimsel anlatımlarda sayılar rakamla yazılır.

Örnek: İngiltere'nin yüzölçümü 580.766 km² dir.

b) Kesinlik aranmayan anlatımlarda sayılar yazıyla da yazılabilir. Böyle durumlarda sayıların her sözcüğü ayrı yazılır.

Örnek: Ağaçta **on beş** tane kuş var.

c) Para ile ilgili işlem ve senet, çek vb. ticari belgelerde geçen sayılar bitişik yazılır.

Örnek: yediyüzelliTL

d) Sıra sayıları yazıyla da rakamla da gösterilebilir. Rakamla gösterilmesi durumunda ya rakamdan sonra nokta konur ya da rakamdan sonra kesme işareti konularak derece gösteren ek yazılır. Nokta ile ekin bir arada kullanılması yazım yanlışına neden olur.

Örnek: 5. – 5'inci – beşinci

e) Üleştirme sayıları rakamla değil, yazıyla belirtilir.

Örnek: üçer, ellişer

f) Saat ve dakikalar metin içinde sayı ile gösterilebilecekleri gibi yazıyla da gösterilebilir.

Örnek: Saat 18.45'de eve gel.-Saat yediye çeyrek kala eve gel.

7-“-ki” EKİ İLE “ki” BAĞLACININ YAZIMI

a) Ek olan “-ki” kendinden önceki kelimeyle bitişik yazılır.

Örnek: Evdeki hesap çarşıya uymaz.

b) Bağlaç olan “ki” ayrı bir sözcüktür ve ayrı yazılır.

Örnek: Baktım ki beni anlamıyor.... Annem diyor ki....

Not: “ki” bağlaç bazı sözcüklerde kalıplaşmış olduğu için bitişik yazılır.

Örnek: oysaki, çünkü, halbuki, meğerki, mademki, sanki

UYARI: “ki” cümleden çıkarıldığında anlam bozuluyorsa bağlaçtır ve ayrı yazılır. “ki” cümleden çıkarıldığında cümlelerin anlamı değişmiyorsa bağlaçtır ve bitişik yazılır.

8-“-de” EKİ İLE “de” BAĞLACININ YAZIMI

a) Bulunma durumu belirten “-de” eki kendinden önceki sözcüğe daima bitişik yazılır. Ünlü ve ünsüz uyumlarına göre “da,de te, ta...” biçimde de yazılabilir.

Örnek: Annem, tarlada çalışıyor. – Çanakkale'de tatil çok güzeldir.

b) Bağlaç olan “de” ayrı bir sözcüktür ve daima ayrı yazılır.

Örnek: Ben de geleceğim. – Ahmet de iyi bir öğrencidir.

UYARI: “de” cümleden çıkarıldığında anlam bozuluyorsa bağlaçtır ve ayrı yazılır. “de” cümleden çıkarıldığında cümlelerin anlamı değişmiyorsa bağlaçtır ve bitişik yazılır.

9- “mi” SORU EKİNİN (SORU EDATI) YAZIMI

“mı, mi” soru eki kendinden önce gelen sözcükten ayrı yazılır; kendinden önce gelen sözcüğün son ünlüsüne göre mi,mi,mu,mü şeklinde yazılır.

Örnek: Ahmet geldi mi? , Çocuk uyudu mu?

Not: Soru eki “mi”den sonra gelen ekler, soru ekine bitişik yazılır. Örnek: Akşam gelecek misin?

10- BİLEŞİK EYLEMLERİN (FİİL) YAZIMI

a) İsim soylu bir sözcükle “etmek, eylemek, olmak, buyurmak, kılmak” gibi yardımcı eylemlerden oluşan bileşik eylemlerde, isim soylu sözcüğün seslerinde bir artma ya da eksilme olmuyorsa bu sözcükler ayrı yazılır.

Örnek: arz etmek, terk etmek

b) İsim soylu bir sözcükle “etmek, eylemek, olmak, buyurmak, kılmak” gibi yardımcı eylemlerden oluşan bileşik eylemlerde, isim soylu sözcüğün son hecesindeki ünlü düşüyorsa ya da son hecesindeki ünlü düşüyorsa ya da son ünsüzü tekrarlanıyorsa, bu sözcükler bitişik yazılır.

Örnek: affetmek, devretmek

11- BİLEŞİK ÖZEL İSİMLERİN YAZIMI

a) Özel isimlerle, unvanlardan oluşan cadde, sokak, mahalle, kurum... adları büyük harfle başlar ve ayrı yazılır.

Örnek: Gazi Mustafa Kemal Lisesi, Şehit Hasan Tahsin Caddesi

b) Cadde, sokak, mahalle, bulvar... adlarını oluşturan tamlamaların her sözcüğü büyük harfle başlar.

Örnek: Cumhuriyet Meydanı, Özgürlük Mahallesi

c) İki ya da daha çok sözcüklerden oluşan yerleşim yerlerinin adları birleşik yazılır.

Örnek: Çanakkale, Kadıköy...

d) İsim ya da sıfat tamlaması biçimiyle oluşmuş ve bu şekilde kalıplaşmış yer adları, dağ, ova, göl, deniz akarsu adları bitişik yazılır.

Örnek: Kızılırmak, Uludağ, Akdeniz...

e) Tamlama biçiminde kurulmuş fakat kalıplaşmış özel adların her sözcüğü büyük harflerle başlayarak ayrı yazılır.

Örnek: Ege Denizi, Ağrı Dağı, Konya Ovası, Sakarya Savaşı

f) Kuralı birleşik fiiller her zaman bitişik yazılır.

Örnek: Öleyazmak, çözebilmek, gidivermek, gidedurmak

12- İKİLEMELERİN YAZIMI

Aralarında ses ve / veya anlam ilişkisi bulunan iki kelimenin ard arda kullanılmasıyla oluşan kelime grubuna **ikileme** denir. İkilemeler, **ayrı ayrı yazılır** ve ikilemeyi oluşturan kelimelerin arasına herhangi bir **noktalama işareti konmaz**.

Örnek: yalan yanlış, güzel güzel, çoluk çocuk, şakır şakır

Not: Bazı kalıplaşmış ikilemeler tek sözcük gibi bitişik yazılır.

Örnek: iriyarı, kapkaç, dedikodu

13- DEYİMLERİN YAZIMI

Deyimleri oluşturan sözcükler **ayrı** yazılır.

Örnek: Ayak diremek, dilinde tüy bitmek, pişmiş aşa su katmak

14- KISALTMALARIN YAZIMI

a) Kişi adlarında isimlerin ilk harfi kısaltılır, soy isim aynen yazılır.

Örnek: R.N. Güntekin

b) Tek heceli sözcükler, ilk harfleri yazılarak kısaltılır. Kısaltmanın sonuna nokta konur.

Örnek: a. (ad)

c) Çok heceli cins adların genellikle baştan üç harfi alınarak kısaltılır. Kısaltmanın sonuna nokta işareti konur.

Örnek: coğ. (coğrafya), mah. (Mahalle)

d) Özel adların, unvanların kısaltmaları büyük harfle başlar. Bunlar baştan iki ya da üç harfi alınarak kısaltılır. Kısaltmanın sonuna nokta işareti konur.

Örnek: İst. (İstanbul), İng. (İngilizce)

e) Birden çok sözcükten oluşan özel isimlerde, ismi oluşturan her sözcüğün ilk harfi alınarak kısaltma yapılır. Büyük harflerle yapılan bu kısaltmalarda harflerin arasına ve sonuna nokta konmaz.

Örnek: ABD (Amerika Birleşik Devletleri)

TDK (Türk Dil Kurumu)

Not: Sonunda nokta işareti bulunmayan kısaltmalara getirilen çekim keleri kesme işaretiyle (‘) ayrılır. Ekler kısaltmadaki harflerin okunuşuna uygun yazılır.

Örnek: ABD’ye ...

Not: 1) “Şey” sözcüğü diğer sözcüklerden daima ayrı yazılır.

2) Hiçbir, biraz, birçok sözcükleri daima bitişik yazılır.

3) Birtakım sözcüğü cümlede “bazı” anlamında kullanılıyorsa bitişik; bazı anlamında kullanılmıyorsa ayrı yazılır.

15- TERİMLERİN YAZIMI

Birleşik sözcük niteliğindeki terimler bitişik yazılır.

Örnek: alyuvar, eşkenar...

16-PEKİŞTİRİLEN SÖZCÜKLERİN YAZIMI

“m,p,r,s” ünsüzleri ile yapılan pekiştirmelerde, pekiştirilen sözcüğe getirilen önekle sözcüğe bitişik yazılır.

Örnek: Bembeyaz, tertemiz

17- SATIR SONUNA SIĞMAYAN SÖZCÜKLERİN YAZIMI

a) Türkçede satır sonuna sığmayan sözcükler bölünebilir; fakat heceler bölünemez. Satır sonuna sığmayan sözcükler hecelerine ayrılarak bölünür; bölünürken satır sonuna kısa çizgi (-) işareti konur.

Örnek:deniz kıyısında.....

b) Bileşik sözcükler de tek sözcük sayıldığından, satır sonuna sığmayan bileşik sözcükler de hecelerine ayrılarak bölünür.

Örnek:.....Çukurovada.....

c) Satır sonuna sığmayan sözcükleri hecelerine ayırırken satır sonunda ve başında tek harf bırakılmaz.

Örnek:ara-ba.....

d) Kesme işareti (‘) satır sonuna geldiği zaman sadece kesme işareti kullanılır ayrıca kısa çizgi de kullanılmaz.

Örnek:Ankara’nın.....

18- YABANCI ÖZEL ADLARIN YAZIMI

a) Latin harfleri kullanan ülkelerle ilgili özel adlar, Türkçede yerleşmiş biçimleri varsa bu biçimleriyle yazılır.

Örnek: Londra (aslı London)

b) Latin harfleri kullanmayan ülkelerle ilgili özel adlar Türkçe söylenişlerine göre yazılır.

Örnek: Konfüçyüs

c) Latin harfleri kullanan ülkelerle ilgili ve Türkçede yerleşmiş biçimleri bulunmayan özel adlar, özgün biçimleriyle yazılır. Bu sözcüklerin okunuşu, araç içinde gösterilebilir.

Örnek: Shakespeare (Şekspir)

NOKTALAMA İŞARETLERİ

Noktalama İşaretleri: Duygu ve düşünceleri daha açık ifade etmek, cümlenin yapısını ve duraklama noktalarını belirlemek, okumayı ve anlamayı kolaylaştırmak, sözün vurgu ve ton gibi özelliklerini belirtmek üzere noktalama işaretleri kullanılır.

Noktalama işaretlerinden nokta, virgöl, noktalı virgöl, iki nokta, üç nokta, soru, ünlem, tırnak, ayraç ve kesme işaretleri ait oldukları kelimelere bitişik olarak yazılır ve kesme dışındaki işaretlerden sonra bir harf boşluğu ara verilir.

NOKTA (.)

1. Cümlelerin sonuna konur.

Örnek: Türk Dil Kurumu, 1932 yılında kurulmuştur.

Örnek: Saatler geçtikçe yollara daha mahzun bir ıssızlık çöküyordu. (Reşat Nuri Güntekin)

2. Bazı kısaltmaların sonuna konur

Örnek: Alb. (albay), Dr. (doktor), Yrd. Doç. (yardımcı doçent), Prof. (profesör), Cad.(cadde), Sok.(sokak), s. (sayfa), sf. (sıfat), vb. (ve başkası, ve benzeri, ve benzerleri, ve bunun gibi), Alm. (Almanca), Ar. (Arapça), İng. (İngilizce) vb.

3. Sayılardan sonra sıra bildirmek için konur.

Örnek: 3. (üçüncü), 15. (on beşinci); II. Mehmet, XIV. Louis, XV. yüzyıl; 2. Cadde, 20. Sokak, 4. Levent vb.

4. Arka arkaya sıralandıkları için virgülle veya çizgiyle ayrılan rakamlardan yalnızca sonuncu rakamdan sonra nokta konur.

Örnek: 3, 4 ve 7. maddeler; XII – XIV. yüzyıllar arasında vb.

5. Bir yazının maddelerini gösteren rakam veya harflerden sonra konur

Örnek: I. I. A. a. ...

6. Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur.

Örnek: 29.5.1453, 29.X.1923 vb.

UYARI: Tarihlerde ay adları yazıyla da yazılabilir. Bu durumda ay adlarından önce ve sonra nokta kullanılmaz: 29 Mayıs 1453, 29 Ekim 1923 vb.

7. Saat ve dakika gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur.

Örnek: Tren 09.15'te kalktı. Toplantı 13.00'te başladı.

Örnek: Tören 17.30'da, hükûmet daireleri kapandıktan yarım saat sonra başlayacaktır. (Tarık Buğra)

8. Kitap, dergi vb.nin künyelerinin sonuna konur

Örnek: Ağâh Sırrı Levend, Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri, TDK Yayınları, Ankara, 1960.

9. Dört ve dörtten çok rakamlı sayılar sondan sayılmak üzere üçlü gruplara ayrılarak yazılır ve araya nokta konur.

Örnek: 1.000, 326.197, 49.750.812 vb.

10. Genel Ağ adreslerinde kullanılır.

Örnek: <http://tdk.org.tr>

11. Matematikte çarpma işareti yerine kullanılır.

Örnek: 4.5=20, 12.6=72 vb.

VİRGÜL (,)

1. Birbiri ardınca sıralanan eş görevli kelime ve kelime gruplarının arasına konur

Örnek: Fırtınadan, soğuktan, karanlıktan ve biraz da korkudan sonra bu sıcak, aydınlık ve sevimli odanın havasında erir gibi oldum. (Halide Edip Adıvar)

Örnek: Sessiz dereler, solgun ağaçlar, sarı güller

Örnek: Dillenmiş ağızlarında tutuk dilli gönüller (Faruk Nafiz Çamlıbel)

Örnek: Zindana atılan mahkûmlar gibi titreşerek, haykırarak geri geri kaçmaya uğraşıyorduk. (Hüseyin Rahmi Gürpınar)

Örnek: Köyde kim çaresiz kalırsa, kimin işi bozulursa İstanbul yolunu tutar. (Ömer Seyfettin)

2. Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur.

Örnek: Umduk, bekledik, düşündük. (Yakup Kadri Karaosmanoğlu)

3. Uzun cümlelerde yüklemden uzak düşmüş olan özneyi belirtmek için konur.

Örnek: Saniye Hanımefendi, merdivenlerde oğlunun ayak seslerini duyar duymaz, hasretlisini karşılamaya atılan bir genç kadın gibi koltuğundan fırlamış ve ona kapıyı kendi eliyle açmaya gelmişti. (Yakup Kadri Karaosmanoğlu)

4. Cümle içinde ara sözcükleri veya ara cümleleri ayırmak için ara sözcüklerin veya ara cümlelerin başına ve sonuna konur.

Örnek: Zemin bu kadar koyu bir kırmızıya dönüşünce, bir an için de olsa, belirginliğini yitiriverdi sivilceleri. (Elif Şafak)

Örnek: Şimdi, efendiler, müsaade buyurursanız, size bir soruyum. (Atatürk)

5. Anlama güç kazandırmak için tekrarlanan kelimeler arasına konur.

Örnek: Akşam, yine akşam, yine akşam,

Örnek: Göllerde bu dem bir kamış olsam! (Ahmet Haşim)

6. Tırnak içinde olmayan alıntı cümlelerinden sonra konur.

Örnek: Adana'ya yarın gideceğim, dedi.

Örnek: Aç karnına sigara içmekle hiç de iyi etmiyorsun, dedi. (Necati Cumalı)

7. Konuşma çizgisinden sonraki alıntı cümlesinin bitimine konur.

Örnek: – Bu akşam Datça'ya gidiyor musunuz, diye sordu.

8. Edebi eserlerde konuşma bölümünden önceki ifadenin sonuna konur:

Örnek:

Bahçe kapısını açtı. Sermet Bey'e,

– Bu anahtar köşkü de açar, dedi. (Ömer Seyfettin)

9. Kendisinden sonraki cümleye bağlı olarak ret, kabul ve teşvik bildiren hayır, yok, evet, peki, pekâlâ, tamam, olur, hayhay, başüstüne, öyle, haydi, elbette gibi kelimelerden sonra konur.

Örnek: Peki, gideriz. Olur, ben de size katılırım. Hayhay, memnun oluruz. Haydi, geç kalıyoruz.

Evet, kırk seneden beri Türkçe merhale merhale Türkleşiyor. (Yahya Kemal Beyatlı)

10. Bir kelimenin kendisinden sonra gelen kelime veya kelime gruplarıyla yapı ve anlam bakımından bağlantısı olmadığını göstermek ve anlam karışıklığını önlemek için kullanılır.

Örnek: Bu, tek gözlü, genç fakat ihtiyar görünen bir adamcağızdır. (Halit Ziya Uşaklıgil)

Örnek: Bu gece, eğlenceleri içlerine sinmedi. (Reşat Nuri Güntekin)

11. Hitap için kullanılan kelimelerden sonra konur.

Örnek:

Efendiler, bilirsiniz ki hayat demek, mücadele, müsademe demektir. (Atatürk)

Sayın Başkan,

Sevgili Kardeşim,

Değerli Arkadaşım,

12. Sayıların yazılışında kesirleri ayırmak için kullanılır.

Örnek: 38,6 (otuz sekiz tam, onda altı), 0,45 (sıfır tam, yüzde kırk beş)

13. Metin içinde art arda gelen zarf-fiil eki almış kelimelerden sonra konur.

Örnek: Ancak yemekte bir karara varıp, arkadaşına dikkatli dikkatli bakarak konuştu.

UYARI: Metin içinde zarf-fiil eki almış kelimelerden sonra virgül konmaz.

Örnek: Cumaları bahçede buluştukça kıza kendisinin adı bir mektep talebesi olmadığını anlatmaya çalışıyordu. (Halide Edip Adıvar)

Örnek: Şimdiye dek, ben kendimi bildim bileli kimse Değirmenoluk köyünden kaçıp da başka köyde çobanlık, yanaşmalık etmedi. (Yaşar Kemal)

Örnek: Meydanlığa varmadan bir iki defa İsmail kendisini gördü mü diye kahveye baktı. (Necati Cumalı)

14. Özne olarak kullanıldıklarında bu, şu, o zamirlerinden sonra konur.

Örnek:

Bu, benim gibi yazarlar için hiç kolay olmaz.

O, eski defterleri çoktan kapatmış, Osmanlıya kucakını açmıştı. (Tarık Buğra)

15. Kitap, dergi vb.nin künyelerinde yazar, eser, basımevi vb. maddelerden sonra konur.

Örnek:

Falih Rıfki ATAY, Tuna Kıyıları, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1938.

Yazarın soyadı önce yazılmışsa soyadından sonra da virgül konur:

ERGİN, Muharrem, Dede Korkut Kitabı, Ankara, 1958.

UYARI: Metin içinde ve, veya, yahut, ya ... ya bağlaçlarından önce de sonra da virgül konmaz.

Örnek: Nihat sabaha kadar uyuyamadı ve şafak sökerken Faik'e bol teşekkürlerle dolu bir kâğıt bırakarak iki gün evvelki cephe dönüşü kıyafeti ile sokağa fırladı. (Peyami Safa)

Ya şevk içinde harap ol ya aşk içinde gönül

Ya lale açmalıdır göğsümüzde yahut gül! (Yahya Kemal Beyatlı)

UYARI: Tekrarlı bağlaçlardan önce ve sonra virgül konmaz.

Örnek:

Hem gider hem ağlar.

Ya bu deveyi gütmeli ya bu diyardan gitmeli. (Atasözü)

Gerek nesirde gerek nazımda yeni bir söyleyişe ulaşılmıştır.

Siz ister inanın ister inanmayın, bir gün bile durmam.

Ne kız verir ne dünürü küstürür.

Bu kurallar bugün de yarın da geçerli olacaktır.

UYARI: Cümlede pekiştirme ve bağlama görevinde kullanılan da / de bağlacından sonra virgül konmaz.

Örnek: İmlamız lisanımız düzelince, lisanımız da kafamız düzelince düzelecek çünkü o da ancak onlar kadar bozuktur, fazla değil! (Yahya Kemal Beyatlı)

UYARI: Metin içinde -ınca / -ince anlamıyla zarf-fiil görevinde kullanılan mı / mi ekinden sonra virgül konmaz.

Örnek: Ben aç yattım mı kötü kötü rüyalar görürüm nedense. (Orhan Kemal)

Örnek: Öyle zekiler vardır, konuştular mı ağızlarından bal akıyor sanırsın. (Atilla İlhan)

UYARI: Şart ekinden sonra virgül konmaz.

Örnek: Tenha köşelerde ağız ağıza konuşurken yanlarına biri gelecek olursa hemen susuyorlardı.(Reşat Nuri Güntekin)

Örnek: Gör gözlerinle de aklın yatarsa anlatıver millete. (Tarık Buğra)

NOKTALI VİRGÜL (;)

1. Cümle içinde virgüllerle ayrılmış tür veya takımları birbirinden ayırmak için konur.

Örnek: Erkek çocuklara Doğan, Tuğrul, Aslan, Orhan; kız çocuklara ise İnci, Çiçek, Gönül, Yonca adları verilir.

Örnek: Türkiye, İngiltere, Azerbaycan; Ankara, Londra, Bakü.

2. Ögeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur:.

Örnek: Sevinçten, heyecandan içim içime sığmıyor; bağırarak, kahkahalar atmak, ağlamak istiyorum.

Örnek: At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır. (Atasözü)

3. İki den fazla eş değer ögeler arasında virgül bulunan cümlelerde öznenen sonra noktalı virgül konabilir:

Örnek: Yeni usul şiirimiz; zevksiz, köksüz, acemice görünüyordu. (Yahya Kemal Beyatlı)

İKİ NOKTA (:)

1. Kendisiyle ilgili örnek verilecek cümlelerin sonuna konur.

Örnek: Millî Edebiyat akımının temsilcilerinden bir kısmını sıralayalım: Ömer Seyfettin, Halide Edip Adıvar, Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul, Ali Canip Yöntem.

2. Kendisiyle ilgili açıklama verilecek cümlelerin sonuna konur:

Örnek: Bu kararın istinat ettiği en kuvvetli muhakeme ve mantık şu idi: Esas, Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. (Atatürk)

Örnek: Kendimi takdim edeyim: Meclis kâtiplerindenim. (Fali Rıfkı Atay)

3. Ses bilgisinde uzun ünlüyü göstermek için kullanılır

Örnek: a:ile, ka:til, usu:le, i:cat.

4. Karşılıklı konuşmalarda, konuşan kişiyi belirten sözlerden sonra konur.

Örnek:

Bilge Kağan: Türklerim, işitin!

Üstten gök çökmedikçe,

alttan yer delinmedikçe

ülkenizi, törenizi kim bozabilir sizin?

Koro: Göğe erer başımız

başınla senin!

Bilge Kağan: Ulusum birleşip yücelsin diye

gece uyumadım, gündüz oturmadım.

Türklerim Bilge Kağan der bana.

Ben her şeyi onlar için bildim.

Nöbeteyim! (A. Turan Oflazoğlu)

5. Edebî eserlerde konuşma bölümünden önceki ifadenin sonuna konur.

Örnek:

– Buğdayla arpadan başka ne biter bu topraklarda?

Ziraatçı sayar:

– Yulaf, pancar, zerzevat, tütün... (Fali Rıfkı Atay)

6. Genel Ağ adreslerinde kullanılır: <http://tdk.org.tr>

7. Matematikte bölme işareti olarak kullanılır: 56:8=7, 100:2=50 vb.

ÜÇ NOKTA (...)

1. Anlatım olarak tamamlanmamış cümlelerin sonuna konur.

Örnek: Ne çare ki çirkinliği hemencecik ve herkes tarafından görülüyordu da bu yanı... (Tarık Buğra)

2. Kaba sayıldığı için veya bir başka sebepten dolayı açık yazılmak istenmeyen kelime ve bölümlerin yerine konur.

Örnek: Kılavuzu karga olanın burnu b...tan çıkmaz.

Örnek: Arabacı B...’a yaklaştığını söylüyor, ikide bir fırsat bularak arabanın içine doğru başını çeviriyordu. (Ahmet Hamdi Tanpınar)

3. Alıntılarda başta, ortada ve sonda alınmayan kelime veya bölümlerin yerine konur.

Örnek:

... derken şehrin öte başından boğuk boğuk sesler gelmeye başladı... (Tarık Buğra)

4. Sözü bir yerde kesilerek geri kalan bölümün okuyucunun hayal dünyasına bırakıldığını göstermek veya ifadeye güç katmak için konur.

Örnek: Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz! (Faruk Nafiz Çamlıbel)

Binaenaleyh, biz her vasıttan, yalnız ve ancak, bir noktadan istifade ederiz. O noktadan şudur: Türk milletini, medeni cihanda layık olduğu mevkiye isat etmek ve Türk cumhuriyetini sarsılmaz temelleri üzerinde, her gün, daha ziyade takviye etmek... (Atatürk)

5. Ünlem ve seslenmelerde anlatımı pekiştirmek için konur.

Örnek: Gölgeler yaklaştılar. Bir adım kalınca onu kıyafetinden tanıdılar:

— Koca Ali... Koca Ali, be!.. (Ömer Seyfettin)

UYARI: Ünlem ve soru işaretinden sonra üç nokta yerine iki nokta konulması yeterlidir.

Örnek: Gök ekini biçer gibi!.. Başaklar daha dolmadan. (Tarık Buğra)

Örnek: Nasıl da akşam oldu?.. Nasıl da yavrucaklar sustu?.. Nasıl da serçecikler yuvalarına sığındı?..(Necip Fazıl Kısakürek)

6. Karşılıklı konuşmalarda, yeterli olmayan, eksik bırakılan cevaplarda kullanılır.

Örnek:

— Yabancı yok!

— Kimsin?

— Ali...

— Hangi Ali?

— ...

— Sen misin, Ali usta?

— Benim!..

— Ne arıyorsun bu vakit buralarda?

— Hiç...

— Nasıl hiç? Suya çekicini mi düşürdün yoksa!..

— !.. (Ömer Seyfettin)

UYARI: Üç nokta yerine iki veya daha çok nokta kullanılmaz.

SORU İŞARETİ (?)

1. Soru eki veya sözü içeren cümle veya sözlerin sonuna konur.

Örnek:

Ne zaman tükenecek bu yollar, arabacı? (Faruk Nafiz Çamlıbel)

Atatürk bana sordu.

— Yeni yazıyı tatbik etmek için ne düşündünüz? (Falih Rıfkı Atay)

2. Soru bildiren ancak soru eki veya sözü içermeyen cümlelerin sonuna konur.

Gümrükteki memur başını kaldırdı:

— Adımız?

3. Bilinmeyen, kesin olmayan veya şüpheyle karşılanan yer, tarih vb. durumlar için kullanılır.

Örnek: Yunus Emre (1240 ?-1320), (Doğum yeri: ?) vb.

1496 (?) yılında doğan Fuzuli...

Ankara'dan Antalya'ya arabayla üç saatte (?) gitmiş.

UYARI: mı / mi ekini alan yan cümle temel cümlelerin zarf tümlecisi olduğunda cümlelerin sonuna soru işareti konmaz: Akşam oldu mu sürüler döner. Hava karardı mı eve gideriz.

Örnek: Bahar gelip de nehir çağıl çağıl kabarmaya başlamaz mı içimi geri kalmış bir saat huzursuzluğu kaplardı. (Haldun Taner)

UYARI: Soru ifadesi taşıyan sıralı ve bağlı cümlelerde soru işareti en sona konur.

Örnek: Çok yakından mı bu sesler, çok uzaklardan mı?

Örnek: Üsküdar'dan mı, Hisar'dan mı, Kavaklardan mı? (Yahya Kemal Beyatlı)

ÜNLEM İŞARETİ (!)

1. Sevinç, kıvanç, acı, korku, şaşma gibi duyguları anlatan cümle veya ibarelerin sonuna konur.

Örnek: Hava ne kadar da sıcak! Aşk olsun! Ne kadar akıllı adamlar var! Vah vah!

Örnek: Ne mutlu Türk'üm diyene! (Atatürk)

2. Seslenme, hitap ve uyarı sözlerinden sonra konur.

Örnek: Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri! (Atatürk)

Örnek: Ey Türk gençliği! Birinci vazifen; Türk istiklalini, Türk cumhuriyetini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir. (Atatürk)

Örnek: Ak tolgalı beylerbeyi haykırdı: İlerle! (Yahya Kemal Beyatlı)

Örnek: Dur, yolcu! Bilmeden gelip bastığın

Örnek: Bu toprak bir devrin battığı yerdir. (Necmettin Halil Onan)

UYARI: Ünlem işareti, seslenme ve hitap sözlerinden hemen sonra konulabileceği gibi cümlenin sonuna da konabilir.

Örnek:

Arkadaş, biz bu yolda türküler tutturdurken

Örnek: Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz! (Faruk Nafiz Çamlıbel)

3. Alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırılmak istenen sözden hemen sonra yay ayrıç içinde ünlem işareti kullanılır.

Örnek: İsteseymiş bir günde bitirirmiş (!) ama ne yazık ki vakti yokmuş (!).

Örnek: Adam, akıllı (!) olduğunu söylüyor.

KISA ÇİZGİ (-)

1. Satıra sığmayan kelimeler bölünürken satır sonuna konur.

Örnek:a
ra-
ba.....

2. Cümle içinde ara sözlere veya ara cümleleri ayırmak için ara sözlerin veya ara cümlelerin başına ve sonuna konur, bitişik yazılır.

Örnek: Küçük bir sürü -dört inekle birkaç koyun- köye giren geniş yolun ağzında durmuştu. (Ömer Seyfettin)

3. Kelimelerin kökleri, gövdeleri ve eklerini birbirinden ayırmak için kullanılır.

Örnek: al-ış, dur-ak, gör-gü-süz-lük vb.

4. Fiil kök ve gövdelerini göstermek için kullanılır.

Örnek: al-, dur-, gör-, ver-; başar-, kana-, okut-, taşla-, yazdır- vb.

5. İsim yapma eklerinin başına, fiil yapma eklerinin başına ve sonuna konur.

Örnek: -ak, -den, -ış, -lık; -ımsa-; -la-; -tır- vb.

6. Heceleri göstermek için kullanılır.

Örnek: a-raş-tır-ma, bi-le-zik, du-ruş-ma, ku-yum-cu-luk, prog-ram, ya-zar-lık vb.

7. Arasında, ve, ile, ila, ...-den ...-e anlamlarını vermek için kelimeler veya sayılar arasında kullanılır.

Örnek: Aydın-İzmir yolu, Türk-Alman ilişkileri, Ural-Altay dil grubu, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, 09.30-10.30, Beşiktaş-Fenerbahçe karşılaşması, Manas Destanı'nda soy-dil-din üçgeni, 1914-1918 Birinci Dünya Savaşı, Türkçe-Fransızca Sözlük vb.

UYARI: Cümle içinde sayı adlarının yinelenmesinde araya kısa çizgi konmaz.

Örnek: On on beş yıl. Üç beş kişi geldi.

8. Matematikte çıkarma işareti olarak kullanılır.

Örnek: 50-20=30

9. Sıfırdan küçük değerleri göstermek için kullanılır.

Örnek: -2 °C

UZUN ÇİZGİ (—)

Yazıda satır başına alınan konuşmaları göstermek için kullanılır. Buna **konuşma çizgisi** de denir.

Örnek:

Frankfurt'a gelene herkesin sorduğu şunlardır:

— Eski şehri gezdin mi?

— Rothschild'in evine gittin mi?

— Goethe'nin evini gezdin mi? (Ahmet Haşim)

Oyunlarda uzun çizgi konuşanın adından sonra da konabilir.

Örnek: Sıtkı Bey — Kaleyi kurtarmak için daha güzel bir çare var. Gerçekten ölecek adam ister.

İslam Bey — Ben daha ölmedim. (Namık Kemal)

UYARI: Konuşmalar tırnak içinde verildiğinde uzun çizgi kullanılmaz.

Örnek: Arabamız tutarken Erciyes'in yolunu:

Örnek: “Hancı dedim, bildin mi Maraşlı Şeyhoğlu'nu?” (Faruk Nafiz Çamlıbel)

EĞİK ÇİZGİ (/)

1. Dizeler yan yana yazıldığında aralarına konur.

Örnek: Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak /
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak / O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak / O benimdir, o benim milletimindir ancak. (Mehmet Akif Ersoy)

2. Adres yazarken apartman numarası ile daire numarası arasına ve semt ile şehir arasına konur.

Örnek: Altay Sokağı No.: 21/6 Kurtuluş / ANKARA

Ülke adı yazılacağına ise:

Atatürk Bulvarı No.: 217

06680 Kavaklıdere / Ankara

TÜRKİYE

3. Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur.

Örnek: 18/11/1969, 15/IX/1994 vb.

4. Dil bilgisinde eklerin farklı biçimlerini göstermek için kullanılır.

Örnek: -a /-e, -an /-en, -lık /-lik, -madan /-meden vb.

5. Genel Ağ adreslerinde kullanılır.

Örnek: http://tdk.gov.tr

6. Matematikte bölme işareti olarak kullanılır.

Örnek: $70/2=35$

7. Fizik, matematik vb. alanlarda birimler arası orantıları gösterirken eğik çizgi araya boşluk konulmadan kullanılır.

Örnek: g/sn (gram/saniye)

TERS EĞİK ÇİZGİ (\)

Bilişim uygulamalarında art arda gelen dizinleri birbirinden ayırt etmek için kullanılır.

Örnek: C:\Belgelerim\Türk İşaret Dili\Kitapçık.indd

TIRNAK İŞARETİ (“ ”)

1. Başka bir kimseden veya yazıdan olduğu gibi aktarılan sözler tırnak içine alınır.

Örnek: Türk Dil Kurumu binasının yan cephesinde Atatürk'ün “Türk dili, Türk milletinin kalbidir, zihnidir.” sözü yazılıdır. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin ön cephesinde Atatürk'ün “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.” vecizesi yer almaktadır. Ulu önderin “Ne mutlu Türk'üm diyene!” sözü her Türk'ü duygulandırır.

Örnek: Bakınız, şair vatani ne güzel tarif ediyor:

“Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır.

Toprak eğer uğrunda ölen varsa vatandır.”

UYARI: Tırnak içindeki alıntının sonunda bulunan işaret (nokta, soru işareti, ünlem işareti vb.) tırnak içinde kalır.

Örnek: “İzmir üzerine dünyada bir şehir daha yoktur!” diyorlar. (Yahya Kemal Beyatlı)

2. Özel olarak vurgulanmak istenen sözler tırnak içine alınır.

Örnek: Yeni bir “barış taarruzu” başladı.

3. Cümle içerisinde eserlerin ve yazıların adları ile bölüm başlıkları tırnak içine alınır.

Örnek: Bugün öğrenciler “Kendi Gök Kubbemiz” adlı şiiri incelediler.

Örnek: “Yazım Kuralları” bölümünde bazı uyarılara yer verilmiştir.

UYARI: Cümle içerisinde özel olarak belirtilmek istenen sözler, kitap ve dergi adları ve başlıkları tırnak içine alınmaksızın eğik yazıyla dizilerek de gösterilebilir.

Örnek: Höyük sözü Anadolu'da tepe olarak geçer.

Örnek: Cahit Sıtkı'nın Şairin Ölümü şiirini Yahya Kemal çok sevmişti. (Ahmet Hamdi Tanpınar)

UYARI: Tırnak içine alınan sözlerden sonra gelen ekleri ayırmak için kesme işareti kullanılmaz: Elif Şafak'ın “Bit Palas”ını okudunuz mu?

4. Bilimsel çalışmalarda künye verilirken makale adları tırnak içinde yazılır.

TEK TIRNAK İŞARETİ (‘ ’)

Tırnak içinde verilen cümlenin içinde yeniden tırnağa alınması gereken bir sözü, ibareyi belirtmek için kullanılır.

Örnek: Edebiyat öğretmeni “Şiirler içinde ‘Han Duvarları’ gibisi var mı?” dedi ve Faruk Nafiz'in bu güzel şiirini okumaya başladı.

Örnek: “Atatürk henüz ‘Gazi Mustafa Kemal Paşa’ idi. Benden ona dair bir kitap için ön söz istemişlerdi.” (Falih Rıfkı Atay)

DENDEN İŞARETİ (")

Bir yazıdaki maddelerin sıralanmasında veya bir çizelgede alt alta gelen aynı sözlerin, söz gruplarının ve sayıların tekrar yazılmasını önlemek için kullanılır.

Örnek:

a. Etken fiil

b. Edilgen "

c. Dönüşlü "

ç. İşteş "

YAY AYRAÇ ()

1. Cümledeki anlamı tamamlayan ve cümlenin dışında kalan ek bilgiler için kullanılır. Yay ayraç içinde bulunan ve yargı bildiren anlatımların sonuna uygun noktalama işareti konur.

Örnek: Anadolu kentlerini, köylerini (Köy sözünü de çekinerek yazıyorum.) gezsek bile görmek için değil, kendimizi göstermek için geziyoruz. (Nurullah Ataç)

2. Özel veya cins isme ait ek, ayraçtan önce yazılır.

Örnek: Yunus Emre'nin (1240?-1320)...

Örnek: İmek fiilinin (ek fiil) geniş zamanı şahıs ekleriyle çekilir.

3. Tiyatro eserlerinde ve senaryolarda konuşanın hareketlerini, durumunu açıklamak ve göstermek için kullanılır.

Örnek: İhtiyar – (Yavaş yavaş Kaymakam'a yaklaşır.) Ne oluyor beyefendi? Allah rızası için bana da anlatın... (Reşat Nuri Güntekin)

4. Alıntıların aktarıldığı eseri, yazarı veya künye bilgilerini göstermek için kullanılır.

Örnek: Cihanın tarihi, vatani uğruna senin kadar uğraşan, kanını döken bir millet daha gösteremez. Senin kadar kimse kendi vatanına sahip olmaya hak kazanmamıştır. Bu vatan ya senindir ya kimsenin. (Ahmet Hikmet Müftüoğlu)

Örnek: Eşin var, aşyanın var, baharın var ki beklerdin

Örnek: Kıyametler koparmak neydi ey bülbül, nedir derdin? (Mehmet Akif Ersoy)

Örnek: Bir isim kökü, gerektiğinde çeşitli eklerle fiil kökü durumuna getirilebilir (Zülfikar 1991: 45).

5. Alıntılarda, alınmayan kelime veya bölümlerin yerine konulan üç nokta, yay ayraç içine alınabilir.

6. Bir söze alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırmak için kullanılan ünlem işareti yay ayraç içine alınır: Adam, akıllı (!) olduğunu söylüyor.

7. Bir bilginin şüpheyle karşılandığını veya kesin olmadığını göstermek için kullanılan soru işareti yay ayraç içine alınır: 1496 (?) yılında doğan Fuzuli...

8. Bir yazının maddelerini gösteren sayı ve harflerden sonra kapama ayraç konur.

Örnek:

I)	1)	A)	a)
II)	2)	B)	b)

KÖŞELİ AYRAÇ ([])

1. Ayraç içinde ayraç kullanılması gereken durumlarda yay ayraçtan önce köşeli ayraç kullanılır.

Örnek: Halikarnas Balıkçısı [Cevat Şakir Kabaağaçlı (1886-1973)] en güzel eserlerini Bodrum'da yazmıştır.

2. Metin aktarmalarında, çevirilerde, alıntılarda çalışmayı yapanın eklediği sözler için kullanılır.

Örnek: “Eldem, Osmanlıda en önemli fark[ın], mezar taşının şeklinde ortaya çık[tığını] söyledikten sonra...” (Hilmi Yavuz)

3. Kaynak olarak verilen kitap veya makalelerin künyelerine ilişkin bazı ayrıntıları göstermek için kullanılır.

Örnek: Reşat Nuri [Güntekin], Çalıkuşu, Dersaadet, 1922. Server Bedi [Peyami Safa]

KESME İŞARETİ (')

1. Özel adlara getirilen iyelik, durum ve bildirme ekleri kesme işaretiyle ayrılır.

Örnek: Kurtuluş Savaşı'nı, Atatürk'üm, Türkiye'mizin, Fatih Sultan Mehmet'e, Muhibbi'nin, Gül Baba'ya, Sultan Ana'nın, Mehmet Emin Yurdakul'dan, Kâzım Karabekir'i, Yunus Emre'yi, Ziya Gökalp'tan, Refik Halit Karay'mış, Ahmet Cevat Emre'dir, Namık Kemal'se, Şinasi'yle, Alman'sınız ...

Örnek: “Onun için Batı'da bunlara birer fonksiyon buluyorlar.” (Burhan Felek)

Örnek: 1919 senesi Mayıs'ının 19'uncu günü Samsun'a çıktım. (Atatürk)

Örnek: Yer bildiren özel isimlerde kısaltmalı söyleyiş söz konusu olduğu zaman ekten önce kesme işareti kullanılır: Hisar'dan, Boğaz'dan vb.

Örnek: Belli bir kanun, tüzük, yönetmelik kastedildiğinde büyük harfle yazılan kanun, tüzük, yönetmelik sözlerinin ek alması durumunda kesme işareti kullanılır: Bu Kanun'un 17. maddesinin c bendi... Yukarıda adı geçen Yönetmelik'in 2'nci maddesine göre... vb.

Örnek: Özel adlar için yay ayraç içinde bir açıklama yapıldığında kesme işareti yay ayraçtan önce kullanılır: Yunus Emre'nin (1240?-1320), Yakup Kadri'nin (Karaosmanoğlu) vb.

UYARI: Sonunda 3. teklik kişi iyelik eki olan özel ada, bu ek dışında başka bir iyelik eki getirildiğinde kesme işareti konmaz.

Örnek: Boğaz Köprümüzün güzelliği, Amik Ovasının bitki örtüsü, Kuşadamızdaki liman vb.

UYARI: Kurum, kuruluş, kurul, birleşim, oturma ve iş yeri adlarına gelen ekler kesmeyle ayrılmaz.

Örnek: Türkiye Büyük Millet Meclisine, Türk Dil Kurumundan, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanlığına; Bakanlar

Kurulunun, Danışma Kurulundan, Yürütme Kuruluna; Türkiye Büyük Millet Meclisinin 112'nci Birleşiminin 2'nci Oturumunda; Mavi Köşe Bakkaliyesinden vb.

UYARI: Başbakanlık, Rektörlük vb. sözler ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde Başbakanlığa, Rektörlüğe vb. biçimlerde yazılır.

UYARI: Özel adlara getirilen yapım ekleri, çokluk eki ve bunlardan sonra gelen diğer ekler kesmeyle ayrılmaz.

Örnek: Türklük, Türkleşmek, Türkçü, Türkçülük, Türkçe, Müslümanlık, Hristiyanlık, Avrupalı, Avrupalılaşmak, Aydınlı, Konyalı, Bursalı, Ahmetler, Mehmetler, Yakup Kadriker, Türklerin, Türklüğün, Türkleşmekte, Türkçenin, Müslümanlıkta, Hollandalıdan, Hristiyanlıktan, Atatürkçülüğün vb.

UYARI: Sonunda p, ç, t, k ünsüzlerinden biri bulunan Ahmet, Çelik, Halit, Şahap; Bosna-Hersek; Kerkük, Sinop, Tokat, Zonguldak gibi özel adlara ünlüyle başlayan ek getirildiğinde kesme işaretine rağmen Ahmedî, Halidî, Şahabî; Bosna-Herseği; Kerküğü, Sinobu, Tokadı, Zonguldağı biçiminde son ses yumuşatılarak söylenir.

UYARI: Özel adlar yerine kullanılan "o" zamiri cümle içinde büyük harfle yazılmaz ve kendisinden sonra gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmaz.

2. Kişi adlarından sonra gelen saygı ve unvan sözlerine getirilen ekleri ayırmak için konur.

Örnek: Nihat Bey'e, Ayşe Hanım'dan, Mahmut Efendi'ye, Enver Paşa'ya; Türk Dil Kurumu Başkanı'na vb.

3. Kısaltmalara getirilen ekleri ayırmak için konur.

Örnek: TBMM'nin, TDK'nin, BM'de, ABD'de, TV'ye vb.

4. Sayılara getirilen ekleri ayırmak için konur: 1985'te, 8'inci madde, 2'nci kat; 7,65'lik, 9,65'lik, 657'yle vb.

5. Belirli bir tarih bildiren ay ve gün adlarına gelen ekleri ayırmak için konur.

Örnek: Başvurular 17 Aralık'a kadar sürecektir. Yabancı Sözlere Karşılıklar Kılavuzu'nun veri tabanının Genel Ağ'da hizmete sunulduğu gün olan 12 Temmuz 2010 Pazartesi'nin TDK için önemi büyüktür.

6. Seslerin ölçü ve söyleyiş gereği düştüğünü göstermek için kullanılır.

Örnek:

Bir ok attım karlı dağın ardına

Düştü m'ola sevdiğimin yurduna

İl yanmazken ben yanarım derdine

Engel aramızı açtı n'eyleyim (Karacaoğlan)

Örnek:

Şems'in gözlerine bir şüphe çörekledi: "Dostum ne'n var? Her şey yolunda mı?" (Elif Şafak)

Örnek:

Güzelliğın on par'etmez

Bu bendeki aşk olmasa (Âşık Veysel)

7. Bir ek veya harften sonra gelen ekleri ayırmak için konur: a'dan z'ye kadar, Türkçede -lık'la yapılmış sözler.

Kaynak: Türk Dil Kurumu

SUNUM

Sunum: Bilgileri yenileyen, pekiştiren, hatırlatan, açıklayan, önemli noktaları öne çıkaran, bir çalışma sonucunu açıklayan, laboratuvar araştırmalarını sunan, anket sonuçlarını ifade eden, önemli olay ve olguları dile getirmek üzere yapılan konuşmalara sunum denir.

Sunumda amaç:

- Bilgileri Yenileme
- Araştırma ve Anket Sonuçlarını Değerlendirme
- Bilime Katkıda Bulunma

Hangi konularda sunum yapılabilir: Sunumun tanımına uygun her konuda sunum yapılabilir.

Sunum esnasında gönderici (sunum yapan kişi) iletiyi alıcıya ulaştırmak için teknik imkânlardan ve görsel malzemelerden yararlanır.

Teknolojik gelişmeler iletişime olumlu yönde katkıda bulunur. Bilgisayar, ışık ve görüntü sağlayan aletler öğrenmeye kolaylık getirir.

Sunumda kullanılan teknolojik araçlar: Bilgisayar, cd, slayt makinesi, mikrofon, ışık düzeni, tepegöz ses sistemi, projeksiyon cihazı, T.V, video, mikrofon vb.

Sunumda bir konu hakkında hazırlanmış metinden de yararlanarak konuşmak bir konu hakkında hazırlanmış metni okumaktan daha etkilidir.

Slaytların sunumdaki önemi: Slayt, sunumun daha etkili hale gelmesini, görselleştirilmesini sağlar. Dinleyicilerin duyduklarını aynı anda slaytlar aracılığıyla görmelerini, konuyu daha iyi kavramalarını sağlar.

Sunumda kullanılan slaytların ele alınan konuyu bir düzen içinde hatırlatan kısa ve özlü ifadelerden oluşması gerekir. Dinleyiciler de slaytlardaki cümleleri dikkatlice okur. Slayt metinleri açık, duru, yalın ve akıcı olunmalıdır. Slayt metinleri konuşmacı ile dinleyiciyi birleştiren bir çizgidir.

Sunumda eş güdüm önemlidir. Sunum yapacak kişi ile görsel malzemeleri kullanacak kişi arasında uyum sağlamak önemlidir.

Sunum yapacak kişinin sunumdan önce dikkat etmesi gerekli noktalar:

- Sunum yapacak kişi, sunum yapacağı yeri daha önceden görmelidir.
- Sunumdan önce prova yapılmalıdır.
- Kullanacağı malzemeleri kontrol etmelidir.

Sunum yapan kişinin konuşma anında sahip olması gereken özellikler:

- Sunum esnasında ciddi, ağırbaşlı, temiz, derli ve toplu bir görünüm sergilemeli.
- Sunum yapacak kişi konuşma anında ses tonuna, jest ve mimiklerine, sahneyi veya kürsüyü rahat kullanmaya, dinleyicilerle başta bakışlar olmak üzere vücut diliyle iletişim kurmaya, ses ve kelimeleri doğru telaffuza özen göstermeli gerektiğinde önceden hazırlanmış belge, grafik ve şekiller kullanabileceğini bilmelidir.

Sunum nasıl sonlandırılmalıdır?

Sunumu yapan kişi dinleyicilere teşekkür ederek, saygılarını sunarak sunumu sonlandırır.

Sunum sonunda bir soru yöneltmesi durumunda konuşmacı nasıl davranmalı?

- Sunum yapan kişi konuya ve sorulara hâkim olmalı.
- Gereksiz ayrıntılara ve tartışmalara girmeden cevap vermeli
- İlgisiz soruların konu dışı olduklarını belirtmeli, cevaplamamalı
- Cevabını bilmediği sorular olursa konuşmada hazır bulunan yetkili kişilerin düşüncelerine başvurmalı

Sunumda dil göndergesel işlevinde kullanılır. Sunumlarda dinleyici kitlesi, konuya ilgi duyan kişilerden oluşur. Sunumlarda eldeki teknik imkânlardan yararlanılmaya özen gösterilir.

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATINDA “HİKAYE”

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı Yıllara Göre Kendi İçinde Üçe Ayrılır:

1. 1923 – 1940 Dönemi Türk Hikayeciliği

2. 1940 – 1960 Dönemi Türk Hikayeciliği

a) Toplumcu Gerçekçi Hikaye

b) Bireyin İç Dünyasını Esas Alan Hikaye

c) Modernist Hikaye – Postmodernist Hikaye

d) Milli – Dini Duyarlılıkları Yansıtan Hikaye

3. 1960 Sonrası Türk Hikayeciliği

1- 1923 – 1940 YILLARI ARASINDA TÜRK HİKAYECİLİĞİ

1923'te Türkiye Büyük Millet Meclisinde Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı başlamıştır.

Cumhuriyetin ilk dönem ürünlerinde (1923 – 1940) Mili Edebiyat zevk ve anlayışına uygun hikâyeler yazılmıştır.

Cumhuriyetle birlikte siyasi, ekonomik ve toplumsal hayattaki değişimler edebiyata da yansımış; Anadolu'ya açılma. Anadolu'yu görüp anlatma ve Anadolu insanını konu edinme öne çıkmıştır.

Cumhuriyet döneminde Milli Edebiyat zevk ve anlayışına sürdüren hikâyeler ile Milli Edebiyat dönemi hikâyeleri arasında; Anadolu coğrafyasını ve Anadolu halkını anlatma bakımından bir ortaklık olmakla birlikte Atatürk ilke ve inkılaplarını konu edinme savaş sonrası şehirde ve kırsalda sürdürülen hayatı da anlatma bakımından farklılıklar söz konusudur.

Hikâyelerde realizm akımının etkileri görülür. Hikâyelerde, Maupassant hikâye (olay hikâyesi) tarzının özellikleri görülür.

Hikâyelerde sade, anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Bu dönemde, toplumsal faydayı (toplum için sanat) esas alan eserler yazılmıştır. Bu dönemde eserler, Atatürk ilke ve inkılaplarına uygun bir bakışla yazılmıştır.

Cumhuriyet dönemi ilk yıllarının roman yazarları olarak üzerlerinde durulan Halide Edip, Yakup Kadri ve Reşat Nuri Güntekin öykü de yazmışlardır. Ancak aralarında öykü kitaplarını dönemin ilk yıllarında yayımlayan Reşat Nuri Güntekin'dir. 1919-1932 yılları arasında yayımladığı öykü kitaplarında *Tanrı Misafiri*, *Sönmüş Yıldızlar*, *Leyla ile Mecnun*, *Olağan İşler* adlarını taşıyan dördü Cumhuriyet döneminde yayımlanmıştır. Romanlarında Anadolu ile ilgili sorunlara genişçe yer veren yazar, öykülerinde daha çok evlilikle ilgili konuları ele almış, bunun yanı sıra, meslek sahibi kadınların durumu, modern yaşayışın yanlış anlaşılması, dinin kötüye kullanılması, çocukların ve

gençlerin eğitimi, geçim sıkıntısı ... gibi konulara değinmiştir. Öykülerin dikkat çeken bir yanı, genellikle karşılıklı konuşmalarla düzenlenmiş olmasıdır. Romanların karşı hepsi İstanbul'da geçen öykülerinde yer yer duygusallık ağır bastığı gibi yer yer de gülmece yer alır.

1923 – 1940 Yıllarında yazılmış hikâyelerde ele alınan temalar:

- 1) 1. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele (Kurtuluş Savaşı) ile ilgili temalar
- 2) Atatürk ilke ve inkılapları çevresinde oluşan temalar
- 3) Halkın ve Anadolu insanının yaşama tarzı
- 4) Ahlak bozuklukları, Yanlış batılılaşma, Hurafeler
- 5) Doğu-Batı karşılaşması
- 6) Savaş sonrası şehirde ve kırsalda sürdürülen hayat
- 7) Halk-aydın arasındaki ilişkiler
- 8) Toplumsal ve kültürel farklılıklar
- 9) Ülke ve toplum sorunları Köy ve kasaba insanının çelişkileri
- 10) Tarihi temalar
- 11) Anadolu insanı ve Anadolu coğrafyası

1923 – 1940 YILLARI ARASINDA TÜRK HİKÂYECİLİĞİ GENEL ÖZELLİKLERİ

1- Gözleme dayalı gerçekliğe yer verilmemiştir.

2- Hikâyenin ayrı bir tür olduğu düşüncesinin benimsenmesiyle sanatın toplum üzerinde de bir işlevi olması gerektiği fikri egemen olmaya başlamıştır.

3- Olay hikâyesi yazma yöntemi gelişirken Sait Faik Abasıyanık'la başlayan “giriş, gelişme, sonuç” bölümü olmayan durum hikâyeleri de yaygınlaşmaya başlamıştır.

4- Olay hikâyelerinde Ömer Seyfettin, Refik Halit Karay, Reşat Nuri Güntekin gibi Milli Edebiyat dönemi sanatçılarının etkisi görülmüştür.

5- Köylülerden toplum ve doğa güçleriyle ilişkisi; küçük bürokratlarla esnaf ve işçilerin yaşam koşulları vb. temalar hikâyelerde işlenmiştir.

6- Milli Edebiyat Döneminde hikâye yazmaya başlayan Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Refik Halit Karay ve Reşat Nuri Güntekin Cumhuriyet döneminde de milli duyarlılığı sürdüren hikâyeler kaleme almıştır.

Cumhuriyet Döneminde hikâye kitabı yayımlayan ilk yazar Reşat Nuri Güntekin'dir.

1923 – 1940 Yılları Arasında Hikâye Yazarları Şunlardır: Fahri Celalettin Göktulga, Ercüment Ekrem Talu, Kenan Hulisi Koray, Nahit Sırrı Örik, Sadri Ertem, Bekir Sıtkı Kunt, Sabahattin Ali, Sait Faik Abasıyanık, Reşat Nuri Güntekin,

1923 – 1940 YILLARI ARASINDA “HİKAYE” TÜRÜNDE ESER VERMİŞ YAZARLAR

REŞAT NURİ GÜNTEKİN: Hikayelerinde Anadolu insanının sorunlarına yer veren Reşat Nuri, 1923 – 1940 yılları arasında yayımladığı hikayelerinde şu temaları ele almıştır: Evlilik, meslek sahibi kadınların sorunları, yanlış batılılaşma, dinin kötüye kullanılması, eğitim vb. temaları ele almıştır. Reşat Nuri Güntekin hikayelerini, tiyatroya olan ilgisinden dolayı genellikle karşılıklı konuşmalar şeklinde düzenlemiştir. Yazar hikayelerinde, okuyucu üzerinde çarpıcı bir etki yaratan dramatik sonlarla yer vermiştir.

Cumhuriyet Döneminde Yayımlanan Hikayeleri: Tanrı Misafiri, Sönmüş Yıldızlar, Leyla ile Mecnun, Olağan İşler.

KENAN HULİSİ KORAY: Yedi Meşaleciler topluluğunun tek hikayecisidir. Asıl başarısını korku hikayelerinde sağlamıştır. Konusunu Arap dünyasından alan masalımsı hikayeler yazdıktan sonra realist hikayeyi benimsemiş ve gerçekçi hikayeler yazmıştır.

Cumhuriyet Döneminde Yayımlanan Hikayeleri: Bahar Hikayeleri, Kavaklı Koz Hanı'nda Bir Vaka, Tuhaf Bir Ölüm, Gece Kuşu, Bir Otelde Yedi Kişi, Bir Yudum Su.

NAHİT SİRRI ÖRİK: Hikayelerinde gelenekleri, eski zaman yaşayışlarını, özentili insanların maddi ve manevi çöküşünü anlatmıştır. Sanatçı uzun hikayeler yazmış; hikayelerinde ağır bir dil kullanmıştır.

Cumhuriyet Döneminde Yayımlanan Hikayeleri: Kırmızı ve Siyah, Sanatkarlar, Eski Resimler, Eve Düşen Yıldırım.

SADRİ ERTEM: Hikayelerinde köylüleri sömüren ağaları, Batı hayranlığını ve taklitçiliğini, işçi – patron ilişkilerini, bürokrasinin halkı ezmesini, aydınla halk arasındaki yabancılaşmayı realist bir tutumla anlatmıştır. Sanatın topluma faydalı olması gerektiğini savunan yazar, toplumcu gerçekçi hikâyenin edebiyatımızdaki ilk temsilcisidir. Toplumun sorunlarını yansıtmaya çalışırken, sağlam, özgün bir üslup oluşturmamıştır. Yazarın hikayeleri edebiyat dünyasında önemli bir etki yaratmamıştır.

Cumhuriyet Dönemi'nde yayımlanan hikayeleri: Silindir, Şapka Giyen Köylü, Korku, Bay Virgül, Bir Şehrin Ruhu, Bacayı İndir, Bacayı Kaldır.

SABAHATTİN ALİ: Roman, tiyatro şiir, makale türlerinde eser veren sanatçı, ilk hikayelerinde duygusal aşk temalarını işlemiş, sonrasında toplumsal konulara yönelmiştir.

Toplumcu gerçekçi görüşe sahip olan Sabahattin Ali, hikayelerinde memleket ve insan sevgisinin, acıma ve arkadaşlık duygusuna geniş yer vermiştir.

Hikayelerinde şu temaları işlemiştir: Koy ve kasaba insanların sorunlarını, işçilerin çalışma koşulları, sömürülen işçiler, emekçiler, patron – işçi ilişkisi, tutukluların durumu, kişisel çıkarlarını her şeyden üstün gören aydınlar, Anadolu'nun horlanmış, ezilmiş kadınları vb.

Sabahattin Ali'nin hikayelerinde Maupassant tarzına bağlı olarak, mesajı öne çıkaran bir kurgu vardır. Hikayelerinde mekân genellikle köy ya da kasabadır. Sanatçı,

gözlemlerinden ve yaşadıklarından yararlandığı halde realist bir yaklaşımla hikayelerinde kişiliğini gizlemiştir.

Duygusal ve bireyci ilk hikayelerinde sanatlı bir dil ve anlatımı; toplumsal temaları işlediği hikayelerini günlük konuşma diliyle yazmıştır.

Sabahattin Ali'nin Hikayeleri Şunlardır: Değirmen, Kağrı, Sırça Köşk, Yeni Dünya, Ses

SAİT FAİK ABASIYANIK: Türk hikayeciliğinin en önemli yazarlarından. Hikayelerinde olayları giriş, gelişme, sonuç bölümlerine bağlı olarak anlatmamıştır. Konu bütünlüğüne önem vermemiş, konudan konuya geçmiş, yaşamdan alınan kesitlere yer vererek durum hikayeleriyle klasik yöntemden ayrılmıştır. Sait Faik hikayelerinde yaşamaktan zevk alan sıradan insanları, İstanbul'u, Adalar'ı, denizi, balıkları, balıkçıları, toplumun kimsesizlere karşı ilgisizliğini, patron – işçi ilişkilerini, aşkı, özlemi, yalnızlığı anlatmıştır.

Sait Faik, bu yılların öykü yazarları arasında öykü sayısının çokluğu, konu çeşitliliği, öykü yazma yönteminde yaptığı değişiklikle dikkati çeker. Sayısı yüz elliyi aşan öykülerinin, konusu çoğunlukla kısa bir süre içinde gördüğü, kişiler, olaylar olduğundan, öykülerinde alışlagelen giriş-gelişme-sonuç bölümleri bulunmaz. Bu özellikleriyle bir durum öyküsü niteliği taşıyan öyküleriyle klasik yöntemden ayrılmıştır.

FAHRİ CELAETTİN GÖKTULGA: Hikayelerinin kaynağı, insan sevgisidir. İnsan sevgisini hikayeleriyle okuyucularına aktarmaya çalışmıştır.

Öykünün romandan ayrı bir tür olduğunu savunun Göktulga, öykülerini Telak-ı Selase, Kına Genece, Elde Bir Mustafendi ve Avur Zavur Kahvesi adlarını taşıyan dört kitapta toplamıştır. Öykülerinde daha çok, zaman zaman eliptik niteliği taşıyan toplumsal konuları ele alan yazarın psikolojik konulu öyküleri de vardır. Toplumsal konular olarak en çok üzerinde durdukları, ahlakın bozulması, boş inanışlar, yoksulluk,

Meşrutiyet Döneminde halk-devlet ilişkileridir. Düşmana İpucu Veren Eşşekler, Kore'deki Çocuklarımız, Çanakkale'deki Keloğlan adlarını taşıyan üç öyküsü de konularını Kurtuluş Savaşı, Kore Savaşı ve Çanakkale Savaşı'ndaki kahramanlıklardan almıştır. Psikolojik konulu öykülerinde de insanın değişik psikolojik durumlarını yansıtır. Konuların ayrıntılı bir biçimde ele alan Göktulga'nın okuyucuya vermek istediğini son sayfaya saklaması, öykülerine okunduğunda pay çıkarılacak öykü niteliği kazandırır.

1940 – 1960 YILLARI ARASINDA TÜRK HİKÂYESİ

Cumhuriyet Dönemi'nde 1940 – 1960 döneminde yazılan hikâyeler şu eğilimleri yansıtmaktadır: Toplumcu Gerçekçi Hikâye, Milli ve Dini Duyarlıkları Yansıtan Hikâye, Bireyin İç Dünyasını Esas Alan Hikâye, Modernizmi Esas Alan Modernist Hikâye

a) Toplumcu Gerçekçi Eserler

1923-1940 yılları arasında toplumcu öykü yazarları olarak yer alan yazarlarımızın ele aldıkları konulara göz atıldığında gözleme dayalı gerçekçiliğin gittikçe geliştiği görülüyor.

Öykünün ayrı bir tür olduğu görüşünün ortaya konmasıyla birlikte sanatın toplum üzerinde bir işlevi olması gerektiği düşüncesinin de egemen olmaya başladığı dikkati çekiyor. Bu düşüncenin yanı sıra yalnızca öyküler yazmayı gerçekçilik için yeterli gören yazarlar da göze çarpıyor. Öykü yazma yönteminde ise, bir yandan klasik öykü yazma yöntemi gelişirken, öte yandan **Sait Faik'le başlayan "giriş, gelişme, sonuç" bölümü olmayan durum öykülerinin yaygınlaşmaya başlaması öykü yazma yönteminde yapılan değişikte ilk adımlar olarak önem taşıyor.**

Toplumcu gerçekçilik, gerçeklik (realizm) akımından türeyen bir anlayıştır. 20.yy'da, gerçekçiliğin Marksist yorumuyla Sovyetler Birliği'nde geliştirilen bir sanat kuramıdır. 1917'de Rus devrimi ile başlayıp II. Dünya Savaşı sonrası yaygınlık kazanmıştır.

Toplumcu gerçekçiliğe göre yazarın görevi toplumun iç yapısını kavratmaktır. Birey ile toplumsal düzen ve yapı arasındaki çatışmayı ortadan kaldıracak, bireylerin gelişmesine olanak sağlayacak, onları ruhsal ve fiziksel çöküşten kurtaracak bir düzeni yansıtmayı amaçlar.

Toplum için sanat anlayışını benimseyen toplumcu yazarlar, toplumda var olan gerçek yaşantıları, gözlem ve izlenimleriyle gerçekçi bir şekilde aktarırlar.

Türk edebiyatında toplumcu gerçekçilik, 1930'lardan 1980'lere kadar özellikle roman alanında varlığını güçlü bir biçimde sürdürmüştür.

Şiirde Nazım Hikmet ile başlayan bu anlayış, 1930'lu yıllarda Sabahattin Ali'nin öykü ve romanlarıyla giderek yaygınlık kazanmıştır. Sabahattin Ali, özellikle Anadolu'ya yönelme ve ne anlattığı kadar nasıl anlattığına da önem veren nitelikli roman ve hikâyeleri ile toplumcu gerçekçilerin öncülerindendir.

1930'larda üretilen, Anadolu insanının gerçeğini toplumsal değişim ile yaşanan sancılı anlatan **öyküler ve romanlar toplumcu gerçekçi edebiyatın kuruluşunun ilk örnekleri niteliğindedir.**

Toplumcu gerçekçi eser veren yazarların bir bölümü, özellikle köy sorunlarına yönelmişlerdir.

Cumhuriyet ideolojisiyle işlenen köy öyküleri, bu dönemde yerini gerçekçi köy öykülerine bırakmıştır.

Türk edebiyatında 1930'lu yıllardan itibaren köylüden, işçiden, dar gelirliden söz edilmeye başlandığı görülür. Bu durum, gelişme ihtiyacı ve isteğinin yanında ideolojik kaynaklıdır.

Toplumcu gerçekçi yazarların eserlerinde işlediği temalar:

- 1) Toplumdaki düzensizlik ve çatışmalar
- 2) Köy gibi küçük yerleşim birimlerinin sorunları
- 3) Ağa-köylü, öğretmen-imam, halk-yönetici, zengin-fakir, güçlü-güçsüz, aydın cahil gibi belirgin farklılıklar
- 4) Anadolu coğrafyası ve Anadolu insanı
- 5) Büyük şehirlere göçün ortaya çıkardığı problemler

Toplumcu gerçekçi eserlerin yazılış amacı:

Toplumcu gerçekçi eserlerde olaylar ve kişiler, bir düşünceyi doğrulamak veya haklı göstermek üzere düzenlenip anlatılmış ve yazarlar okuyucuyu kendi düşünceleri doğrultusunda yönlendirmek istemişlerdir. Toplumcu gerçekçi eserler, belli görüşleri ifade etmek için araç olarak kullanılmıştır. Halkı aydınlatmak düşüncesi ile bazı yazarlar bazı bölgeleri özellikle konu olarak seçmişlerdir.

ÖZELLİKLERİ:

- 1- Toplumcu gerçekçi anlayışla yazılmış hikâye ve romanlarda, **"realizm"** edebi akımının etkileri görülür.
- 2- Toplumcu gerçekçi anlayışla yazılmış hikâyelerde **"Maupassant"** hikâye tarzının özellikleri görülür.
- 3- Toplumcu gerçekçi anlayışla yazılan romanlarda **"toplumcu gerçekçi"** roman tarzının özellikleri görülür.
- 4- Toplumcu gerçekçi anlayışla yazılan eserlerde **"siyasi ideolojiler"** ön plana çıkar.
- 5- Toplumcu gerçekçi eserlerde, halkın günlük konuşma diline, yerel söyleyişlere, açık ve sade bir anlatıma yer verilir. Mekân, olay ve zaman; toplumcu gerçekçi eserlerde toplumun sorunlarını, sınıflar arasındaki farklılıkları vermek için bir araç olarak kullanılır.

Toplumcu gerçekçi yazarların Anadolu coğrafyasını ve Anadolu insanını ele alışları ile Milli Edebiyat dönemi yazarlarının ve Cumhuriyet döneminde Milli Edebiyat zevk ve anlayışını sürdüren yazarların Anadolu coğrafyasını ve Anadolu insanını ele alışları arasındaki benzerlik ve farklılık:

Benzerlik: Bu yazarların, Anadolu coğrafyasını ve Anadolu insanını ele almaları benzerlik göstermektedir. **Farklılık:** Toplumcu gerçekçi yazarlar, Anadolu coğrafyasını ve Anadolu insanını ideolojik açıdan ele almışlardır

1940 – 1960 YILLARINDA TOPLUMCU GERÇEKÇİ ANLAYIŞLA ESER VEREN YAZARLAR

KEMAL BİLBAŞAR: Hikayelerinde genelde Batı Karadeniz ve Ege kasabalarındaki insanların sorunlarını toplumcu ve eleştirel gerçeklikle anlatmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın oluşturduğu sosyal ve ahlaki çöküntülerin etkisiyle kumar, rüşvet, karaborsacılık, haksız kazanç, ezilen küçük memurun yaşam zorluğu vb. toplumsal temaları işlemiştir. Halkın gelenek ve inançlarına da değinen yazar, mizahı da yararlanmıştır.

Yazar, hikayelerinde kalıplaşmış sözlerden oluşan özensiz bir anlatıma başvurmuş; ağız taklitlerine ve yöresel söyleyişlere çokça yer vermiştir.

Kemal Bilbaşar'ın Hikayeleri Şunlardır: Anadolu'dan Hikayeler, Cevizli Bahçe, Pazarlık, Pembe Kurt, Üç Bulutlu Hikayeler, İrgatların Öfkesi.

KEMAL TAHİR: Kemal Tahir, hikayelerini **Göl İnsanları** isimli eserde toplamıştır. İlk hikayelerinde köylülerle ilgili sorunları toplumcu gerçekçi yaklaşımla anlatmıştır. Sonraki öyküleri, Binbir Gece Masalları'ndan uyarılma niteliği taşır. Yazar hikayelerini sade bir Türkçeyle, abartılı ağız taklitlerine başvurmadan, gözlemden yararlanarak kaleme almıştır.

ORHAN KEMAL: Orhan Kemal, hikayelerinde anlattığı hayatın içinden gelmiştir. İstanbul'un kenar mahallerinde yaşamış, fabrikalarda işçi olarak çalışmıştır. Sıkıntı çeken yoksul, köylü ve kentlileri yakından tanıma olanağı bulmuştur. Hikayelerinde işçileri, memurları, yoksulluk ve sefalet içindeki insanları anı, gözlem ve izlenimlerden yararlanarak anlatmıştır. Adana, İstanbul'un kenar semtleri, hapisane başlıca mekanlardır. Olay hikayesini benimsemiş ve diyalog söyleyişlerle, yöresel söyleyişlere geniş yer vermiştir.

Orhan Kemal'in Hikayeleri Şunlardır: Ekmek Kavgası, Sarhoşlar, Çamaşırıcının Kızı, Grev, Arka Sokak, Kardeş Payı, Babil Kulesi, Dünyada Harp Vardı, Önce Ekme, Küçükler ve Büyükler.

YAŞAR KEMAL: Yaşar Kemal, hikayelerini Sarı Sıcak isimli eserinde bir araya getirmiştir. Bu hikayelerde Çukurova köylüsünün yaşam mücadelesi; İkinci Dünya Savaşı'nın toplumda yarattığı ahlak çöküntüsü; insanların tabiatla, toplumla ilişkileri; tutkuları, korkuları, acıları ve hayalleri anlatılmıştır.

Hikayeler, gözleme dayanan toplumcu gerçekçi bir nitelik taşımaktadır. Hikayelerde zaman zaman şiirsel bir dil kullanılmış; sürükleyici ve çarpıcı bir anlatıma ulaşılmıştır.

NECATİ CUMALI: Hikayelerinde Ege yöresi köylü ve kasabalısının yaşamını, geçim çabalarını, bütün işçilerinin sorunlarını, kadın – erkek ilişkilerini gözlemci bir gerçeklikle anlatmıştır. Yazar bazı hikayelerini avukatlık yaptığı dönemde dava dosyalarından uyarlayarak yazmıştır. Yazarın şiirsel bir anlatımla kaleme aldığı hikayeleri de vardır. Önemli hikayeleri: Yalnız Kadın, Değişik Gözle, Susuz

Yaz, Ay Büyürken, Uyuyamam, Kente İnen Kaplanlar, Dila Hanım, Yakub'un Koyunları

FAKİR BAYKURT: Yazar, köy gerçeklerini kentlilere anlatmayı amaçlamıştır. Hikayelerinde köylülerin sıkıntılarını, Anadolu'da ki öğretmenlerin terk edilmişliğini, memurlar arasındaki çatışmayı, köyden kente göçü, Almanya'ya gidenlerin sorunlarını anlatmıştır.

Fakir Baykurt'un Hikayeleri Şunlardır: Çilli, Efendilik Savaşı, Karın Ağrısı, On Binlerce Kağrı, Anadolu Garajı, Can Pazarı, İçerdeki Oğul, Sınırlardaki Ölü, Gece Vardiyası, Barış Çöreği, Dusiburg Treni, Telli Yol.

HALDUN TANER: Hikayelerinde toplumsal ve ahlaki yozlaşma, yanlış batılılaşma, eğitim eksikliğinden kaynaklanan olumsuzluklar, topluma uyum sağlayamayan kaba insanların davranış bozuklukları, bencil insanların davranış bozuklukları, büyük kentlerin sonradan görme zenginleri; haksızlığa uğramış memurlar, işçiler, öğrenciler, emekliler, kapıcılar, bekçiler vb.ni anlatmıştır.

Yazar, toplumun aksayan yönlerini ironik ve eleştirel bir yaklaşımla anlatmıştır. Gözleme önem vermiş, kişileri ağız özellikleriyle konuşturmuştur. Yazar, toplumcu gerçekçi bir anlatımı benimsemiş, bazı hikayelerinde bireyin iç huzursuzluklarını da yansıtmıştır.

AZİZ NESİN: Gülmece hikaye türünün Cumhuriyet Dönemindeki en önemli temsilcilerindendir. Hikayelerinde yönetimdeki bozuklukları, kuşaklar arasındaki çatışmaları, köyden kente göçü, eğitimde görülen aksaklıkları, köyden kente göçü konu almıştır. Aziz Nesin; toplumsal ve siyasi hiciv niteliği taşıyan mizahı, halkı güldürürken düşündürmek ve toplumdaki bozukluklara dikkat çekmek amacıyla kullanmıştır.

Aziz Nesin, öykülerinde Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinin ekonomi, kültür ve yönetim alanlarındaki durumunu ele almıştır. En üst düzeyden en alt düzeye kadar yönetimdeki bozukluklar, yergilerinden kurtulamadığı gibi, devrimler sonucu toplum düzeninde, hukukta ve günlük yaşamda Batı'dan gelen yeniliklere bağlı değişimler onların yanında ulusal kültüre yönelme, halkla bütünleşmeye çalışma, iki ayrı durumun benimseyenler arasında ortaya çıkan ayrılıklar, kuşaklar arasındaki çelişkiler de öykülerine konu olmuştur. Ayrıca köyden kente göç, kente gelen köylülerin dar gelirliilerinin ve işsizlerin yaşantıları da öykülerine konu olmuştur. Eğitimimizin sorunlarına eğilmekten de kendini alamayan. Öykülerine ele aldığı sorunları yaşayan kişileri yerleştiren Aziz Nesin, konuya, kişinin durumuna göre dil kullanmaya özen göstermiştir. Kendi söylemek istediklerini, çok kez öykülerinin kişilerine söyleyip, dolaylı, simgeli bir anlatım kullanarak kara gülmeceyi sağlamıştır. Öykü kitapları, romanlarından çok olan yazar, öykülerini otuz altı kitapta bir araya toplamıştır.

İki binden fazla hikaye yazan Aziz Nesin'in başlıca hikayeleri şunlardır: Geriye Kalan, İt Kuyruğu, Yedek Parça, Fil Hamdi, Damda Deli Var, Koltuk Toros Canavarı, Kazan Töreni, Deliler Boşandı, Ölmüş Eşek, Mahallenin Kismetini, Bay Düdük, Gıdıgıdı, Gözüne Gözlük, Havadan Sudan, Vatan Sağ Olsun, Büyük Grev.

SAMİM KOCAGÖZ: Öykü yazmada kurgu ve konuya önem veren Samim Kocagöz, ilk öykülerinden başlayarak gerçekçiliği benimsemiştir. Öykülerin topladığı ilk kitabı Telli Kavak'ta, konularını İstanbul'dan seçtikleri de olmakla birlikte, çoğunluğu Söke Ovası'nda, Menderes Vadisi'nin dağ ve ova köylerinde geçer. Gözlemlerine dayanan öykülerinde Menderes kıyılarında pamuk, tütün tarlalarında geçimlerini sağlayabilmek için çalışan köylülerin yaşantıları, değişik sorunlarıyla birlikte verilmiştir. Öykülerinin kimilerinde ise dağ köylerindeki yaşayış sergilenir. Dağ köylerinde oturup mevsimine göre zeytin toplamaya ya da pamuk tarlalarında çalışmaya inen Tahtacı ve Türkmenlerin yaşayışları yazınımıza Samim Kocagöz'le girmiştir. Kimi öykülerinde de toprak yasasının uygulanmayışının köylüyü etkileyişini ele alan Kocagöz, giderek toplum içinde bireyi anlatan bir gerçekçiliğe yönelmiştir. Öykülerinde dik- kati çeken bir nokta da kişilerin çevrelerine, törelerine bağlı yaşayışlarını doğayla iç içe vermesidir.

Telli Kavak'ı izleyerek yayımladığı, Sığınak, Sam Amca, Cihan Şoförü, Ahmet'in Kuzuları, Yolun Üstündeki Kaya, Yağmurdaki Kız, Alandaki Delikanlı öykülerini bir araya topladığı kitaplarıdır.

MEMDUH ŞEVKET ESENDAL: Memduh Şevket Esendal, öykülerinde güçlü gözlemciliği ile birlikte, toplum yaşayışımızdaki aksaklıklara değinişi ile dikkat çeker. Günlük yaşamı dile getirdiği öykülerinin yanı sıra, kadınları ilgilendiren sorunlara, ekonomideki tutarsızlıkların aile yaşayışını etkileyişine Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Anadolu'nun durumuna; Anadolu'ya giden memurların yaptıkları yolsuzluklara, Yeni Kurulan Türkiye'nin koşullarına uyum sağlamaya değindiği öyküler yazmıştır. Gözleme dayanan öykülerinde olaylara iyimserlikle yaklaşarak okuyucuyu rahatlatma yolunu seçen Esendal, temiz dili ve güçlü anlatımıyla da okuyucunun dikkatini çekmiştir. Kendinden sonra gelen yazarlar üzerinde, Sait Faik'le öykü yazma yöntemi yönünden etkili olmuş bir yazarımızdır. Onun öykülerinde de "giriş-gelişme-sonuç" düzenini pek bulamayız. Memduh Şevket'in bu yıllar yazarları arasında dikkati çeken bir başka yanı da çok sayıda takma ad kullanmasıdır. "M.Ş., M.Ş.E., Mustafa Memduh, Mustafa Yalınhat, M. Oğulcuk, İstemenoğlu" onun takma adlarıdır.

b) Bireyin İç Dünyasını Esas Alan Eserler

Yaşamda karşılaşılan durumlar, yaşanan olaylar her insanı aynı biçimde etkilemez, insanoğlu, aynı dayanma ve direnme gücünde değildir. Bu farklılık, durumlara farklı tepkilerin verilmesine neden olur ve burada psikoloji önemli bir öge olarak ortaya çıkar. Somut dünyanın sorunlarının yanında ruh dünyasının sorunları önem kazanır. Bireyin ve bireyin iç dünyasının çözülmesi ön plana çıkar. Çünkü bireyin ruh dünyası, bir dönüşümle yine toplumsal yapıyı etkilemektedir.

Bireyin bunalımlarının kaynağı, psikoloji ve psikiyatri ile incelenirken psikoanaliz (psikoanalitik) yöntemi de edebiyata girer. Yabancılaşan insanın bunu yenmesi gerektiği üzerinde durulur. Karmaşık ruh durumlarının tasvir edildiği içsel yaşantılar ele alınır.

Bireyin iç dünyasını esas alan yazarlar, insan gerçekliğini farklı bir bakışla anlatma gayreti içine girmişler, olaylardan ve insanlardan hareketle bireyin iç dünyasını anlatmışlardır.

Psikoanaliz: Modern hayatın insan üzerindeki etkilerini tespit etmek, insanın psikolojik sıkıntılarını çözümlenmek amacıyla ortaya çıkmış bir yöntem, kuramdır.

Bireyin iç dünyasını esas alan eserlerde (hikâye, roman) metnin olay örgüsünü oluşturan olaylar azdır. Çünkü eserler, olaylardan çok, psikolojik tahliller üzerine kuruludur. Mekân, olay ve zaman, bireyin iç dünyasını esas alan eserlerde birey üzerindeki etkisiyle birlikte verilir

Bireyin iç dünyasını esas alan eserlerde, çağrışımlara açık sanatsal bir üslupla ruh tahlillerinin yapıldığı bir anlatıma yer verilir. Bireyin iç dünyasını esas alan hikâyelerde, "Çehov" hikâye tarzının özellikleri görülür. Bireyin iç dünyasını esas alan hikâyelerde, Varoluşçuluk (Egzistansiyalizm), Sürrealizm, Sezgicilik edebi akımlarının özellikleri görülür.

Bireyin iç dünyasını esas alan yazarların, eserlerinde (roman, hikâye) yöneldiği konular:

- 1) Ruhi bunalım
- 2) Yabancılaşma
- 3) Bireyin toplumla hesaplaşması
- 4) Yalnızlık
- 5) İç sıkıntı
- 6) Bilinçaltı
- 7) Bireysel (kendini) sorgulama
- 8) Evrenin düzeni
- 9) Çocukluğun kişilik üzerindeki etkileri
- 10) Anlaşılammamak
- 11) Ruhsal ve toplumsal ikilikler

Bireyin iç dünyasını esas alan tarzda hikâye yazar sanatçılar şunlardır:

- 1) Ahmet Hamdi Tanpınar
- 2) Tarık Buğra
- 3) Samet Ağaoğlu
- 4) Oktay Akbal
- 5) Nezihe Meriç
- 6) Yusuf Atılgan

1940 – 1960 YILLARINDA “BİREYİN İÇ DÜNYASINI ESAS ALAN” YAZARLAR

TARIK BUĞRA: Hikayelerinin ana teması yalnızlık çeken insanın iç dünyasında yaşadığı çatışmalardır. Aşk, yalnızlık, toplumda belli bir yere gelememiş kimseler, orta halli ailelerin yaşantısı, taşra hayatı; hikayelerinin temasını oluşturmuştur. “Sanat için sanat” anlatışını benimseyen Tarık Buğra, sanatı bir düşüncenin emrine vermemiştir. Bu, topluma sırt döndüğü anlamına gelmez. İnsanın toplum içindeki tedirginliklerini, bunalımlarını, sıkıntılarını anlatmıştır.

Yazar, dış dünyadan çok, bireyin psikolojisini yansıtmış, ruhsal çözümlenmeler yapmıştır. Olay örgüsüne önem vermemiş, durum hikayesi yazmıştır.

Kelime seçimine, cümle kuruluşlarına dikkat etmiş; sade ve şiirsel bir dil kullanmıştır. Hikayeleri teknik bakımdan başarılıdır.

Tarık Buğra'nın Hikayeleri Şunlardır: Oğlumuz, Yarın Diye Bir Şey Yoktur, İki Uyku Arasında, Hikayeler.

OKTAY AKBAL: İlk hikâye kitabında (Önce Ekmekler Bozuldu) toplumcu gerçekçi bir anlatıma başvuran yazar, sonraki hikayelerinde bireyin psikolojik huzursuzluklarını ele almıştır. Akbal'ın hikayelerinin merkezinde kendisi vardır. Hikayeleri genelde çocukluk ve gençlik anılarından oluşmuştur. Birinci kişi ağzıyla yazdığı hikayelerinde anıları ile iç içe geçmiştir.

Oktay Akbal'ın 1940 – 1960 yıllarında yayımlanan hikayeleri şunlardır: Önce Ekmekler Bozuldu, Aşksız İnsanlar, Bizans Definesi, Bulutun Rengi, İkisi, Berber Aynası.

NEZİHE MERİÇ: Hikayelerinde, psikolojik yönü ön plana çıkarmış; bireyin dış dünyayı algılayışını ve iç dünyasını birlikte yansıtmıştır. Toplum yapısı içinde kadının yalnızlığını ve mutsuzluğunu anlatmıştır. Mekan ile kişiler arasında ilgi kurmaya özen göstermiş, dile önem vermiş, şiirsel bir anlatıma başvurmuştur.

Nezihe Meriç'in Hikayeleri: Bozbulanık, Topal Koşma, Menekşeli Bilinç, Dumanaltı, Bir Kara Derin Kuyu, Yandırma, Çisenti Gülün İçinde Bülbül Sesi Var.

YUSUF ATILGAN: Kasaba, köy ve kentte geçen hikayelerinde genellikle geleneksel toplum yapısıyla modern toplum yapısı arasındaki çatışmaların bireylere yansması vb. konuları ele almıştır. Hikayelerinde bireyin iç dünyasını yansıtan yazar; bilinç akışı ve iç konuşma tekniklerini, kurguyu, dili ve imgeleri başarılı bir şekildedir.

1960'ta yayımladığı Bodur Minarenden Öte, tek hikaye kitabıdır. Ölümünden sonra bütün hikayeleri 1993 yılında Eylemci isimli kitapta bir araya gelmiştir.

AHMET HAMDİ TANPINAR:

Değişik gerçekçilik anlayışıyla dikkati çeken Ahmet Hamdi Tanpınar, öykülerini Abdullah Efendi'nin Rüyaları ve Yaz Yağmuru adlı iki kitapta toplamıştır. Kişilerin ön planda tutulduğu öykülerinin baş kişilerinde kendi iç dünyasını yansıtmış, genelde kişilerin ruhsal çöküntüsünü, yaşamın gerçeklerinden çok iç benliklerine sığınışlarını sergilemiştir. Düşünceye sık sık yer veren yazar, genellikle yaşadığı ıstırapları, umutlarını, özlemlerini ve aşklarını dile getirmiştir. Öykülerinde de zamana yer veren Tanpınar, geçmişle içinde bulunulan zamanı bilinç-bilinçaltı çatışması biçiminde vermiştir.

c) Milli – Dini Duyarlılıkları Yansıtan Hikâye Anlayışı

Modernizmle birlikte bilim ve teknoloji alanlarındaki gelişmeler, birçok sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Milli değerler, küreselleşme ile evrensel hücumu uğramıştır. Faydacılık, bütün değerlerin üstünde tutulmuş; ham madde ilahlaştırılırken akıl, faydacılığın aracı yapılmıştır.

Bu tür hikâyelerde, Milli, dini ve ahlaki değerlere önem verilirken eserler de Milli mitolojik unsurlara, masal ve efsane motiflerine yer verilmiştir.

Modernizmin getirdiği bilim, teknoloji, akılcılık kavramlarına karşı bilinçaltı, metafizik, duygu, sezgi, önsezi vb. kavramlar ön plana çıkarılmıştır.

Bireyin iç dünyasıyla toplumsal sorunlar bir arada ele alınmıştır.

Milli – Dini duyarlılıkları yansıtan hikâyenin Türk Edebiyatında önemli temsilcileri şunlardır: Necip Fazıl Kısakürek, Rasim Özdenören, Samiha Ayverdi

1940 – 1960 YILLARINDA “MİLLİ – DİNİ DUYARLILIKLARI YANSITAN” YAZARLAR

NECİP FAZIL KISAKÜREK: Dini ve siyasi kimliğiyle 20. Yüzyılın önemli sanatçılarından biri olan Necip Fazıl Kısakürek, hikâyelerini 1928’den 1969’a kadar farklı zamanlarda Büyük Doğu dergisinde yayımlamıştır. Necip Fazıl, hikâyelerinde Allah, tasavvuf, ahiret, ölüm, korku, kumarın insan üzerindeki olumsuz etkileri, medeniyet, yanlış kentleşme vb. temaları işlemiştir. Yazar bu temalar bağlamında Kurtuluş Savaşı’ndan çıkmış Anadolu gerçeğini yansıtmıştır. Hikâyelerinde günlük konuşma diliyle yazmış, kısa cümlelere ve simgesel anlatıma yer vermiştir.

Necip Fazıl’ın hikâyelerinde anlatıcı, olay örgüsü anlatmakla yetinmez; didaktik bilgiler verir ve anlattıklarını bir yargıya bağlar. Diğer eserlerinde olduğu gibi hikâyelerinde de bireysel ve toplumsal konuların aynası olarak gördüğü insandan, insan ruhundan hareket eder. Onun hikâyelerinde insan, metafizik arayışlar içinde olan bir kişiliktir. Önemli hikâyeleri; Birkaç Hikaye Birkaç Tahlil, Ruh Burkuntularından Hikâyeler, Hikâyelerim.

RASİM ÖZDENÖREN: İlk hikâyesi 1957’de Varlık dergisinde yayımlanmıştır. Yazar ilk hikâyelerinde toplumcu gerçekçi bir yol izlemiş; büyük kentlerin kenar mahallelerindeki değerlerinden koparılmış inançlı insanların kimlik çatışmasını, acılarını, yalnızlıklarını anlatmıştır. Sonraki hikâyelerinde toplumsal değişmelere bağlı kalarak aile kurumunun parçalanmasını, yabancılaşmasını anlatmıştır. Son hikâyelerinde ise modernizmin ortaya çıkardığı bunalımdan tasavvufa sığınma temasını işlemiştir.

Hikâyeleri Şunlardır: Hastalar ve Işıklar, Çözülme, Çok Sesli Bir Ölüm, Çarpılmışlar, Gül Yetiştiren Adam, Denize Açılan Kapı, Kuyu, Hışirti, Ansızın Yola Çıkmak.

SAMİHA AYVERDİ: Romanlarında olduğu gibi hikâyelerinde de Allah, tasavvuf Türk toplumunun ve insanın gönül zenginliği, maddeye karşı mananın önemi vb. temaları işlemiştir. Olay örgüsü günah – sevap, dünya – ahiret, Doğu – Batı vb. çatışmalar üzerine kurgulanmıştır. Tek hikaye kitabı Mabedde Bir Gece’dir.

d) Modernizmi Esas Alan Hikaye Anlayışı

Modernizm: Geleneksel olanı yeni olana tabi kılma tavrı, yerleşik ve alışılmış olanı yeni ortaya çıkana uydurma eğilimi ve düşünce tarzıdır.

Modernizmi esas alan eserlerin özellikleri:

- 1- Geleneksel olanı yeni olana tabi kılma tavrı hâkimdir.
- 2- Yerleşik ve alışılmış olanı, yeni ortaya çıkana uydurma eğilimi vardır.
- 3- Geleneksel anlatımı ve yapıyı reddeder.
- 4- Şeylerin göründükleri gibi olmadıklarını savunur.
- 5- Yerleşik uzlaşımlara (değerlere), modern toplumun vasatilik ve bayağılığına isyan vardır.
- 6- İnsan dışındaki toplumsal dünyayı yalın bir biçimde yansıtmaktan kaçınır.
- 7- Diyalog ve hikaye etme yerine bilinç akışı kullanılır. Diyaloglara ve hikaye etmeye pek yer verilmez. Bilinç akışı tekniğinde kişilerin düşüncelerini mantıksal ve zamansal bir sıra izlemez, birbiriyle bağlantısı olmayan sıçramalar yapar. Anlatı kişisi, aynı zaman dilimi içinde değişik zaman dilimlerini yaşar.
- 8- Kişilerin toplum içindeki yeri ve değerinden çok, psikolojik özellikleri öne çıkarılır.
- 9- Efsane, tarihe tercih edilir.
- 10- Alegorik (sembolik, simgesel) anlatıma önem verilmiştir.
- 11- Anlatımda şiire has söyleyişlere yer verilmiştir.
- 12- Olay esasına bağlı metinlerde çağrışıma çok yer verilmiştir.
- 13- Duygu, düşünce ve davranışlarıyla insanın karmaşık bir varlık olduğu belirtilir.
- 14- Bireyin bunalımları ve toplumla çatışmaları anlatılmak istenmiştir.
- 15- Bireyin hayatı, huzursuzluk üzerine kurulmuştur.
- 16- Bireysel yalnızlık, toplumdan kaçış, geleneksel değerlere başkaldırı gibi konular işlenmiştir.
- 17- Realist romanda temel olarak alınan olay, karakter, çevre önemsizleştirilmiş; simge, imge, bakış açısı gibi öğeler öne çıkarılmıştır.
- 18- 20.yy. ortalarından başlayarak bireyin kendisiyle ve hayat ile ilişkisi eserlerde ele alınır.
- 19- Metnin olay örgüsü, estetik bir kaygıyla ve insana özgü bir gerçekliği ifade etme üzere düzenlenir.
- 20- Bu tür eserlerin olay örgüsü, realist geleneğe uygun yazılmış eserlerin olay örgüsünden farklıdır. Bu tür eserlerde olay olmakla birlikte esas olan, olayın birey üzerindeki etkisini anlatmaktır.
- 21- Modernizmi esas alan eserler ile bireyin iç dünyasını esas alan eserler arasında insan psikolojisine yaklaşımları bakımından yakınlık vardır.
- 22- Modernizmi esas alan eserlerde varoluşçuluk akımının etkileri görülür. Bu tür eserlerin yazarları, varoluşçu yazarları örnek almışlardır.

23- Modernizmi esas alan hikayeler, Çehov (durum) hikâye tarzında yazılmıştır.

24- Modernizmi esas alan romanlar, psikolojik roman tarzında yazılmıştır.

25- Bu tür eserlerde, dil ve anlatımda geleneksel tekniklerin dışında arayışlara gidilir.

Modernizmin temelde dayandığı fikir; geleneksel sanatlar, edebiyat, toplumsal kuruluşlar ve günlük yaşamın artık, zamanını doldurduğu ve bu yüzden bunların bir kenara bırakılıp yeni bir kültür icat edilmesi gerektiğidir.

1940 – 1960 YILLARINDA “MODERNİZMİ ESAS ALAN” YAZARLAR

VÜS'AT O. BENER: Dost ve Yaşamasız adlı iki öykü kitabıyla 1950-60 yılları öykü yazarları arasında yer alan Vüsat Bener, öykülerinde genellikle küçük kentin, küçük insanların olaysız, basit yaşayışlarını verir. Taşra kentlerindeki günlük yaşayışı, toplumun değişik kesimlerinden alınan kişilerle verirken, kişilerin ruhsal derinliklerine de inmeye çalışmıştır. Aralarına kendisinin de katıldığı kişiler, basit yaşayışları içinde, karmaşık bir ruhsal yapıda oluşlarıyla dikkati çekerler. Öykülerindeki kendisinin de sevdiği insanları okuyucularına da sevdiren Bener, öykü yazma yönteminde iç konuşmalardan yararlanmış. İki öykü kitabına günümüzde Mızıkalı Yürüyüş'ü eklemiştir

FERİT EDGÜ: Öykülerini sanatın toplum sorunlarıyla ilgilenmesinin zorunlu olması gerektiği düşüncesiyle yazmaya başlayan Ferit Edgü, kısa sürede toplumsallığı bırakmıştır. İlk kitabı Kaçkınlar'da topladığı öykülerinde ahlak ölçülerine, alışkanlıklara baş kaldıran tedirgin insanın yenilgisini verir. Çoğu insanın içine düştüğü bunalımın nedenini arar. Öykülerinde insanoğlunun durumunu gün ışığına çıkartma çabası içinde olduğu görülür. İçinde yaşadığı ortama yabancılaşan, çevresiyle ilişki kuramayan, karamsar, mutsuz insanların yaşayışlarını, çapraşık ruhsal durumlarını yansıtmaya çalışır. Kimi durumları felsefeye dayalı bir bakış açısıyla veren Edgü bu çizgideki öykülerini Kaçkınlar'dan sonra, Bozgun, Av, Bir Gemide, Çılgılık kitaplarında yayımlamıştır.

3. ÜNİTE: ŞİİR

1- TANZİMAT DÖNEMİ EDEBİYATI “ŞİİR” ÖZELLİKLERİ

- 1) Divan şiirinde görülen parça **güzelliği anlayışı yerine konu birliğine, bütün güzelliğine** önem verilmiştir. Kasidenin bölümleri kaldırılmıştır.
- 2) Şiirlerde genellikle **aruz** ölçüsü kullanılmaya devam edilmiş, ancak hece ölçüsü de denenmiştir.
- 3) Şiirin konusu genişletilmekle birlikte I. Dönemde, divan edebiyatı nazım şekilleri aynen kullanılmaya devam edilmiş II. dönemde ise bu nazım şekilleri bırakılmaya başlanmıştır.
- 4) Kulak için kafiye anlayışı benimsenmiştir.
- 5) Dönem şairleri vatan, millet, hak hukuk gibi toplumsal konular işlerken II. Dönem sanatçıları aşk, tabiat sevgisi gibi bireysel konular işlemiştir.
- 6) Dönem sanatçıları dilde sadeleşmeyi savunmuşlar ancak, II. dönem sanatçıları dili iyice ağırlaştırmışlardır.
- 7) Klasizm ve Romantizm akımlarından etkilenmişlerdir.
- 8) **Divan Edebiyatı nazım şekilleri ve söz sanatları tamamen atılamamıştır.**

2- SERVET-İ FÜNUN EDEBİYATI DÖNEMİ “ŞİİR”İNİN ÖZELLİKLERİ:

- 1) Bu dönem sanatçıları, hece ölçüsünü tercih etmemişlerdir. (Tevfik Fikret –Şermin adlı eseri hariç) Bu dönem sanatçıları, ahenge katkısından dolayı “**aruz**” ölçüsünü kullanmışlardır. Bu dönem şiirine kadar Türkçe aruz ölçüsüne uydurulurken **bu dönemde, aruz ölçüsü Türkçeye başarıyla uygulanmıştır.** Tema ile ölçü arasında ahenk ilgisi aranmıştır.
- 2) Şiirde sese, müzikaliteye önem veren Servet-i Fünûn sanatçıları, “**kulak için kafiye**” anlayışını benimsemişlerdir.
- 3) Divan şiiri nazım şekilleri tümüyle bırakılmış, batıdan alınan **sone, terzarima, tiriyolet, balad** gibi nazım şekilleri kullanılmıştır. Böylece nazım biçimleri bakımından modernleşmiştir.
- 4) Bu dönem sanatçıları, divan şiirindeki müstezat nazım şeklini geliştirmişler, Tevfik Fikret ve Cenap Şahabettin **serbest müstezat** nazım şeklinin en güzel örneklerini vermişlerdir. Mısra ve beyit esasına uymak zorunluluğundan kurtuldukları için daha serbest yazmışlardır. Bu nazım biçimiyle birlikte nazım, giderek **nesre** yaklaşmıştır. Dizeler arasında noktalama işaretleri kullanılmıştır. **Serbest müstezat nazım şekli, serbest şiire geçişi hızlandırmıştır.**
- 5) Bu dönem şiirinde “**sembolizm**” ve “**parnasizm**” edebi akımlarının etkisi görülür.
- 6) Bu dönem şiirinde “**konu bütünlüğüne**” ve “**bütün güzelliğine**” önem verilmiştir.
- 7) Bu dönem şiirinde “**sanat için sanat**” anlayışı benimsenmiştir. **Ahenge** önem vermişlerdir.

8) Dizeyi nazım birimi olarak kabul etmişlerdir. Bir nazım şekli, farklı sayılarda dizelere sahip birimlerden oluşmuşlardır. Bu dönem şairleri, ilgilerini çeken her şeyi şiire taşıyarak **şiirin temasını genişletmişlerdir. Şiirde tema zenginliği görülür.** Bu dönem şairleri şiirlerinde genellikle “**bireysel**” temaları işlemişlerdir. Bunun nedenlerinin başında dönemin ağır siyasi koşulları gelir. Ayrıca bu dönem sanatçılarının kişilik özellikleri de bireysel temalara yönelmelerinde etkili olmuştur.

9) Bu dönem şiirlerinde; **aşk, tabiat, aile hayatı** başlıca işlenen temalardır. Bunun yanında **kişinin duygu ve hayalleri, hayal kırıklıkları, karamsarlık, gerçeklerden kaçış, sevinçler, bunalmalar, üzüntüler** gibi temalar şiirde işlenmiştir.

10) Bireysel sanat anlayışı şiire egemendir. Ses ve ahenk şiirde işlenmiştir.

11) Hayata karamsar bakmaları ve derin bir melankoli içinde kıvrınmaları şiirlerine yansımıştır.

12) **Gözlem ve tabiat, gerçek anlamda ilk kez bu dönemde şiire girmiştir.** Sanatçılar, dış dünyanın güzelliklerini görebilmek için daha iyi tasvir etmeye başladılar. Cenap Şahabettin, şiir ile doğa arasında ahenkli bir denge kurmaya başladı.

13) Şiirde, “anjanbman” lar kullanılarak nazım, nesre yaklaştırılmıştır.

Anjanbman (ulanti): Anlamın bir mısra da tamamlanmaması, onu tamamlayacak sözcüklerin diğer mısraya bırakılmasına anjanbman denir.

14) Anjanbmanların ilk ve başarılı örnekleri bu dönem şiirinde görülür.

15) Bu dönem şiiri, Türk şiirinin olgunlaştığı bir dönemdir. Servet-i Fünun hareketinin Türk edebiyatını modernleştirirken büyük bir hızla sonuç aldığı ilk edebi tür, “şiir” dir.

16) Bu dönemde şiire “parnasizm” edebi akımının etkisiyle “resim”; “sembolizm” edebi akımının etkisiyle “musiki” girmiştir. “Parnasizme” in etkisiyle “resim altı şiir yazma” şeklinde yeni bir tarz ortaya çıkmıştır.

17) Şiirde kuvvetli bir musiki dili görülür. Şiire iç musiki ve dış musiki egemendir. Tevfik Fikret, dili ve tekniği ile dış musikiyi; Cenap Şahabettin ise ince buluş, parlak hayal ve mecazlarıyla iç musikiyi şiirde sağlar.

18) Şiirde **şekil mükemmelliğine** ve **söyleyiş güzelliğine** önem verilir.

19) Şiirde **dil, son derece ağır ve süslüdür.** Bu dönem şairleri, özel bir şiir dili yaratma çabası içine girmişler ve **doğal dilden uzaklaşmışlardır.** Fransız edebiyatının da etkisiyle, orijinal imgeler kullanmaya, söz sanatlarına yer vermeye özen göstermişlerdir. Türkçeye; Arapça, Farsça ve Fransızcadan yeni sözcük ve tamlamalar aktarmışlar, Arapça ve Farsça kurallara göre türetilmiş, fakat bu dillerde bile bulunmayan bazı sözcükleri, dil kurallarını zorlayarak uydurmuş ve kullanmışlardır. Fransız şiirinden yaptıkları çevirilerde karşılaştıkları yeni kavramları karşılamak için o zamana dek kullanılmayan Arapça Farsça sözcük ve tamlamaları kullanmışlardır. Bu dönem sanatçıları, şiirlerinde süslü cümleler; zarif, ahenkli fakat duyulmamış sözcük ve tamlamalar kullanmak yolunda sanki birbirleriyle yarışmışlar, Arapça ve Farsçadan seçtikleri sözcükleri ilk

defa kullanmış olmakla adeta övünmüşler, Arapça ve Farsçanın zor anlaşılabilir sözcüklerini kullanmayı hüner saymışlardır. Yapay bir şiir dili yaratmışlardır.

Bu dönemin şairleri şunlardır:

Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin, Hüseyin Siret Özsever, Ali Ekrem Bolayır, Hüseyin Suat Yalçın, Ahmet Reşit Rey, Süleyman Nazif Faik Ali Ozansoy, Celal Sahir Erozan, Mehmet Sami (Süleyman Nesip takma adıyla)

20) Bu dönem, modern Türk şiirinin başlangıcı olarak kabul edilmiştir.

2-a. SERVET-İ FÜNÛN ŞİİRİNDE KULLANILAN NAZIM ŞEKİLLERİ

Yenileşme hareketinin başlangıcı olan Tanzimat edebiyatı, aynı zamanda geçiş dönemi özelliği taşıdığından hem Doğu hem Batı şiirine bağlı kalmıştır. Tanzimat döneminde, **divan şiiri** ve **Fransız şiirinin nazım biçimleri** birlikte kullanılmıştır. Servet-i Fünûn şairleri ise ilk şiirlerinde divan nazım şekillerini kullansalar da topluluk oluştuktan sonra bu şekilleri tek etmişlerdir.

Servet-i Fünûn şiirinde kullanılan nazım şekilleri üç kısma ayrılabilir:

- a) Divan Şiirinden Getirdikleri Şekil:** Serbest Müstezat
- b) Batı Edebiyatından Aldıkları Şekiller:** Sone, Terzarima, Triyole
- c) Kendi Geliştirdikleri Şekiller**

a) Servet-i Fünûn Şairlerinin Getirdikleri Nazım Biçimlerinin Özellikleri:

- 1) “Dize “yi nazım birimi olarak kabul etmişleridir. Bir nazım şekli, farklı sayılarda dizelere sahip birimlerden oluşabilmiştir.
- 2) “**Bütün güzelliği**” esas alındığından tüm birimler arasında anlam birliğinin ve konu bütünlüğünün bulunmasına özen gösterilmiştir.
- 3) Divan şiirinden farklı olarak şiirin sonunda mahlas kullanılmamıştır.
- 4) “**Sanat için sanat**” anlayışına bağlı kalmışlardır.

A. Divan Şiirinden Getirdikleri Şekil: Serbest Müstezat: Müstezat, “arttırılmış, eklenmiş” anlamına gelmektedir. Müstezatlara, gazelden türemiş şekillerdir. Müstezat; gazelin her dizesine, o gazalde uygulanan vezne uymak şartıyla bir kısa dize eklenerek oluşturulan nazım şeklidir. Bu eklemeler, gazele yeni bir ahenk katmak ve beyitlerin anlamlarını güçlendirmek için yapılır. Eklenen bu kısa dizelere “**ziyade**” denir.

- 1) Müstezatlara, **aruz ölçüsü** ile yazılır.
- 2) Müstezatlarda kısa (arttırılmış) dizeler ayrı birer dize sayılmadığı için kısa dizelerle birlikte dört dizeden oluşan bu biçim, bir beyit sayılır.
- 3) Uzun dizeler gazel gibi (**aa/ ba/ ca/ da**) şeklinde uyaklanır, kısa dizelerde genellikle kendinden önceki uzun dizelere uyar.
- 4) Müstezattan farklı olarak, Serbest müstezat, aruzun çeşitli kalıplarıyla yazılır. Müstezadın temel kalıbının farklı parçaları değişik düzenlerle bir arada kullanılabilir. Aynı nazım içinde yalnız bir kalıp değil, farklı kalıplar ve bunların parçaları kullanılabilir.

5) Uzun ve kısa dizeler bazen belli bir düzen içinde sıralanır, genelde herhangi bir düzene bağlı kalınmaz. Uyak örgüsünün düzenlenişi de şairin isteğine bağlıdır.

6) Bu nazım biçiminde bütün güzelliği ön plana çıkar; anlam tüm dizelere yayılır ve böylece nazım, giderek nesre yaklaşmış olur. Dizeler arasında noktalamaya işaretleri kullanılır. **Serbest müstezat, şiire geçişi hızlandırmıştır.**

B. Batı Edebiyatından Aldıkları Şekiller:

1) **Sone (Sonnet) :** Sone, önceleri İtalyan edebiyatında kullanılmış, daha sonra Fransız edebiyatına geçmiştir. Bütün Avrupa edebiyatlarında soneye rastlanır. Soneyi Türk edebiyatında ise ilk defa Servet-i Fünûn dönemi sanatçıları kullanmışlardır. Bu biçim, daha çok lirik konulara elverişli olduğundan sevilmiştir.

Sone, 14 dizelik bir nazım biçimidir. İlk bendi **dörder**, son iki bendi **üçer** dizelerdir. Uyak düzeni aşağıdaki gibidir:

_____ a _____ a _____ c _____ e
_____ b _____ b _____ c _____ d
_____ b _____ b _____ d _____ e
_____ a _____ a

2) **Terzarima:** Tezarimaya örüşük uyak da denir. İlk kez İtalyan edebiyatında kullanılmış bir biçimdir. Fransız edebiyatında yaygın olarak kullanılan biçimlere arasındadır. Bizde Servet-i Fünûn döneminden sonra denenmiş, yaygınlaşmadan bırakılmıştır.

Terzarima, üç dizeli bentlerden oluşur. En sonda tek bir dize bulunur. Uyak düzeni aşağıdaki gibidir:

_____ a _____ b _____ c
_____ b _____ c _____ d
_____ a _____ b _____ c... _____ e

3) **Triyole:** Triyole, İngiliz edebiyatına ait olup **üç parçalı ve on dizeli** bir nazım şeklidir. Baştaki iki dizelik parçadan sonra dörder dizelik iki bent gelir. İlk iki dize kendi arasında kafiyesizdir. İki dizelik parçanın birinci dizesi birinci dörtlüğün sonunda, yine birinci parçanın ikinci dizesi de ikinci dörtlüğün sonunda yinelenir. Ancak yinelen bu iki dizenin dörtlükleri oluşturan öteki dizelerle anlam bakımından uyuşması gerekir.

Triyole de iki tür uyak bulunur. Baştaki ki dize kendi arasında uyaksız olmakla birlikte, sonunda tekrar edildikleri dörtlüklerin uyaklarını bu iki dize oluşturur. Buna göre uyak düzeni şöyledir:

(AB-cccA-dddB)

2-b) SERVET-İ FÜNUN EDEBİYATI DÖNEMİ "ŞİİR" SANATÇILARI

TEVFİK FİKRET (1867-1915)

- 1) Servet-i Fünûn şiirinin en büyük şairidir.
- 2) İlk şiirlerinde divan edebiyatının etkisinde din, bahar, aşk, şarap temalarını işlemiş; daha sonra batılı sanat anlayışını benimsemiştir. Batılı sanat anlayışını benimsemesindeki en önemli etken Recaizade Mahmut Ekrem'dir. Ayrıca Abdülhak Hamit Tarhan'ın etkisinde de kalan T. Fikret, asıl üslubunu Batı edebiyatını tanıyınca oluşturmuştur.
- 3) Tevfik Fikret'in sanat yaşamı iki aynı dönem içinde incelenebilir. Birinci dönem Servet-i Fünûn hareketinin içinde bulunduğu dönemdir. Bu dönemde sanat, sanat içindir anlayışıyla ürünler vermiştir. İkinci dönemde ise Servet-i Fünûn dergisi kapatıldıktan sonra toplumsal konulara değinmiş, **Sanat, toplum içindir** anlayışıyla ürünler vermiştir.
- 4) Servet-i Fünûn dergisinin kapatılışından sonraki şiirleri baskı, sansür, sürgün döneminin karamsar havasını yansıtır. Bu dönemde "Sis, Ferda, Tarih-i Kadim, Bir Lahza-i Taahhur" isimli şiirlerini yazar.
- 5) "**Sis**" şiirinde II. Abdülhamit Dönemi İstanbul'unu anlatmış, İstanbul'a olan nefretini açıklamıştır.
- 6) "**Ferda**" şiirinde gençlere seslenmiş ve geleceğin umudunun gençlerde olduğunu belirtmiştir.
- 7) "**Tarih-i Kadim**" şiirinde inançlarını yitirmiş olduğunu, ortaya koymuştur.
- 8) "**Bir Lahza-i Taahhur**" şiirinde II. Abdülhamit'e olan nefretini açıklamıştır.
- 9) Sanatçı, 1908'den sonraki şiirlerinde toplumsal konulara yönelmiştir. **Uygarlık, ilerleme, yurt ve millet sevgisi, özgürlük temalarını işlemiştir.**
- 10) **Çocuklar için yazdığı şiirlerini topladığı "Şermin" adlı şiir kitabında hece ölçüsünü kullanmıştır.**
- 11) "Doksan beşe Doğru" ve "Han-ı Yağma" şiirlerinde İttihat ve Terakki yönetimini eleştirmiştir.
- 12) "Haluk'un Defteri" adlı eserindeki şiirlerinde, oğlu Haluk'un kişiliğinde, gençlere öğütler vermiştir.
- 13) Rübabın Cevabı isimli eserindeki şiirlerinde halkın acılarını, zorbalıkları, baskı ve haksızlıkları anlatmıştır. Bu kitapta yer alan "Tarih-i Kadim'e leyi" başlıklı şiirinde, kendisini eleştiren Mehmet Akif Ersoy'a yanıt vererek din ve doğa konusunda ki görüşlerini açıklamıştır.
- 14) Şiirlerinde **aruz ölçüsünü büyük bir başarı ile kullanmış**, aruzu konuşma diline uygulamıştır.
- 15) (Aruz ölçüsünü Türkçeye uygulamada ustalık gösteren sanatçılar: Tevfik Fikret, Mehmet Akif Ersoy, Yahya Kemal Beyatlı)
- 16) Tevfik Fikret, nazmı nesre yaklaştırmış, serbest şiir durumuna getirmiş, kafiyeyi önemsememiştir. Şiirin temasını genişletmiş, anlamı bir dize yerine birden çok dizeye yaymış, böylece şiir cümlesinin tek dizede bitme

geleneğine son vererek "serbest müstezat" nazım şeklini Türk şiirine yerleştirmiştir.

17) Eski edebiyatın nazım şekillerini bırakarak Batı edebiyatı nazım şekillerinden "sone" ve "terza-rima"yı kullanmıştır. **"Sone" nazım şeklini edebiyatımızda ilk defa o kullanmıştır.**

18) Genellikle **ağır** bir dil kullanan, Türkçe olmayan kelime ve kelime gruplarına yer veren sanatçı, sanatın son döneminde sade bir dile yönelmiştir. 19) Tevfik Fikret Fikret'in hikâye türünde yazdığı eserlerde vardır. Bu eserler şunlardır: Balıkçılar, Nesrin, Ramazan Sadakası, Hasta Çocuk.

20) Tevfik Fikret parnasizim edebi akımından etkilenmiştir. 21) Kendini "Fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür" bir insan olarak tanımlamıştır.

ESERLERİ:

Şiir: Rübab-ı Şikeste, Tarih-i Kadim, Haluk'un Defteri, Rübabın Cevabı, Şermin

CENAP ŞAHABETTİN (1870-1937)

- 1) Servet-i Fünûn edebiyatının Tevfik Fikret'ten sonra gelen ikinci büyük şairdir. Asıl mesleği doktordur.
- 2) Şiir alanında önce Muaallim Naci'den etkilenerek gazaller, Recaizade Mahmut Ekrem ve Abdülhak Hamit Tarhan'dan etkilenerek manzumeler yazmıştır.
- 3) Parnasizimi edebiyatımızda ilk o tanımış ve yine sembolizmin edebiyatımızdaki öncüsü olmuştur.
- 4) Ahenk ve musiki yaratacak sözcüklerle şiir yazdığı için sembolist, biçim güzelliğine önem verdiği ve tablo gibi bir şiir yazdığı için parnasyen bir şairdir.
- 5) Şiirlerinde istiareyi bolca kullanmış ve ses uyumuna dikkat etmiştir. Şiirleri derin duygulardan çok, o zamana kadar kullanılmamış bileşik sözcükleri, yeni isim ve sıfat tamlamaları, parlak mecazları, anlatım hünerlerini, yeni nazım biçimleriyle göz kamaştırıcı, gösterişli, süslü, özentili ve zengin sembollerin kullanıldığı şiirlerdir.
- 6) Şiirlerini hep aruz ölçüsüyle yazmış ve aynı şiirde birden fazla aruz kalıbı kullanmıştır. Hece ölçüsünün bir ölçü olmadığını savunmuş ve hece ölçüsünü hiç kullanmamıştır.
- 7) Şiirlerinde, duygu ve düşüncelerini yeni sözcüklerle anlatmak için Arapça ve Farsça sözcükler kullanmıştır.
- 8) Şiirlerini yazarken, musikiye ve ahenge çok önem vermiştir. 9) Sanat için sanat anlayışını benimsemiştir.
- 10) Cenap Şahabettin, şiirlerinde toplumsal konulara yer vermemiş, aşk ve doğa şiirleri yazmıştır.
- 11) Ağır bir dil ve süslü bir anlatım kullanmıştır.

ESERLERİ:

Şiir: Tamat **Makale:** Eryak-ı Eyyam, Nesr-i Harp, Nesr-i Sulh

Özdeyiş: Tiryaki Sözler **Gezi Yazısı:** Hac Yolunda, Suriye Mektupları, Afak-ı Irak, Avrupa Mektupları **Tiyatro:** Körebe, Yalan, Merhud Aile, Küçük Beyler **İnceleme:** Vilyem Şekspir, Divan-ı Kadı Burhanettin

3. FECR-İ ATİ ŞİİRİNİN ÖZELLİKLERİ

- 1) Şiirde, Edebiyat-ı Cedide 'nin özelliklerini sürdürürler.
- 2) Sanat için sanat anlayışına bağlı kalmışlardır. Sanat, şahsi ve muhteremdir diyerek şiiri, duyguları belirten bir sanat aracı olarak görmüşlerdir.
- 3) Sembolizm ve kısmen de parnasizm, edebi akımlarının etkisinde kalmışlardır. 4) Başlıca temaları, aşk ve tabiattır. Bu aşk, genellikle duygusal ve romantik bir aşktır.
- 5) Tabiat tasvirlerine bolca yer verilmiştir. Ancak bu tasvirler, sembolizmin etkisiyle gerçekçilikten uzak ve öznelidir.
- 6) Fecr-i Ati şairleri de Servet-i Fünun şairleri gibi romantik ve melankolik duygular içerisindedir.

Servet-i Fünun şairleri zamanın siyasal baskılarını bütün şiddetiyle yaşarken Fecr-i Ati şairleri bu tür baskıları yaşamamışlardır. Servet-i Fünun şairleri ile Fecr-i Ati şairleri arasındaki tek fark; Servet-i Fünun şairlerinin anlamaya çalışmadıkları ve belki de anlayamadıkları Fransız sembolistlerini Fecr-i Ati şairlerinin daha yakından tanımaya çalışması ve bunda da bir miktar başarıya ulaşmasıdır.

7) Sembolizm şiirlerde görülen karamsarlık ve hassasiyet, Fecr-i Ati şiirini de oldukça etkilemiştir.

8) Fecr-i Ati şairleri; ilk kez Servet-i Fünun şiirinde uygulanan serbest müstezat nazım şekline geniş ölçüde yer verirler; serbest müstezat nazım şekli daha da serbest hale getirilerek Fransız sembolizmindeki serbest nazma tamamıyla benzetilmiştir.

9) **Aruz** vezni kullanılmıştır.

10) Arapça ve Farsça kelimelere, Arapça ve Farsça dil kurallarına göre yapılmış tamlamalara, bileşik sıfatlara geniş ölçüde yer verilmiş, konuşma dilinden uzaklaşmış, ağır bir dil kullanılmıştır. O yıllarda dilin sadeleşmesi gündemde olmasına rağmen Fecr-i Âtîciler bu konuya ilgisiz kalmışlardır. Söz sanatları ve imgeler, şiirde önemli bir yer tutar. Zincirleme ibarelerde, birbirine bağlı uzun cümleler kullanılır.

11) Fecr-i Ati şairleri, Fransız edebiyatını örnek alarak Fransız sembolistlerinden etkilenmişler ve Fransız sembolizm akımına uygun eserler vermeye, çalışmışlardır.

12) Bu topluluğun başlıca şairleri Ahmet Haşim, Emin Bülent, Tahsin Nahit, Mehmet Behçet'tir. Bunlardan Ahmet Haşim, Fecr-i Ati topluluğunu temsil eden ve aynı zamanda bu topluluğun en büyük şairidir.

13) Fecr-i Ati şiiri, aşırı bireysel bir nitelik taşır.

14) Fecr-i Ati şairleri, kafiyeyi ve aruz veznini önemli bir ahenk unsuru olarak kullanmışlardır.

15) Önemli bir yenilik getirilememiş, Servet-i Fünun şiirinin devamı olmaktan öteye gidilememiştir. Ahmet Haşim'in şiirleri dışında, sanat değeri yüksek şiirler yazılamamıştır.

EMİN BÜLENT SERDAROĞLU (1886-1842)

1- Fecr-i Ati topluluğunun kurucularındandır. Bu topluluğun Ahmet Haşim'den sonraki en büyük şairidir.

2- 1905 yılında Galatasaray Lisesi'nden mezun oldu. Aynı yıl Ali Sami Yen ile birlikte Galatasaray Spor Kulübü'nü kurdu.

3- Öğrencilik yıllarında iyi derecede Fransızca öğrendi. Kuvvetli bir edebi kültüre sahip oldu. Edebiyata ilgi duydu ve şiir yazmaya başladı. Namık Kemal ve Tevfik Fikret'in takipçisi oldu.

4- Ferdi temaların yanında milli ve sosyal temalara da yer verir. Tevfik Fikret gibi uzun şiirler yazmaktan hoşlanır.

5- Kin, Hisarlara Karşı, Hatif Diyor ki adlı milli konuları işleyen şiirleriyle üne kavuştu.

6- 1910 yılında Yunanlıların Girit'e saldırımları ve Avrupalıların onları desteklemesi, şairi üzer. Victor Hugo'nun "Mavi Gözlü Yunan Çocuğu" isimli şiirine duyduğu öfke üzerine "Kin" isimli şiirini yazar. "Kin" isimli şiir o dönemde, büyük yankı uyandıran Şair, bu şiiriyle büyük bir üne kavuşur.

7- Emin Bülent'in toplan 24 adet şiiri vardır. Onun alçak gönüllü ve şöhrette uzak kalma anlayışı az sayıda şiir yazmasına neden olur. Buna rağmen adından söz ettirir.

8- Sağlam bir dili ve anlatımı olan şair, şiirlerini aruzla yazar.

9- Şiirleri ana çizgileriyle lirik ve epik doğrultudadır.

ESERLERİ: Emin Bülent'in Bütün Şiirleri, Fecr-i Ati Şairleri: Emin Bülent

TAHSİN NAHİT (1887-1919)

1- Fecr-i Ati topluluğunun kurucularındandır. Bu topluluğun üçüncü büyük şairidir.

2- Hukuk eğitimi almıştır. Şiirlerinde Ahmet Haşim'in etkileri görülür. Tiyatrolarında ise Şahabettin Süleyman'ın etkisinde kalır.

3- Batı'da olduğu gibi birden çok yazarın birlikte çalışması sonucu meydana getirilen ortak eserlerin ilk örneklerini bizde, tiyatro alanında Tahsin Nahit vermiştir. Şahabettin Süleyman ve Fecr-i Ati'nin kadın yazarlarından Ruhsan Nevvare ile tiyatro alanında ortak eserler vermiştir.

4- Şiirlerinde genellikle kadın ve aşk temalarını işlemiş, aruzla yazdığı şiirlerinde serbest müstezat nazım şeklini kullanmıştır.

5- Adapte eserler ve tiyatro eleştirileri de yazmıştır.

ESERLERİ:

Şiir: Ruh-ı Bikayd

Tiyatro: Hicranlar, Firar, Jön Türk (ortak eser), Kösem Sultan (ortak eser), Aşkımız (ortak eser)

Adapte Eserler: Rakibe, Bir Çiçek Bir Böcek, Akortacı

4- MİLLİ EDEBİYAT DÖNEMİNDE “ŞİİR”İN ÖZELLİKLERİ

1911-1923 yılları arasında Türk şiiri ses, söyleyiş, yapı, tema, dil ve anlatım bakımından üç gruba ayrılır.

1) **Sade dil ve hece ölçüsü ile yazılmış şiirler:** Ziya Gökalp çevresinde sade dil ve hece ölçüsü ile şiirler yazılmıştır.

2) **Saf şiir (Öz Şiir):** Yahya Kemal Beyatlı ve Ahmet Haşim çevresinde saf şiire özgü arayışlar vardır.

3) **Halkın yaşayış tarzını ve değerlerini anlatan manzumeler:** Mehmet Akif Ersoy, şiirleri ve manzumeleriyle halkın yaşama tarzı ve değerleri üzerinde durmuştur.

4-A. SADE DİL VE HECE ÖLÇÜSÜYLE YAZILMIŞ ŞİİR:

Sade dil ve hece ölçüsü ile yazılan bir şiir anlayışının oluşmasında Genç Kalemler dergisinin önemi büyüktür. Bu dergi, sade dil ve hece ölçüsü ile şiir yazma düşüncesi etrafında yayın yapmıştır. Özellikle, dilde sadeleşme düşüncesinin savunucuları, düşüncelerini burada dile getirmiş ve bu çerçevede yazılan şiirler, Genç Kalemler dergisinde yayımlanmıştır. Bu sanatçılar taklit ve gayri millî bir salon edebiyatı oluşturdukları için Servet-i Fünûn şairlerini bu dergi aracılığı ile millileştirildi.

1920 yılında kurulan Şairler Derneği, yeni lisan ve milliyetçilik hareketini daha yaygın hale getirmiştir. Bu derneğin çatısı altında birleşen genç şairler, konusunu Turan düşüncesinden ve Anadolu'dan alan şiirler yazmışlar; Türk şiirinin, ulusal ölçümüz olan hece ölçüsü ile yazılması gerektiğini savunmuşlardır. Şairler Derneği çatısı altında birleşen genç şairlere Ziya Gökalp ustalık etmiş bu sanatçıların çoğu daha sonraları ünlü olmuşlardır. (Beş Hececiler)

Özellikleri:

1) Sade bir dil ve İstanbul Türkçesi kullanılmıştır.

2) Hece ölçüsü kullanılmıştır.

3) Toplum için sanat anlayışı benimsenmiştir. Bu anlayışa bağlı olarak şiirlerde didaktiklik ön plana çıkmıştır. Bu tür şiirlerde duygudan çok, düşünce ön plandadır. Didaktik yönü ağır basan şiirler yazılmıştır.

4) Kulak için kafiye anlayışı benimsenmiştir.

5) Bu dönem şiiri, biçim ve içerik bakımından halk şiiri geleneğinden etkilenmiştir.

6) Halk şiiri nazım şekillerine (genellikle mani, koşma) yer verilmiştir.

7) Bu şiirlerin sanatsal değeri düşüktür. Bu tür şiirlerin şairleri, **Türkçülük** akımını savunmuşlardır. Şiiri de fikirlerini halka yaymada bir araç olarak kullanmışlardır.

8) Klasik halk şiiri nazım şekillerinden farklı nazım şekilleri de kullanılmıştır.

9) Batı edebiyatı kaynaklı nazım şekilleri de kullanılmıştır.

10) Serbest müstезat nazım şekli denemeleri de yapılması, Fecr-i Âtî ve Servet-i Fünûn şiirleriyle paralellik gösterir.

11) Nazım birimi olarak dörtlük tercih edilmiş, bunun yanında beyitler, 3,5,6,7 dizeli bentler de kullanılmıştır.

12) Şiirde ses ve söyleyiş değişmiş, halk şiirine özgü söyleyiş ile modern şiire özgü söyleyişten birlikte yararlanılmıştır. Şiirdeki ses, söyleyiş ve imgeler yalındır.

13) Temalar, Servet-i Fünûn ve Fecr-i Âtî şiirlerinde olduğu gibi halktan uzak, bireysel, içe dönük değildir; milli coşkuyu arttırıcı niteliktedir.

14) Bu şiirler, modern Türk şiirinin oluşumuna önemli katkılar sağlamıştır.

15) Türkçülük, milliyetçilik, milli konular, Türk tarihi, Türk Kahramanlıkları, Orta Asya bozkırlarına özlem, Anadolu, Anadolu insanının yaşam ve sıkıntıları, savaş, halkın ve ülkenin sorunları **tema** olarak işlenmiştir. Ayrıca aşk, ayrılık gibi bireysel temalara da yer verilmiştir. Tema seçiminde, yerellik esas alınmıştır.

16) Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul, Ali Canip Yöntem, Rıza Tevfik Fikret Bölükbaşı bu tarz şiirler yazmıştır.

17) Bu tür şiirlerinde değişiklik yalnızca ses, söyleyiş, ritim, ses benzerlikleri ile sağlanmıştır.

ZİYA GÖKALP (1876-1924)

1- Milli Edebiyatın Akımı' nın kurulması ve gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Eserleriyle Milli Edebiyatı Akımı'nın güçlenmesini sağlamış, genç kuşaklara önderlik etmiştir.

2- Türkçülük ve toplumbilim alanlarındaki çalışmalarıyla tanınmış büyük bir sosyolog ve sanat adamıdır. Türkçülük çalışmalarına bilimsel bir yöntem kazandırmış, Türkçülük düşüncesini sistemleştirmiş ve bu sistemi eserlerinde işlemiştir.

3- Eserleriyle Türk milliyetçiliğinin sınırlarını belirlemiş, Milli Edebiyat' ın da fikir yönüyle temellerini oluşturmuştur. Onun Türkçülük anlayışı; dil, edebiyat, din, ekonomi, güzel sanatlar ve siyaset alanlarını kapsar.

4- Düşünür kimliği, sanatçı kimliğinden daha ağır basar. Milli Edebiyat Akımı'nın öncülerinden olan Ziya Gökalp, Türk sosyolojisinin kurucusudur.

5- Ona göre Türkçülük, Türk milletini yükseltmektir. Ziya Gökalp, bütün Türkleri tek bayrak altında toplayan bir Turan ülkesi hayal etmiş, bunu şiirlerinde dile getirmiştir.

6- Şiirlerinde sade bir dil, hece ölçüsü kullanmıştır. Şiirlerinin çoğu didaktik bir nitelik taşır. Şiirlerinde ustalıktan söz edilemez.

7- Toplum için sanat anlayışını benimsemiştir. Şiir ve nesir türünde eserlerinin yanında manzum masallar ve manzum destanlar da yazmıştır. Türk mitolojisinden, Türk folklorundan, Dede Korkut Hikâyelerinden yararlanmıştır. Ona göre sanat, düşünceleri yaymada bir araçtır.

Eserleri: Şiir: Kızıl Elma, Altın Işık, Yeni Hayat, Şaki İbrahim Destanı, Kolsuz Hanım, Ergenekon, Alageyik, Şiirler ve Halk Masalları

Nesir: Türkçülüğün Esasları, Türkleşmek İslamlaşmak Muassırlaşmak, Limni ve Malta Mektupları, Türk Medeniyeti Tarihi, Türk Töresi, Doğru Yol, Rusya'daki Türkler Ne Yapmalı

MEHMET EMİN YURDAKUL (1869-1944)

1- Türkçülük akımını benimsedi. "**Türk Şairi**", "Milli Şair" sıfatlarıyla anılan sanatçı, Türkçülüğü ilk kez bir sanat ideali haline getirmiş, Milli Edebiyat 'ın doğuşunda etkili olmuştur. Türkçülük akımının şiirdeki ilk temsilcisidir.

2- Türk şiirine halkın sesini getiren, gerçekçi bir şairdir. Türk edebiyatında Anadolu insanının acılarını, düşman güçlerine karşı başkaldırışı coşkun bir anlatımla dile getiren ilk şairdir. Fikir adamı değil ülkü ve sanat adamıdır

3- **Osmanlılık** ve **İslamcılık** akımlarına karşı Türkçülük akımını savunan, ordunun ve halkın milli mücadele azmini kuvvetlendiren şiirler yazmıştır.

4- Türk-Yunan savaşının ardından 1897. yılında yayımladığı "**Cenge Giderken**" adlı şiiriyle hem milli duyguları dile getirmiş hem de hece ölçüsüyle şiir yazma eğilimini başlatmıştır. Bu şiirde yer alan "Ben bir Türküm; dinim cinsim uludur" dizeleriyle üne kavuşmuştur.

5- Şiirlerinin tamamını hece ölçüsüyle yazmış ve şiirlerinde sade bir dil kullanmıştır. Şiirlerinde Türkçülük, köy yaşantısı, memleket meseleleri gibi temaları işledi. **Toplum için sanat anlayışını benimsemiştir.**

6- Uyarıcı ve öğretici yönü ağır basan şiirleri, içtenlikten ve kalıcılıktan yoksundur. Aksayan cümleleri nedeniyle şiirlerinin sanatsal yönü zayıftır.

7- Şiire biçim yönünden yenilikler de getirmiştir. Halk şiirinin dörtlük geleneğinin dışına çıkmıştır.

8- Mehmet Emin Yurdakul, gerçek anlamda aydınların topluma olan sorumluluklarını yansıtmıştır. Şiirlerini halkın diliyle, halk ruhu ve zevkiyle yazmıştır. Estetik ve teknik bakımdan şiirleri basit fakat ele aldığı konular bakımından dikkate değerdir.

9- Milli Edebiyat 'ın öncülerindedir.

ESERLERİ:

Şiir: Türkçe Şiirler, Türk Sazı, Ey Türk Uyan, Tan Sesleri, Ordunun Destanı, Zafer Yolunda, Dicle Önünde, Ankara, Turan'a Doğru, Hastabakıcı Hanımlar, İsyân ve Dua, Aydın Kızları, Mustafa Kemal **Nesir:** Fazilet ve Asalet, Türk'ün Hukuku, Kral Corc'a, Dante'ye

BEŞ HECECİLER (HECENİN BEŞ ŞAİRİ)

1) 1914 yılında oluşan ve "**Hecenin Beş Şairi**" olarak anılan bu topluluğun şairleri ilk şiirlerini aruz vezni ile yazmışlardır.

Bu şairler, milli edebiyatçıların ve Ziya Gökalp'in etkisindedirler. Şiirde konuşma dilinin kullanılması ile ilgili fikir birliğine varan Beş Hececiler, özellikle şiir dilinin **sadeleşmesinde** ve hecenin milli ölçü olarak kabul edilmesinde önemli rol oynamıştır.

2) Şiire **aruzla başlamalarına rağmen** 1917 yılında Ziya Gökalp'in etkisiyle aruzu bırakıp hece ölçüsünü kullanmışlar, Ziya Gökalp'in sistemleştirdiği "**Türkçülük**" akımını benimsemişlerdir.

3) Milli Edebiyat döneminden Cumhuriyet dönemine geçişte bir köprü görevi üstlenmiştir.

4) Cumhuriyet kurulduktan sonra da Milli Edebiyat ilkelerine bağlı kalarak Cumhuriyet döneminde de şiir yazmaya devam etmişlerdir.

5) Şiirde, sade ve özentisiz olmayı benimsemişlerdir. Milli Edebiyat' ın şiirine uygun hece ve dörtlüklerle, sade bir dile şiir yazmışlardır. Aruzla, şiirler yazan Mehmet Akif Ersoy, Ahmet Haşim, Yahya Kemal Beyatlı gibi şairleri de

etkileyerek onları sade bir dille şiir yazmaya yöneltmişlerdir.

6) Halkın konuşma dilini şiire aktararak yazı dili ile konuşma dili arasındaki farkın ortadan kalkmasına katkıda bulundular.

7) Kahramanlık duygusu, yurt sevgisi, **Anadolu'nun güzellikleri** Anadolu coğrafyası, Anadolu insanı, tarihteki parlak devirler temalarını işlediler.

8) Anadolu gerçeğini işleyerek şiirimizin Anadolu'ya açılmasını sağlamışlar, **Anadolu'yu şiire sokmuşlardır.**

9) Anadolu coğrafyasını, insanını milli bir duyarlılık ve heyecanla ele alarak "**memleket edebiyatını**" oluşturduklar ve memleket edebiyatının yaygınlaşmasında etkili oldular.

10) Beş Hececiler gerçekçi olmak istemelerine rağmen, savaşında etkisiyle milli duyarlılıklar adına gerçeklikten uzaklaşmışlar, romantizme sürüklenmişlerdir.

11) Milli konuları lirik ve coşkulu bir anlatımla şiire yansıtarak "**milli romantik**" bir tarz oluşturduklar.

Bu topluluğu oluşturan sanatçılar şunlardır: Faruk Nazif Çamlıbel, Enis Behiç Koryürek, Halit Fahri Ozansoy, Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç

FARUK NAFİZ ÇAMLİBEL (1898-1973)

1) Beş Hececiler 'in en başarılı sanatçısıdır. Romantik-Realist konuları işleniş, 20. Yüzyıl Türk Şiirinin en güçlü şairi olarak bilinir.

2) Aruz ölçüsüyle yazdığı ilk şiirlerden sonra daha çok heceyi kullanmaya başlamıştır.

3) Şiirlerinde daha çok aşk, memleket ve düşünce temalarını işlemiştir.

4) Aruzu tamamıyla terk etmeyen şair her iki vezni de ustaca kullanmıştır.

5) "Sanat" adlı şiiriyle "memleketçi edebiyat" anlayışının öncülüğünü yapmıştır.

6) Düş ile gerçeği kaynaştırdığı epik ve lirik özellikteki şiirler yazmıştır.

7) "Han Duvarları" şiiriyle sevilmiş bir şairdir.

Eserleri:

Şiir: Şarkın Sultanları, Gönülden Gönüle, Çoban Çeşmesi, Dinle Neyden, Sudan Halkalar, Bir Ömür Böyle Geçti, Akarsu, Tatlı Sert, Heyecan ve Sükûn, Zindan Duvarları, Han Duvarları, Akıncı Türküleri

Tiyatro: Canavar, Özyurt, Akın, Kahraman, Yahya Kartalı

Roman: Yıldız Yağmuru

ENİS BEHİÇ KORYÜREK (1892-1949)

1) Şiire arzula başlamış Ziya Gökalp' in etkisiyle heceyi kullanmaya başlamıştır.

2) İlk şiirlerinde Servet-i Fünûncuların etkisi görülen sanatçı daha sonra Ziya Gökalp'le tanışmış ve hece veznine yönelmiştir.

3) Türk denizciliğini destanlaştıran şairdir.

4) Son yıllarında tasavvufa yönelen Enis Behiç, bu konular üzerine şiirler yazmıştır.

Eserleri:

Şiir: Miras, Güneşin Ölümü, Varidat-ı Süleyman (Tasavvufi)

YUSUF ZİYA ORTAÇ (1895-1967)

- 1) Hem heceyle hem de aruzla şiirler yazmıştır.
- 2) Bir yarışmada birinci olan “Kehkeşan” şiirinden sonra çeşitli dergilerde şiirler yazmaya başlamıştır.
- 3) “Çimdik” takma adıyla mizah konulu şiir ve yazılar yazmıştır.
- 4) Türk edebiyatının önemli mizah yazarlarından. Akbaba adlı mizah dergisini çıkarmıştır.
- 5) Hece vezni ile yazdığı “Binnaz” adlı oyun ilk başarılı piyeslerindendir, piyes sonraları sinemaya uyarlanmıştır.

Eserleri:

Şiir: Akından Akına, Âşıklar Yolu, Cenk Ufukları, Yanardağ, Bir Selvi Gölgesi, Bir Rüzgâr Esti, Kuş Cıvıltıları

Tiyatro: Latife, Kördüğüm, Binnaz, Nikâhta Keramet

Mizah-Fıkra: Şen Kitap, Beşik, Ocak, Gün Doğmadan, Sarı Çizmeli Mehmet Ağa

Gezi Yazısı: Göz Ucuyla Avrupa

Anı: Portreler, Bizim Yokuş

Roman: Kürkçü Dükkânı, Şeker Osman, Göç, Üç Katlı Ev

HALİT FAHRİ OZANSOY (1891-1971)

- 1) Sevgi, özlem, ölüm gibi bireysel, egzotik temaları işleyen; genellikle karamsar duyguları çeşitli nazım şekillerinde dile getiren Ozansoy, “Beş Hececiler” den biridir.
- 2) İlk şiirlerinde aruz veznini kullandı. “Aruza Veda” şiiriyle aruzu bırakıp hece veznini kullandı.
- 3) “Nedim” adında bir edebiyat dergisi çıkardı. Şiirlerini Yarın, Hayat, Hisar gibi dergilerde yayınladı.
- 4) Servet-i Fünûn dergisinin yazı işleri müdürlüğünü yaptı.

Eserleri:

Şiir: Efsaneler, Cenk Duyguları, Zakkum, Paravan

Oyun: Baykuş, Sönen Kandiller, Fatma'nın Dileği, Bir Dolaptır Dönüyor

Roman: Âşıklar Yolunun Yolcuları, Sulara Giden Köprü, Yol Geçen Hanı

Anı: Edebiyatçılar Geçiyor, Edebiyatçılar Çevremde

4-b. ÖZ (SAF) ŞİİR

Saf (Öz): Arı, katıksız, has

Saf Şiir: Müziğe yakın bir ritmin, ahengin, söyleyişin ön planda olduğu ve içinde şiirsel öğelerin dışında hiçbir şey barındırmayan şiire saf şiir denir. Saf şiirde, şiire ait olmayan unsurlar şiirde kullanılmaz. Saf şiir, bir düşünceyi anlatmak için yazılmayan şiirdir.

Saf şiir anlayışı, Fransız şair Stephane Mallarme' nin "Şiir, fikirlerle değil kelimelerle yazılır." Sözünden kaynaklanan bir anlayışla ortaya çıkmıştır. Dünya edebiyatında Paul Verlaine, saf şiirin öncüsüdür. Şiirde ahenk, ritim, ses, söyleyiş ve müzikalite şiiri şiir yapan özelliklerdendir. Saf şiir, bu özelliklerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkmıştır.

Saf şiirde en etkili isim Ahmet Haşim' dir. Saf şiirin edebiyatımızdaki öncüsü Ahmet Haşim'dir. İkinci etkili isim ise Ahmet Haşim'den etkilenen Yahya Kemal Beyatlı'dır. Milli Edebiyat Dönemi'nde Ahmet Haşim ve Yahya Kemal Beyatlı başta olmak üzere saf şiir anlayışına uygun şiirler yazan şairler vardır. Ancak saf Şiir, Ahmet Haşim ve Yahya Kemal Beyatlı'nın çabalarıyla anlam ve değer kazanır.

Saf Şiirin Özellikleri:

- 1) Saf şiir anlayışı ile yazılmış şiirlerde ahenk çok önemlidir. Saf şiirde ahenk; aruzun kendine özgü kalıplarıyla, uyaklarla, rediflerle, aliterasyonlarla, asonanslarla, sözcük tekrarlarıyla ve ulamalarla sağlanmıştır.
- 2) Milli edebiyat döneminde saf şiir anlayışı ile yazılan şiirlerde tek bir yol izlenmemiştir. Ahmet Haşim, serbest müstezattan soneye kadar farklı nazım şekillerini kullanmıştır. Yahya Kemal Beyatlı, divan edebiyatı nazım şekillerinin yanında farklı nazım şekillerini de denemiştir.
- 3) Şiirlerde, konu bütünlüğü sağlanmış, anlamın beyitte ya da bentte tamamlanması yerine şiirin bütününde tamamlanması yoluna gidilmiştir.
- 4) Saf şiir zevki ve düşüncesi, sadeleşen Türkçenin kısa sürede şiir dili ve söyleyişini bulmasını kolaylaştırır. Yeni imgelerin oluşmasına imkân tanır.
- 5) Bu şiirde biçim, anlam, hayal, sembol, ahenk öğeleri birleşerek bir bütünü oluşturur. Şiirde bu unsurları ayrı ayrı düşünmek imkânsızdır.
- 6) Saf şiirde ses ve anlam uyumuna özen gösterilir. Dize, beyit, dörtlük ya da bentlerle şiirin anlamı arasında güçlü bir ilişki vardır.
- 7) Saf şiir anlayışı ile oluşturulan şiirlerde söz sanatları, şiire derinlik kazandırır. Benzetmeler ve kapalı ifadelerle şiire değişik anlamlar yüklenmiştir.
- 8) Bu tür şiirler, imge bakımından oldukça zengindir; çünkü bu tür şiirler soyuttur. Soyutluk ve anlam kapalılığı, saf şiirin özelliğidir.
- 9) Bu tür şiirlerde aruz ölçüsü kullanılmıştır. Uyak ve rediften yararlanılmıştır.
- 10) Ölçüsü, bazı mazmunları ve biçimsel özellikleri yönünden saf şiir, divan şiiri geleneğinin etkisindedir.
- 11) Saf şiir anlayışında dil, alışılmış bir biçimde ve faydaya yönelik olarak kullanılmaz. Bu şiirler, bir şeyler anlatmak için değil hissettirmek için yazılır.
- 12) Bu tür şiirlerde, farklı temalar işlenmiştir. Bireysel temalar ele alınmıştır. (Yahya Kemal Beyatlı, ulusal tarihin kahramanlık dolu sayfalarından görüntüler de sunmuştur.)

13) Ses, müzik (musiki), sanatlı söyleyiş ve şekil güzelliğine önem verilmiştir.

14) Arapça, Farsça kelime ve tamlamalara yer verilmiştir. Saf şiirin dili, halk dilinden uzaktır. Özellikle, Ahmet Haşim; imge, çağrışım ve süz sanatları ile yüklü ağır bir dil kullanmıştır.

15) Türkçenin zaman içinde olgunlaştığı söz öbeklerinden yararlanılmıştır.

16) Ses ve anlam bütünleşmesi konusunda çaba gösterilmiştir.

17) Saf şiirin amacı, sadece şiirdir. Saf şiir, öğretici değildir. Saf şiirde, hikâye unsuru bulunmaz. Ses ve söz, şiirsellikte birleşir.

YAHYA KEMAL BEYATLI (1884-1958)

1- Milli Edebiyat Dönemi bağımsız sanatçılarındandır. Çağdaş Batı şiiriyle Divan şiirinin birleşimini gerçekleştiren "Neoklasik" bir şairdir.

2- "Ok" isimli şiiri dışında bütün şiirlerini aruz vezni ile yazmıştır.

3- Divan şiiri nazım şekillerinden yararlanmıştır; ancak onun divan şiirine döndüğünü söylemek yanlıştır. Onun amacı divan şiiriyle Batı şiirini birleştirmektir.

4- Şiirde iç ahengi üstün tutmuş; şiiri, musikiden başka türlü bir musiki saymıştır.

5- Nazını, nesirden uzaklaştırmıştır.

6- Şiirde, biçim güzelliği aramış; sözcükleri bir kuyumcu titizliğinde seçmiştir. Bu özelliği onun parnasizmden etkilendiğini gösterir.

7- Şiirlerinde toplum sorunlarına yer vermemiş, daha çok lirik şiirler yazmıştır. Genellikle aşk, ölüm, sonsuzluk özlemi, İstanbul Sevgisi, Osmanlı tarihinden aldığı ilhamla kahramanlık, Türk uygarlığına hayranlık temalarını işlemiş

8- İstanbul 'u dünyanın en güzel şehri saymış, birçok şiirinde İstanbul'a olan aşkı anlatmıştır.

9- "Türkçe, ağzımda annemin sütüdür." diyen şair, İstanbul Türkçesini başarıyla kullanmış, anlaşılır bir dille yazmıştır.

ESERLERİ: Şiir: Kendi Gök Kubbemiz, Eski Şiirin Rüzgarıyla, Rubailer ve Hayyam Rubailerini Türkçe Söyleyiş, Nesir: Aziz İstanbul, Eğil Dağlar, Edebiyata Dair, Tarih Musahabeleri, İstanbul, Çocukluğum Gençliğim Siyasi ve Edebi Hatıralarım.

AHMET HAŞİM (1887-1933)

1- Fecr-i Ati topluluğunun kurucularındandır. Bu topluluğun en büyük şairidir. Topluluk dağıldıktan sonra sanat hayatını bağımsız olarak sürdürmüştür.

2- Bağdat doğumlu olan şair, . Küçük yaşta annesini kaybetmiş ve bu olay onu karamsarlığa, yalnızlığa, sıkıntılara itmiştir. İstanbul'a geldiği günlerde çevresine uyum sağlayamadığı için topluluklardan kaçmıştır. Bu sebeple, kurduğu hayal dünyasında yaşamaya başlamıştır. Şiirlerinde bu psikolojik durumun yansımaları açıkça görülmektedir.

3- Sanat için sanat anlayışı ile şiir yazan Ahmet Haşim, sembolizmin edebiyatımızdaki en önemli temsilcisidir; ancak tam bir sembolist sayılmaz. Sembolizm şiirin asıl ögesi olan sembol, onun şiirlerinde çok yoktur. Ahmet Haşim, dış dünyadaki nesnelere değil, nesnelere kendi iç dünyasında bıraktığı izlenimleri anlatması, onu empresyonizme (izlenimcilik) yaklaştırır.

4- Şiirlerinde dış dünyayı olduğu gibi değil, hayallerle süsleyerek şiire aktarmıştır. Şiirde anlam kapalılığından yanadır. Ona göre şiir, duyulmak için; nesir, anlaşılacak için yazılır. Bir şiiri herkes nasıl alıyorsa şiirin anlamı odur.

Yani şiiri her okuyan, ondan kendine göre bir anlam çıkarabilmelidir.

5- Ahmet Haşim, şiirlerinde toplumsal sorunlara yer vermez. Çocukluk anıları, aşk ve doğa, şiirlerinde ele aldığı temalardandır.

6- Ahmet Haşim, hece ölçüsünü "köylü vezni" olarak görmüş ve hiç kullanmamıştır. Tüm şiirlerini aruz ölçüsü ile yazmıştır. Serbest müstezat nazım şeklini çok kullanmıştır.

7- Fecr-i Ati dönemi şiirlerinde dil; ağır, yabancı sözcük ve tamlamalarla yüklüdür. 1921 yılından sonraki şiirlerinde ise daha sade bir dil kullanmıştır.

8- Nesir türünde yazdığı eserlerde sade, konuşma havasında, açık bir dil ile nükteli, bazen alaycı ve iğneleyici bir üslup kullandı.

ESERLERİ:

Şiir: Göl Saatleri, Piyale

Fıkra: Bize Göre, Gurabahane-i Laklakan

Gezi Yazısı: Frankfurt Seyahatnamesi

4-c. HALKIN YAŞAYIŞ TARZI VE DEĞERLERİNİ ANLATAN MANZUMELER

Manzum Hikâye (Manzume): Kişiler, mekân, zaman etrafında gelişen olay örgüsünün mısralı, kafiyeli, ölçülü bir şekilde (şiir biçiminde) yazılmasıyla oluşan nazım biçimine manzum hikâye denir.

Özellikleri:

1) Manzumelerin teması, halkın yaşama şeklidir. Halkın yaşayışı ve değerleri anlatılır. Toplumun içinde bulunduğu sosyal, siyasi, ekonomik problemler ve İslam dünyasının içinde bulunduğu zor durum ele alınmıştır.

2) Manzumelerde ahenge önem verilmiş; ahengi sağlayan unsurların başında ölçü ve kafiye gelmiştir. Bunun yanında asonans ve aliterasyonlardan da ahengi sağlamak için yararlanılmıştır.

3) Aruz vezni kullanılmıştır.

4) Manzumeler; dizelerden, beyitlerden ve serbest müstezat şeklinde yazılmış birimlerden oluşmuştur.

5) Manzumelerin yazılış amacı: halkı bilgilendirmek ve halka yol göstermektir.

6) Manzumelerde kullanılan dil, günlük konuşma dilidir. O dönem Türk toplumunun günlük yaşamında kullandığı dil kullanılmıştır.

7) Günlük konuşma dilinin söyleyiş özelliklerinden yararlanılmış ve içten (samimi) bir üslup (anlatım) kullanılmıştır.

Mehmet Akif Ersoy, manzumelerinde halkın yaşama biçimini gerçekçi bir şekilde işlemiştir.

Türk edebiyatında manzum hikâyenin temelleri, Servet-i Fünun döneminde atılmıştır. Manzum hikâyenin, edebiyatımızdaki en olgun örneklerini Mehmet Akif Ersoy vermiştir. Onu, Tefik Fikret takip etmiştir. Mehmet Akif Ersoy, Tefik Fikret'e oranla konuşma diline özgü söyleyişleri ve aruzu daha başarılı kullanmasıyla bu türün edebiyatımızdaki en olgun örneklerini vermiştir.

MEHMET AKİF ERSOY (1873-1936)

1- Milli Edebiyat Dönemi bağımsız sanatçılarındandır.

2- Dini, milli, lirik, epik özellikler taşıyan şiirler yazmıştır.

3- Tüm şiirlerini aruz ölçüsüyle yazmıştır. Aruz ölçüsünü konuşma diline büyük bir başarıyla uygulamış, nazmı nesre yaklaştırmıştır. Şiirlerinin çoğu manzum hikâye şeklindedir. Öğretici yanı ağır basan, din, ahlak, vatan temalarını işlediği şiirlerinde konuşma dilini başarıyla kullanmıştır. Birçok şiirinde sosyal sorunlara da yer vermiştir.

4- Türkçülük hareketine ve Milli Edebiyat Akımı' na karşı çıkar. İslamcılığı benimser. İslam birliğini savunur.

5- Savaş, bunalım ve yokluk yıllarının yoksul insanları, Türk edebiyatında gerçek yüzleri ve sorunlarıyla ilk kez onun şiirlerinde ele alınmıştır.

6- Toplumcu bir sanat anlayışına sahiptir. Şiirlerinde güzellikten çok, düşünce önemlidir. Görüşleri iki temel noktada yoğunlaşır: miller ülküsü, İslamlık ülküsü Şiirin milli, dini bir imanla yazılıp halkı bilinçlendirmesi gerektiğini savunur.

7- Şiirlerinde; yoksullara acımak, vatan sevgisi, kötülük karşısında isyan, inanç, umut, iyimserlik temalarını işlemiştir.

ESERLERİ: Şiir: Safahat (Şiirlerini, bu eserde toplamıştır.) Bu eser, yedi bölümden oluşur. Bu bölümler şunlardır:

a) **Safahat:** Kitaba adını veren bölümdür. İçinde manzum hikâyeler vardır.

b) **Süleymaniye Kürsüsünde:** II. Meşrutiyet'ten sonra ülkenin içine düştüğü karışıklık ve çöküntüyü anlatır.

c) **Hakkın Sesleri:** Çeşitli ayet ve hadislerin tefsiri, siyasi ve sosyal konulu şiirler ve Balkan Savaşı'nın yol açtığı yıkımlar ile ilgili şiirler vardır.

d) **Fatih Kürsüsünde:** Türk milletinin ve İslam dünyasının içinde yaşadığı felaketlerin bitmesi ve milletimizin kalkınması için gerekli uyarılar vardır.

e) **Hatıralar:** Şairin seyahat hatıraları yer almaktadır.

f) **Asım:** Safahat'ın en önemli bölümüdür. Şair bu bölümde millet sevgisini, onun büyüklüğüne olan inancını, İslam dünyasının içinde bulunduğu sıkıntılardan kurtuluşunun Türk milletinin liderliğinde olacağına dair inancını anlatır. "Çanakale Şehitlerine" şiiri bu bölümdedir. "Asım" idealist bir vatan şehidi, Türk gençliğinin sembolüdür.

g) **Gölgeler:** Şairin lirik şiirleri ve çeşitli manzumeleri vardır.

4.ÜNİTE: MAKALE

Evrenin veya olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneye dayanan yöntemlerden ve gerçeklikten yararlanarak sonuç çıkarmayı amaçlayan çalışmalara **bilim**; bu çalışmalar bağlamında üretilen bilgiye **bilimsel bilgi** denir. Bilimsel çalışmalara özgü anlatım yöntemleriyle bilimsel bilgilerin iletildiği ve buluşların tanıtıldığı metinlere **bilimsel metin (makale)** denir. Bir metnin bilimsel metin niteliği taşıması için şu niteliklere sahip olması gerekir:

1. Teze Dayalı Olma: Bilimsel metinler aracılığıyla, o güne dek söylenmemiş bilimsel bir söz söylenmeye, bir buluş ifade edilmeye, bilinmeyen bir gerçek açığa çıkarılmaya ya da doğru bilinenlerin yanlışlığı bilimsel açıdan kanıtlanmaya çalışılır.

2. Araştırma Verileriyle Desteklenme: Bilimsel metinler; deney, gözlem, anket, mülakat, kazı, saha çalışması, metin taraması vb.den elde edilen araştırma verileriyle desteklenir.

3. Nesnel Bir Anlatımla Oluşturulma: Bireyin (öznenin) düşünce ve duygularına değil; nesnelere ve olguların gerçekliğine dayanan anlatıma nesnel (objektif) anlatım denir. Nesnellik karşıtı özneliktir. Bilimsel metinlerde nesnel anlatım kullanılır. Bu durum, yazarın bilimsel bir konuyla ilgili kişisel düşüncesini ifade etmesine engel değildir. Nesnellik bağlamında önemli olan, ileri sürülen düşüncelerin kanıtlanabilirlik niteliği taşımasıdır. Nesnel anlatımla oluşturulan bilimsel metinler çok anlamlılığa kapalıdır. Bu tür metinlerde açık ve kesin ifadeler kullanılır; terimlere sıkça yer verilir. Metnin hedef kitlesindeki herkesin metinden aynı anlamı çıkarması amaçlanır. Kurmaca ve imgeye dayalı edebi metinlerde böyle bir durum söz konusu değildir. Bu tür metinler, bağlamın da etkisiyle farklı anlam ve çağrışımlara, yani çok anlamlılığa açıktır.

4. Yararlanılan Kaynakları Gösterme: Bilimsel metinler oluşturulurken birtakım kaynaklardan (Konuyla ilgili başka bilimsel metinler, ansiklopediler, kitaplar, dergiler, araştırma-inceleme sonuçları, istatistiksel veriler, deney-gözlem raporları vb.) yararlanılır. Bu kaynaklardan sağlanan bilgiler metinde ya özetlenerek ya da doğrudan alıntılanarak kullanılır. Bir metnin tümünün ya da belli bir bölümünün veya metindeki herhangi bir düşünce ya da belirlemenin ana düşünce ön plana çıkacak şekilde kısaltılmasına **özetleme**; bir metinde başka bir metinden özetleme yapılmadan doğrudan belli bir bölümün alınıp kullanılmasına **alıntılama** denir.

Alıntılanan metin parçası çoğunlukla tırnak işareti içinde gösterilir. Alıntılamanın ve özetlemenin yapıldığı kaynak, genellikle metnin altında dipnotlarla gösterilir.

Dipnot gereken ifadenin sonuna, dipnotu belirten yıldız işareti (*) ya da kaçınıcı dipnot olduğunu gösteren numara konur. Bu numara yay araç içinde gösterilebilir. Aynı sayfanın sonuna çekilen dipnot çizgisinin altına ya da makalenin sonuna konan Kaynaklar/

Kaynakça/Notlar gibi adlar taşıyan bölüme dipnot numarası yazılarak kaynağın adı belirtilir ya da dipnot konan ifadeyle ilgili çeşitli açıklamalarda bulunulur. Dipnotta ve kaynakçada kitap, dergi ve ansiklopedi adları genellikle koyu ya da italik olarak gösterilir; makale adları ise tırnak içinde verilir.

Alıntılama/özetleme, bir kitaptan yapılmışsa söz konusu kitapla ilgili bilgiler dipnotta genellikle şu sırayla verilir:

1. Yazarın soyadı-adı
2. Eserin Adı
3. Eser birden çok baskı yapmışsa alıntının/özetin kaçınıcı basıdan yapıldığı
4. Yayınevinin adı
5. Eserin basıldığı yer
6. Eserin basım tarihi
7. Alıntının yapıldığı syf. Numarası

Not: Bilimsel metinlerde çoğunlukla açıklayıcı anlatım biçimi kullanılır.

Açıklayıcı Anlatım Türü: Bilgi verir. Herhangi bir düşüncüyü aydınlatır. Niçin, Nasıl, Nedir sorularına cevap verir. Bilgi veren kaynaklarda, ansiklopedilerde ve ders kitaplarında bu anlatım biçimi kullanılır. Aydınlatma amacı taşıyan makale, fıkra, deneme ve eleştiri gibi yazılarda bu biçime daha çok yer verilir. Devrik cümlelere, sanatlı ve mecazlı söyleyişlere fazla yer verilmez.

ARAŞTIRMAYA DAYALI METİN YAZMA

1. Hazırlık: Araştırma konusu belirlenir, kaynak taraması yapılır, bu kaynaklardaki ilgili bölümler seçilir. Seçilen bölümün yer aldığı metnin bibliyografik künyesi de seçilen bölümle birlikte not edilir.

Araştırmaya dayalı metinler yazılırken kaynak taraması kütüphanelerden yapılabileceği gibi İnternet'ten de yapılabilir.

İnternet'ten ulaşılabilecek bilgilerin önemli bir kısmının bilimsel bilgi niteliği taşımadığı unutulmamalıdır. Bu nedenle İnternet'teki bilgilerin bilimsel metinlerde kullanılmadan önce başka yöntemlerle doğrulanması gerekir. Bilgiye ulaşmanın İnternet dışında olanaksız ya da çok zor olduğu durumlarda ise öncelikle üniversitelerin, kamu kuruluşlarının, kamusal faaliyet yürüten özel ya da özerk kuruluşların, ciddi araştırma kuruluşlarının vb.nin internet siteleri kullanılmalıdır. Buralardan edinilen bilgilerin metinde gösterilmesi için internet sayfasının adres çubuğundaki veriler kopyalanmalı ve sayfaya erişim tarihi kaydedilerek Kaynakça 'da gösterilmelidir.

2. Planlama: Metnin temel bölümleri ve ana düşüncesi belirlenir. Farklı kaynaklardan alınan bilgilerin metnin neresinde ve nasıl kullanılacağı, belirlenir. Bilimsel bir metin genellikle beş bölümden oluşur: Başlık, özet, giriş, asıl metin, sonuç.

3. Taslak Metin Oluşturma: Planlama aşamasında belirlenen yöntemlere göre metin yazılmaya başlanır. Özet ve alıntılar, metnin konusuna ve ana düşüncesine göre belli bir sırayla yazıya aktarılır. Yararlanılan kaynaklar metnin içinde ya da dipnot çizgisinin altında, ayrıca da metnin sonunda gösterilir.

4. Metni Düzeltme ve Geliştirme: Taslak metin, tutarlılık, anlaşılabilirlik, duruluk, yazım, noktalama vb. açılardan değerlendirilir. Fark edilen hatalar düzeltilir.

5. Yazılan Metni Paylaşma: Metin, bilimsel bir dergide yayımlanarak ya da bilimsel bir toplantıda okunarak ilgililerin dikkatine sunulur. Bu tür metinler daha sonra internet ortamında da yayımlanabilir.

MÜNAZARA

Münazara: İki karşıt düşüncenin, iki grup arasında bir jüri önünde tartışıldığı konuşmalara münazara denir.

Daha çok, okullarda uygulanan bir tartışma çeşididir. Aytışma da denir. Konuşma kurallarına uygun bir şekilde gerçekleştirilen münazarada bir tez ve antitez vardır. Münazarada birer cümle ile ifade edilen düşünce, bir hakem kurulu (jüri) önünde, en az iki grup arasında tartışılır. Her grubun bir başkanı vardır, başkanlar grubun sözcüsü durumundadır.

Münazarada amaç, öğrencilerin dersin dışında başka kitapları okumasını ve incelemesini sağlamak, onların konuşma becerilerini geliştirmek, düşünceler arasında bağ kurabilmek, düşüncelerini kusursuz bir şekilde dile getirmektir. Böylece münazara sayesinde öğrencilerin konuşma yeteneği gelişir, yorum becerileri artar. Böylece öğrenciler, farklı konular üzerinde fikir üretme, kendi fikrini savunma yetisi kazanırlar.

Münazara, tartışmadan yarışma havasında gerçekleştirilmesi bakımından farklılık gösterir. Çünkü tartışmalarda yarışma havası yoktur ama münazaralarda vardır. Çünkü münazarada hakem heyeti (jüri) tarafından birinci olan grup seçilecektir.

Özellikleri:

- 1- Savunulan düşünceyi kanıtlama ve tartışmadan galip çıkma amacı güdülür.
- 2- Konuşmacı sayısı bir ile dört arasında değişebilir, gruplar sözcülerini veya başkanlarını önceden belirler.
- 3- Konuşmalar yapıldıktan sonra jüri, konuşmacıların hazırlıklarını, savunmalarını ve konuşma becerilerini dik-kate alarak bir değerlendirme yapar ve yarışmanın gali-bini belirler.
- 4- Genellikle okul ortamlarında yapılan tartışmalardır.
- 5- Münazaraların gerçeği belirtebilmesi, sorunlara uygun, geçerli çözüm yollarına ulaşabilmesi için tartışanların bazı kurallara uygun davranmaları gerekir:
- 6- Gerçeği, uygun ve yararlı olanı bulmaya çalışmak.
- 7- Toplantılara sorunların çözümü için öneriler hazırlayarak gelmek.
- 8- Günlük hayatta karşılaşılan tartışmalı sorunlar üzerinde, konuyu iyice kavrayıp sonuçlarını görerek konuşmak.
- 9- Tartışma konusu dışına çıkmamak.
- 10- Düşünceleri anlaşılır, açık ve kısa söylemek.
- 11- Söylenmiş düşünceleri, daha önceden verilmiş örnekleri tekrarlamamak.
- 12- Karşıt görüşleri birleştirmeye çalışmak.
- 13- Münazarayı benlik, kişisel üstünlük sorunu yapmamak.
- 14- Toplantılarda başkanlığın uyarılarına karşı gelmemek.
- 15- Aynı konuda üst üste söz almaya çalışmamak.
- 16- Konuşmayı ilgiyle dinlemek.
- 17- Kendimizi övmek, başkalarını yermemek.
- 18- Ortaya çıkan sonucu hoşgörüyle karşılamak.

Münazaralarda seçilen konu önemli ve tartışmaya değer olmalıdır. Seçilen konu düşünmeye yol açmalı, tartışmalara uygun olmalı ve istenilen zamana sığabilmelidir.

5.ÜNİTE: SOHBET VE FIKRA

a) SOHBET (SÖYLEŞİ)

Yazarın herhangi bir konu ile ilgili duygu, düşünce, fikir ve görüşlerini derinleştirmeden, ayrıntıya girmeden okuyucu ile karşı karşıya oturup konuşuyormuş tavrı ve edasıyla samimi bir hava içinde yazdığı düşünce yazılarına sohbet denir.

Amaç: Yazarın herhangi bir konu hakkındaki duygu, düşünce, fikir ve görüşlerini karşılıklı konuşma havasında, samimi, dostça, açık yürekli bir tavırla hoşça bir zaman geçirmek için okuyucuyla paylaşmak, okuyucuyu düşündürmek amacıyla yazılır.

Sohbetlerin konusu: Sohbetlerde yazar, herkesi ilgilendiren herhangi bir konuda yazar. Sohbetin belirli bir konusu yoktur. Sohbet metinlerinde dostlar ve arkadaşlar arasındaki gerçek sohbetlerde ele alınabilecek her türlü konu işlenebilir. Yerine ve zamanına göre sıkıcı olmayan her konuşma, sohbet konusu olabilir.

Sohbet türünde, gerçek sohbetlerdeki gibi samimi, cana yakın, nükteli bir üslup kullanılır. Bu üslup, fikirlerin daha rahat ifade edilmesini sağlar. Yazar, karşısında bir kişi varmış gibi bir tutum takınır. Sohbet türü, konuşma tavrı ve edasıyla fikirleri derinleştirmeden ifade etmeye imkân verir.

Yazar, okuyucu ile arasındaki iletişimi, samimiyeti, sıcaklığı sağlamak, böylece düşüncelerini daha rahat bir şekilde ifade etmek için mahalli (yöresel) ve kişisel söyleyişlere yer verir.

Sohbette, düşünceler derinleştirilmeden, ayrıntıya girilmeden, keskinliğe kaçmadan, bilimsel yolla ispatlanmadan, konuşma tavrı ve edasıyla ifade edilir. Bunların mutlak doğru olduğu iddia edilemez, bilimsel gerekçelere dayandırılarak kanıtlanması yoluna gidilmez. Konular, dostça bir yaklaşımla ele alınır. Yazar, duygu ve düşüncelerini birikimlerinden, nükteli sözlerden, atasözlerinden, fıkralardan, halk deyişlerinden, veciz sözlerden ve kişisel yargılardan yararlanarak samimi bir konuşma tavrı ve edasıyla ortaya koyar. Gerçek bir sohbet izlenimi uyandırmak için hitap sözlerine, sorulu cevaplı cümlelere, konuşma dilindeki gibi kısa ve devrik cümlelere, konuşma dilindeki kelime ve deyimlere sıkça yer verilir. Hoşça vakit geçirme, bazı duygu ve düşünceleri paylaşma amacı ön plana çıkar bu tür metinlerde. Bazı sohbetlerde ikna amacı güdülebilir. Ama bu ikna etme, bilimsel gerekçe ve gerçeklerden yola çıkılarak değil, tecrübelerden, öznel yargılardan hareketle yapılır.

Yazar, düşüncelerini okuyucunun seviyesine inerek, okuyucuyla sıcak bir ilişki kurarak ortaya koyar. Okuyucusuna, içtenliğini ifade eden hitap sözleri ile yönelir ve bazen, cevabını bildiği soruları okuyucuya yöneltir, bazen ünlemlerle okuyucuya seslenir.

Sohbet yazarını, televizyonda veya radyoda tek kişinin performansına dayalı program yapan sunucuya benzetebiliriz. Bir radyo sunucusu, bir TV sunucusu, dinleyicileri stüdyoda olmasa bile onlar stüdyoda imiş gibi davranırlar. Sohbet yazarı da bunlar gibidir; yani sohbet

yazarı, dinleyicileri stüdyoda olmasa bile onlar stüdyoda imiş gibi davranır.

Sohbetlerde yazar, okuyucuyla sohbet eder gibi bir tavır takınır, onlarla içten bir iletişim kurmaya çalışır. Sohbet metinleri, radyo ve televizyonlardaki tek kişinin performansına dayalı edebiyat, sanat, kültür, tarih vb. programlarının yazıya aktarılmış şekilleridir diyebiliriz. Bu tür programların metinleri yazıya aktarıldığında bir sohbet metnine dönüşür. (Örnek: Şevket Rado- Eşref Saat)

Sohbetlerde yazar, işleyeceği konunun ağırlığı okuyucuya hissettirmemek için o konuyu, üslubu (üslubunun içtenliği ve akıcılığı ile) ve sohbet havası içinde herkesin anlayabileceği bir konu haline getirir ve böylece o konunun okuyucu tarafından sıkılmadan bir solukta okunmasını sağlar.

Sohbet yazılarında, yazarın sıkıcı olmaktan özellikle uzak durması gerekir. Bunu da söyleyişini sıcak, samimi bir tarza büründürerek sağlayabilir.

Sohbet yazılarını cana yakın, sıcak kılan, yazarın ne söyleyeceğini bilmekten öte bunu nasıl söyleyeceğini biliyor olmasıdır. Sohbet yazıları, düşünsel bir planla yazılır.

Bu tür metinlerde öğreticilik, bilginin doğrudan değil çoğu kez dolaylı yollardan aktarılması (bir sohbet esnasında nasıl bir şeyleri öğreniyorsak, bu tür metinlerde de samimi bir hava içinde bazı şeyleri öğreniriz) şeklindedir.

Sohbet türünde, ağırlıklı olarak açıklayıcı ve söylemeye bağlı anlatım türleri kullanılır. Bazı yerlerde öyküleyici ve mizahi anlatım türlerinden de yararlanır. Hatta bazı yazarlar, bilimsellik kaygısıyla değil de dostça bir yaklaşımla ikna amacı güttükleri bölümlerde kanıtlayıcı anlatımdan da yararlanabilir.

Sohbette dil, genellikle göndergesel işlevinde kullanılır. Bunun yanında heyecana bağlı ve alıcıyı harekete geçirme işlevlerine de yer verilir. Açık, duru, yalın, akıcı, samimi, sürükleyici bir anlatım kullanılır. Konuşma diline yakın bir dil kullanılır.

Edebiyatımızda “sohbet” türünde yazılmış bazı eserler bu eserlerin yazarları şunlardır:

Nurullah Ataç	Söyleşiler, Karalama Defteri, Dergilerde, Okuruma Mektuplar
Şevket Rado	Eşref Saat, Ümit Dünyası, Hayat Böyledir, Aile Sohbetleri, Saadet Yolu
Falih Rıfkı Atay	Pazar Konuşmaları
Yahya Kemal Beyatlı	Tarih Musahabeleri
Ahmet Kabaklı	Sohbetler
Suut Kemal Yetkin	Edebiyat Söyleşileri
Melih Cevdet Anday	Dilimiz Üzerine Söyleşiler
Ahmet Rasim	Ramazan Sohbetleri

b) FIKRA (KÖŞE YAZISI)

Gazete ve dergilerin belirli sayfa ve sütunlarında yayımlanan, geniş kitleleri ilgilendiren günlük olaylardan seçilmiş farklı konuları ele alan, bunları ayrıntılara inmeden, kanıt göstermeden, yazarın kişisel görüş ve düşüncelerini kendine özgü bir dille dile getirdiği başlıklı, imzalı yazılara fıkra denir.

Fıkralarda ele alınan konular: Her konuda fıkra yazılabilir. Fıkralarda, geniş kitleleri ilgilendiren günlük olaylardan seçilmiş farklı konular ele alınır.

Fıkra yazarları, olayların akışı karşısında çok değişik konulara değinirler. Bu nedenle fıkra yazarı, siyasal, toplumsal ve kültürel gelişmeleri günü gününe izlemek zorundadır. Konu seçiminde şüphesiz, yazarın kişiliği eğitimi, ilgileri, okuyucu istek ve beklentilerinin de ayrı ayrı rolü vardır. Fıkralarda konular değişik açılardan ele alınmadan, ayrıntılara inilmeden işlenir.

Fıkraların yazılış amacı: Fıkralar, güncel bir konuya çok defa eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşarak, konunun önemli noktalarına okurun dikkatini çekmek, onu uyarmak, düşündürmek ve kamuoyunu yönlendirmektir.

Fıkralarda; güncel, gününbirlik konular üzerinde durulduğu için fıkraların ömrü kısadır.

Ancak, usta yazarların gazete ve dergilerde yayımlanan fıkraları edebi değer taşıyorsa kalıcı olur, sonradan da zevkle okunabilir. Bazı yazarlar, bu nitelikteki fıkralarını kitap olarak da yayımlamışlardır.

Fıkralar yapı bakımından giriş, gelişme, sonuç bölümlerinden oluşur. Fıkralar, gününbirlik yazılar olup gazete ve dergilerin belirli sütunlarında yayımlanan, yarına kalırlığı olmayan güncel yazılardır. Fıkralarda, kişisel görüş ve düşünceler herhangi bir kanıt gösterilmeden, kesin bir sonuca varılmadan yazara özgü bir dille anlatılır. Okuyucu, kendi yorumuyla baş başa bırakır. Okuyucuyu inandırma zorunluluğu yoktur. Fıkralarda işlenen konu, kesin olmaktan ziyade güzel, hoş, dokunaklı bir sonuca bağlanarak okuyucu düşündürülmeye çalışılır. Fıkralar, kısa bir yazı türüdür ve fıkra yazarının bilimsel gerçekleri ortaya koyma gibi bir iddiası yoktur.

Fıkra yazarları, ele aldıkları konu veya sorunları inceleyerek kişisel görüş, düşünce ve önerilerini kısaca fakat etkili bir biçimde ortaya koyarlar. Kısa, özlü ve etkili yazabilmek için fıkra yazarının geniş bir genel kültüre, olayların kaynağına inmeyi bilen keskin bir kavrayış gücüne, düşünce ve görüşlerini ustaca anlatmaya elverişli bir yazma yeteneğine sahip olması gerekir.

Fıkralarda yazar, bilgilendirici ve öğretici bir tutum takınır; bunu hoş ve etkili bir biçimde yapmaya çalışır. Fıkralarda, öznellik ağır basar; çünkü fıkralarda yorumlama esastır.

Fıkralarda yazar; kimi zaman alaylı, kimi zaman eleştirel kimi zamanda sohbet tarzında bir üslup kullanır. Anlatımda nükteli sözlerden, atasözlerinden, deyimlerden yararlanır.

Fıkra yazılarında açık, duru, yalın, akıcı, yoğun bir anlatım, samimi bir üslup görülür. Anlaşılır bir dil, ağırlıklı olarak açıklayıcı anlatım türü kullanılır. Dil, göndergesel işlevinde kullanılır.

Toplumunu yönlendirmede fıkraların etkisi: İnsanlar, yaşanan günlük olaylar hakkında gazetelerde yer alan fıkraları okuyarak, köşe yazarlarının bu konudaki görüşlerini alabilirler. Bu şekilde, fıkraların toplumu yönlendirmede etkisi vardır.

Fıkra yazarında bulunması gereken özellikler:

1- Fıkra yazarının geniş bir bilgi ve kültür birikimine, olayların kaynağına inmeyi bilen keskin bir kavrayış gücüne, düşünce ve görüşlerini ustaca anlatmaya elverişli bir yazma yeteneğine sahip olması gerekir.

2- Yerine göre tarafsız kalabilmeli, körü körüne taraf tutmamalı

3- Konu ile ilgili sorunu ortaya koymalı, konuyu geliştirmelidir.

Sözlü kültürün ürünü olan fıkralarla gazetelerde yayımlanan fıkraların karşılaştırılması: Sözlü kültürün ürünü olan fıkralar, nükteli küçük hikâyelerdir. Bunlar; olayları gülünç, şakalı anlatarak insanları düşündürmeyi amaçlarlar. Gazete ve dergilerde yayımlanan fıkralar ise günlük olayları yorumlayan fikir yazılarıdır.

Edebiyatımızda, fıkra niteliği taşıyan yazılar, gazete ve dergilerin yayımlanmaya başlamasıyla ortaya çıkmıştır.

Çağdaş anlamda fıkra niteliği taşıyan yazılar, 20.yy başlarında görülür. Fıkra türünün gelişmesinde 19.yy sonları ile 20.yy başlarında çıkan dergilerin de büyük etkisi olmuştur. (Servet-i Fünun, Dergâh, Türk Yurdu vb.)

Bu dönemin usta fıkra yazarları Ahmet Rasim, Refik Halit Karay, Hüseyin Cahit Yalçın, Ahmet Haşim'dir. Edebiyatımızda. Fıkra yazarı ilk Kişi "Ahmet Rasim" dir. Cumhuriyet döneminde ise Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edip Adıvar, Fazıl Ahmet Aykaç, Peyami Safa, Falih Rıfkı Atay, Burhan Felek, Yusuf Ziya Ortaç, Hasan Ali Yücel, Yaşar Nabi Nayır diğer yazı türleri yanında fıkraları ile de tanınmış yazarlardır.

Son yıllarda fıkra yazarlığını sürekli bir uğraş olarak benimseyen yazarlar şunlardır: Haldun Taner, Çetin Altan, Ahmet Kabaklı, Oktay Akbal, İlhan Selçuk, Mümtaz Soysal, Şevket Rado, Aziz Nesin

6.ÜNİTE: ROMAN

1- 1923 – 1950 YILLARINDA TÜRK ROMANI
Cumhuriyetin ilk dönem ürünlerinde Mili Edebiyat zevk ve anlayışına uygun hikâye ve romanlar yazılmıştır.

Cumhuriyetle birlikte siyasi, ekonomik ve toplumsal hayattaki değişimler edebiyata da yansımış; Anadolu'ya açılma. Anadolu'yu görüp anlatma ve Anadolu insanını konu edinme öne çıkmıştır.

Cumhuriyet döneminde Milli Edebiyat zevk ve anlayışına sürdüren romanlar ile Milli Edebiyat dönemi romanları arasında; Anadolu coğrafyasını ve Anadolu halkını anlatma bakımından bir ortaklık olmakla birlikte Atatürk ilke ve inkılaplarını konu edinme savaş sonrası şehirde ve kırsalda sürdürülen hayatı da anlatma bakımından farklılıklar söz konusudur.

Hikâyelerde realizm akımının etkileri görülür. Romanlarda, realist roman tarzının özellikleri görülür. Hikâyelerde, Maupassant hikâye (olay hikâyesi) tarzının özellikleri görülür.

Hikâyelerde sade, anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Bu dönemde, toplumsal faydayı (toplum için sanat) esas alan eserler yazılmıştır. Bu dönemde eserler, Atatürk ilke ve inkılaplarına uygun bir bakışla yazılmıştır.

Milli Edebiyat zevk ve anlayışını sürdüren romanlarda işlenen temalar:

- 1) 1. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele (Kurtuluş Savaşı) ile ilgili temalar
- 2) Atatürk ilke ve inkılapları çevresinde oluşan temalar
- 3) Halkın ve Anadolu insanının yaşama tarzı
- 4) Ahlak bozuklukları
- 5) Yanlış batılılaşma
- 6) Hurafeler
- 7) Doğu-Batı karşılaşması
- 8) Savaş sonrası şehirde ve kırsalda sürdürülen hayat
- 9) Halk-aydın arasındaki ilişkiler
- 10) Toplumsal ve kültürel farklılıklar
- 11) Ülke ve toplum sorunları
- 12) Köy ve kasaba insanının çelişkileri
- 13) Tarihi temalar
- 14) Anadolu insanı ve Anadolu coğrafyası

2- 1950 – 1980 YILLARINDA TÜRK ROMANI

1950'li yıllarda, Köy Enstitülerinde yetişen yazarlar köy ve kasaba romanlarını yayımlamaya başlamışlardır. Genellikle toplumcu gerçekçi eğilimlere sahip bu romancılar şunlardır. Sabahattin Ali, Orhan Kemal, Kemal Tahir, Fakir Baykurt, Tarık Buğra

1960'a kadar toplumcu gerçekçi eğilimleri yansıtan romanlar ön plana çıkmıştır. 1960'lı yıllarda ise toplumsal, siyasi ve ekonomik değişimlere bağlı olarak konu çeşitliliği artmıştır.

1970 – 1980 yılları arasında roman yazarları sayı bakımından artmış ve romanlar tema bakımından da çeşitlenmiştir. Köy ve köylü sorunları, Almanya'da göçün doğurduğu problemler, sıla özlemi, Alman toplumuna uyum sağlamada çekilen sıkıntılar vb. tema olarak işlenmiştir.

Bu dönemin önemli romancıları şunlardır: Abbas Sayar, Oğuz Atay, Ferit Edgü, Selim İleri

7. ÜNİTE: TİYATRO

Tiyatro, Türk edebiyatına edebi bir tür ve sahne sanatı olarak Tanzimat Dönemi'yle girmiştir. İlk yerli tiyatro eserini *Şair Evlenmesi* isimli eseriyle Şinasi yazmış; sonraki dönemlerde pek çok sanatçı bu türde eserler vermiştir. Namık Kemal, insanları sıkmadan eğitmenin tiyatro ile olabileceğini belirtmiş; bu yönde eserler vermiştir.

II. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle tiyatro çalışmaları hız kazanmış; bu çalışmalar, Milli Edebiyat Dönemi'nde de devam etmiştir.

Milli Edebiyat Dönemi'nde, özel tiyatroların yanında ilk resmi tiyatromuz olan **Darülbeydi-i Osmani**

(Güzel Sanatlar Okulu) Pierre Antuine tarafından kurulmuştur. Muhsin Ertuğrul, Darülbeydi'de öğretmenlik yapmış; daha sonra Darülbeydi'nin başına getirilmiş ve çağdaş tiyatronun kurulmasına büyük katkı sağlamıştır. Modern tiyatronun özelliklerine sahip olan bu kurum, oyunculuğu meslek edinecek sanatçıları yetiştirmek için bir okul olarak düşünülmüştür.

Burada okuma, dram, dans, edebiyat gibi dersler verilmiş; önemli tiyatro adamları yetiştirilmiştir. I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Darülbeydi'deki eğitim çalışmaları kesintiye uğramıştır. Darülbeydi, bu olumsuzluklar yüzünden perdelerini ancak 1916'da açabilmiştir. Savaş koşulları,

Darülbeydi'nin çalışmalarını olumsuz yönde etkilemekle birlikte, çalışmalara aralıklı olarak devam edilmiştir. Kurum, varlığını Cumhuriyet'in ilanından sonra 1926'da kurulan **İstanbul Şehir Tiyatroları'na** kadar devam ettirmiştir.

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK TİYATROSUNUN GENEL ÖZELLİKLERİ:

1- 1927'de Darülbeydi'nin başına Muhsin Ertuğrul'un geçmesiyle tiyatro, çağdaş bir sanat alanına dönüşmüştür.

2- 1923-1940 arasında bir grup yazar, düşünce yönü ağır basan eserler yazmış; güncel siyasi görüşler doğrultusunda seyirciyi yönlendirme, eğitime görevini üstlenerek toplumsal eleştiri yapmıştır. Diğer bir yazar grubu ise Osmanlı'yı eleştirip Cumhuriyet'i övmüş, milliyetçilik duygusuyla Anadolu'nun direnişini yüceltmiş, sanatta çağdaşlaşmayı amaç edinerek ulusallıktan ayrılmadan evrenseli yakalamayı düşünmüştür.

3- 1940-1960 dönemi oyunlarında II. Dünya Savaşı sonrasında ekonomik şartların birey, aile ve toplum üzerindeki etkisi, değişen değer yargıları, ilişkileri yönlendirmede geleneklerin değil paranın etkin olması gibi konular işlenmiştir.

4- 1960-1980 arasında yaşanan üç askeri darbe (27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971, 12 Eylül 1980) siyasi ve sosyal ve hayatı büyük ölçüde etkilemiştir.

5- Toplumsal sorunlar, aile içi ilişkiler, varoş hayatı, Almanya'ya giden işçi sorunları; köylü-kentli, ağa-köylü, imam-muhtar-öğretmen çatışması bu dönem tiyatro eserlerinde sıkça yer almıştır.

6- Çok sayıda devlet tiyatrosu ve özel tiyatro açılmıştır.

7- Tiyatro yazarları genellikle birikimli, aydın kişilerdir.

8- Geleneksel tiyatroyla modern tiyatronun özelliklerinin bir arada görüldüğü eserler verilmiştir.

9- Daha çok Batılı anlamda tiyatro eserleri yazılmıştır.

10- Akıl ve bilimin öne çıktığı yapıtlar kaleme alınmıştır.

11- Eserlerde oyuncu kadrosu oldukça geniş tutulmuştur.

12- Çocuk tiyatrosu çalışmaları yapılmış, kadınlar sahnede daha çok yer almaya başlamış, devlet konservatuvarı açılmıştır.

13- Halkın anlayabileceği açık ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır.

14- Oyunlar genellikle nesir biçiminde yazılmakla beraber nazım-nesir karışık yazılanlar da vardır.

1- 1923-1950 YILLARI ARASI TÜRK TİYATROSU

Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosu, Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle başlayıp günümüze kadar devam eden zamanı kapsamaktadır.

Cumhuriyet'in ilanıyla siyasi ve toplumsal hayattaki köklü değişiklikler, güzel sanatların her alanında olduğu gibi tiyatrodada da kendini göstermiştir.

Cumhuriyet Dönemi Türk tiyatrosu, Atatürk'ün ilke ve inkılapları doğrultusunda şekillenmiştir. Tiyatronun sadece bir eğlence olmadığını, eğitim ve çağdaşlaşmada çok önemli bir işleve sahip olduğunu bilen Atatürk; Cumhuriyet rejiminin toplum tarafından benimsenmesi, ilke ve inkılapların yurdun her yerine ulaşması için tiyatrodan yararlanmıştır. Atatürk, Türk tiyatrosunun kurumsallaşması için bizzat çaba göstermiştir. Tiyatroya gitmiş, oyunlardan sonra sanatçıları kabul etmiş, onlara iltifat etmiş, tiyatronun sorunları hakkında onların düşüncelerini dinlemiş ve Türk kadınlarının sahneye çıkmasını istemiştir. Tiyatroya çok önem veren Atatürk, zaman zaman oyun provalarına gitmiş; tiyatro yazarlarına belli konularda oyun yazmaları için telkinlerde bulunmuştur.

Devlet eliyle tiyatrolar desteklenmiş, tiyatroların kurumsallaşması sağlanmıştır. 1949'da Devlet Tiyatroları kurulmuş, turneler düzenlenerek Anadolu insanına ulaştırılmıştır. Halkı eğitmek, Cumhuriyet'in ilke ve amaçlarını halka anlatmak, aydın-halk arasında düşünce birliğini sağlamak amacıyla 1932'de Atatürk'ü talimatıyla kurulan Halkevleri aracılığıyla da yurdun her tarafına turneler düzenlenmiştir.

1927'de Darülbeydi'nin başına getirilen Muhsin Ertuğrul, Cumhuriyet Dönemi Türk tiyatrosunun gelişmesinde önemli katkılar sağlamış, 1935'te İstanbul Şehir Tiyatrosu onun girişimleriyle açılmıştır. Muhsin Ertuğrul, Batı'nın önemli eserlerinin sahnelenmesi sağlamış, yerli oyun yazmaları için sanatçıları teşvik etmiştir.

Bu yıllarda başlıca tiyatro yazarları şunlardır: Musahipzade Celal, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin, Faruk Nafiz Çamlıbel, Nazım Hikmet Ran, Cevdet Kudret Solok, Sabahattin Kudret Aksal

1950 – 1980 YILLARINDA TÜRK TİYATROSU

1950-1980 yılları arasındaki siyasi, toplumsal ve ekonomik koşullar, bu dönem tiyatrosunun şekillenmesinde önemli bir etkiye sahiptir.

Türkiye II. Dünya Savaşı'na katılmadığı halde savaş, ekonomik bakımdan Türkiye'yi olumsuz etkilemiştir. Yatırımların durması, karaborsanın yaygınlaşması, hayat pahalılığının artması, mal sıkıntısı çekilmesi, kuyrukların uzaması, ekonominin darboğaza girmesi ve siyasi çekişmeler, ülke genelinde karışıklıklara yol açmıştır.

1950'de Demokrat Parti'nin seçimleri kazanmasıyla Türkiye'de çok partili hayat başlamıştır. Bu döneminde siyasi çekişmeler ve değişen politikalar, toplumsal hayat kadar güzel sanatları da etkilemiştir.

1960'lı yıllarda; göç, gecekondulaşma, kültürel farklılaşma, kuşaklar arasındaki çatışma temel toplumsal sorunları oluşturmuştur. Bu sorunların üzerine 1970'li yıllarda derinleşen hayat pahalılığı, grevler, öğrenci olayları ve sokak gösterileri eklenmiştir.

1950-1980 arası Cumhuriyet Dönemi Türk tiyatrosunun genel özellikleri şunlardır:

1- Eğitime yapılan yatırımlarla Devlet Tiyatroları kurulmuş, Halkevleri ve Köy Enstitülerinde tiyatro etkinlikleri artmış; özel tiyatrolar açılmış, tiyatro eğitimi üniversite düzeyinde ele alınarak tiyatroların kurum-sallaşması ve yaygınlaşması sağlanmıştır.

2- Bu dönemde tiyatro yazarları özgünleşmiş, yeni biçim arayışlarına girişmiş, ulusal değerlerden uzaklaşmadan evrensel nitelikte eserler vermişlerdir.

3- Çok partili hayata geçilmesiyle tiyatro eserlerinde tema çeşitliliği artmıştır.

4- 1950-1960 tarihleri arasında yazılan tiyatro eserlerinde şu temalar işlenmiştir: rüşvet, partizanlık, fakirlik, sömürü, ahlaki bozulma, kuşak çatışmaları, aile içi sorunlar, büyük sermaye karşısında küçük esnafın durumu, maddiyatın ön plana çıkması, işçi ve köylü kesiminin sorunları vb.

5- Yerli ve yabancı mitolojik temaları işleyen, tarihi kişilikler etrafında gelişen dram türünde oyunlar yazılmıştır.

6- 1960-1980 tarihleri arasında yazılan tiyatro eserlerinde toplumcu gerçekçi anlayış yaygınlaşmıştır.

7- Bu dönem tiyatrolarında şu temalar işlenmiştir: köy hayatı, varoşlarda yaşayanların sorunları, hapisane yaşantıları, köyden şehre göç eden ancak şehrin kurallarına ayak uyduramayanların dramları, toplumsal çatışmalar vb.

8- Tiyatroya ilgi artmış, Devlet Tiyatroları Batı'da oyunlar sahnelemiş ve Batılı uluslar, Türk tiyatrosunu tanımaya başlamıştır.

Cumhuriyet Dönemi 1950-1980 arası başlıca tiyatro yazarları şunlardır: Haldun Taner, Orhan Asena, Turgut Özakman, Necati Cumalı, Refik Erduran, A. Turan Oflazoğlu, Güngör Dilmen, Recep Bilginer.

CUMHURİYET DÖNEMİ TİYATRO YAZARLARI

ORHAN ASENA (1922-2001)

- 1- 1998 yılında Kültür Bakanlığınca verilen "**Devlet Sanatçısı**" unvanını aldı.
- 2- Yazın dünyasına şiir ve hikâye yazarak giren sanatçı zamanla oyun yazarlığına yöneldi ve asıl ününü **tiyatro** eserleriyle elde etti.
- 3- Cumhuriyet döneminin önde gelen tiyatro yazarlarından olan sanatçı, daha çok **trajedi** türündeki yapıtlarıyla adını duyurdu.
- 4- Ele aldığı konuları, üretkenliği, yetkinliği ve dili ile **Türk tiyatrosunun Shakespeare'i** kabul edilmektedir.
- 5- Oyunlarının konusunu daha çok tarihi ve güncel olaylardan, başkaldırı temasından aldı.
- 6- Oyunlarında hakim olan diğer temalar, insanların iktidar tutkusu, mücadelesi ve ekonomik gücü olmayan kadınların çektiği acılarıdır.
- 7- Oyunlarında ele aldığı diğer önemli bir tema ise.
- 8- Yapıtlarına korku, suç, zaaf, dostluk, insanlık, yalnızlık gibi bireysel kavramlar ve hak, adalet, yöneten-yönetilen gibi toplumsal kavramlar egemendir.
- 9- Kişileri olumu ve olumsuz yanlarıyla birlikte vermektedir.
- 10- **Tarihi** konularda yazdığı trajedilerle dikkat çekti.
- 11- Yazdığı elliye yakın tiyatro eseri, Türkiye'nin birçok yerinde sahnelendi.
- 12- **Kadın- erkek ilişkilerini ve çaresiz kadınların toplum tarafından sömürülmesini ele alan tiyatroları şunlardır:** Fadik Kız, Gecenin Sonu, Kocaoğlan, El Kapısı, Ana, Korkunç Oyun, Geçkin Kız, İnkilap Yaşam
- 13- "**Tanrılar ve insanlar**" adlı tiyatrosunu Gılgamış'ın, kendi halkını korumak için tanrılara meydan okuyuşunu dile getiren Babil efsanesi Gılgamış'ın tanesinlenerek yazdı. Otorite ile itaat, ölümsüzlük arzusu ile ölümlü oluşu anlatan eserde, başlangıçta hareket, sonra ise düşünce ve teslimiyet hâkimdir.
- 14- 1954'te Devlet Tiyatrolarında sahnelenen ve büyük beğeni kazanan eser,
- 15- 1960'ta TDK Tiyatro Ödülünü alarak birçok yabancı dile çevrildi.
- 16- "**Hürrem Sultan**", "Ya Devlet Başa Ya Kuzgun Leşe", "Atçalı Kel Mehmet", "Tohum ve Toprak" , "Şeyh Bedrettin" adlı oyunlarını tarihi olaylardan ve kişilerden yola çıkarak yazdı.
- 17- "**Hürrem Sultan'da**" Osmanlı'daki taht uğruna en yakınlarını bile ölüme gönderme kuralının uygulandığı gerçek bir olayı anlatır. Kanuni'nin, iktidar hırsının esiri olan karısı Hürrem'in entrikaları sonucu ilk karısından oğlu Şehzade Mustafa'yı ve diğer bazı devlet yöneticilerini idam ettirmesi eserin olay örgüsünü oluşturur.
- 18- "**Ya Devlet Başa Ya Kuzgun Leşe**" adlı oyunu, Kanuni'nin ölümünden sonra Hürrem Sultan'dan olan iki oğlunun trajik sonla biten taht kavgasını konu edinir.
- 19- "**Tohum ve Toprak**'la Alemdar Paşa'nın 1808'de İstanbul'a gelişi, konağının Yeniçeriler tarafından sarılması ve Paşa'nın konağını havaya uçurması işlenmektedir.

20- 19. yüzyılda Aydın'ın Atça kasabasında fakir bir ailenin çocuğu iken dağa çıkıp zeybek olan, Aydın İsyanı'na katılan Atçalı Kel Mehmet'in hayatını anlattığı "Atçalı Kel Mehmet" adlı oyunu, 1970'te TRT Başarı Ödülü'nün yanı sıra pek çok ödüle layık görüldü.

21- "**Yıldız Yargılanması**", Mithat Paşa'nın Abdülaziz'i öldürtmekle suçlanarak Taife sürüldüğü mahkemeyi konu alan bir eserdir

CEVAT FEHMİ BAŞKUT (1905-1971)

- 1- Konularını insanlar arasındaki çatışmalardan alan ve kişileri çoğunlukla ahlak bakımından eleştiren tiyatro yapıtlarıyla tanınmıştır.
- 2- Gazetecilik yönü de vardır.
- 3- Günlük toplum sorunlarını ele almış, toplumun duygularını ve hayal kırıklıklarını işlemiştir.

Eserleri:

Tiyatro: Paydos, Büyük Şehir, Küçük Şehir, Ayarsızlar, Harput'ta Bir Amerikalı, Sana Rey Veriyorum, Soygun, Cleopatra'nın Mezarı, Kadıköy İskelesi, Makine, Ayna, Hacı Yatmaz, Göç, Emekli, Koca Bebek, Buzlar Çözülmeden

Roman: Valide Sultan'ın Gerdanlığı, Dişi Aslan, Kadın Bir Defa Sevilir

Röportaj: Geceleri Bizi Kimler Bekliyor

VEDAT NEDİM TÖR (1897-1985)

- 1- Makale ve fıkra yazarlığının yanı sıra roman ve sahne oyunları ile tanındı.
- 2- Toplumcu gerçekçi sanatçılardan.

Eserleri:

Tiyatro: İşsizler, Üç Kişi Arasında, Fevkalasriler, Kör, Hayvan Fikri Yedi, Köksüzler, İmralı'nın İnsanları, Değişen Adam, Sanatkâr Aşk, Hep ve Hiç, Siyah- Beyaz, Aşağıdan Yukarı, Sahte Kahramanlar

MUHSİN ERTUĞRUL (1892-1979)

- 1- Cumhuriyet Döneminin önemli yazar ve tiyatrocularındandır.
- 2- İlk kez 1909'da sahneye çıkan sanatçı, Türk tiyatrosunun gelişmesi ve kurumsallaşmasında önemli rol oynamıştır.
- 3- 1927'de Darülbeyaz'ın başına geçerek çağdaş tiyatrosunun ülkemizde gelişmesi için çaba sarf etti.
- 4- Sanat hayatı boyunca birçok resmi ve özel tiyatrodaki oyunculuk, yönetmelik ve yöneticilik düzeyinde görev aldı.
- 5- Halit Fahri Ozansoy'un "Baykuş" piyesini sahneleyerek başrolde ihtiyar bir köylüyü canlandırdı.
- 6- Oyuncu ve yönetmen olarak birçok filme imza attı.
- 7- "Temaşa" dergisinde film eleştirileri yazdı, Gazetecilik Enstitüsünde tiyatro dersleri verdi.

Eserleri: Yasin Efendi, Renkli Fener, İnsan ve Tiyatro Üzerine Gördüklerim, Benden Sonra Tufan Olmasın

GÜNGÖR DİLMEN (1905-1971)

1- Amerika'da Yale ve Washington Üniversitelerinde tiyatro eğitimi aldı, İsrail ve Yunanistan'da tiyatro çalışmaları yaptı.

2- Oyunlarında mitoloji ve tarihten sıkça yararlandı. Türk edebiyatında özellikle anlamsız tiyatro alanında başarılı ürünler ortaya koyan sanatçı, bu türün önde gelen temsilcilerinden biri olmuştur.

3- Absürt tiyatro türünde yazdığı "Canlı Maymun Lokantası"yla ödül aldı. Dramatik bir yapı ve şiirsel bir üsluba sahip bu eserde "kapitalist, maddeci, sömürgeci olan Amerikalı petrol kralı ve karısı" ile "fakir, maneviyatçı ve sömürülen

4- Çinli şairin" şahsında iki ayrı dünyanın karşılaştırılması yapılmaktadır.

5- Frigya kralı Midas'ın tutkusunu, hırsını, kibri ve yanlıklarını anlattığı Midas üçlemesi (Midas'ın Kulakları, Midas'ın Altınları, Midas'ın Kördüğümü) önemli eserlerindedir.

6- Tek perdelik "Midas'ın Kulakları" ile 1959'da Sinema - Tiyatro dergisinin açtığı yarışmada birinci oldu. Konusu şöyledir: Tanrı Apollon ile Pan arasındaki yarışmada Frigya Kralı Midas hakem seçilir. Halkı da arkasına alan Pan, flütüyle Midas'ı da etkileyerek yarışın galibi olur. Apollon bu hükmün cezası olarak Midas'a bir çift eşek kulağı verir. Midas önceleri başına geçirdiği kırmızı bir başlıkla bu kusurunu saklasa da zamanla herkes bu durumu öğrenir. Yazar, mitol-ojiden aldığı konuyla sosyal bir tenkit yapmakta; bilginlerin boş konuşması, halkın dedikodusu, Midas'ın gururu etrafında yönetici-halk ilişkisini başarıyla yansıttı.

7- "Devlet ve insan" oyununda Mithat Paşa'nın sürgündeki günleri (19. yy.) ve öldürülmesi anlatılır. Eser, Orhan Asena'nın "Yıldız Yargılanması"yla birlikte

8- "Devlet ve insan/Yıldız Yargılanması" başlığıyla yayımlanmıştır.

9- Sinema filmi "ittihat ve Terakki" ve televizyon dizisi "Bağdat Hatun"un senaryolarını kaleme aldı.

Eserleri:

Tiyatro: Midas'ın Kulakları, Midas'ın Altınları, Midas'ın Kördüğümü, Canlı Maymun Lokantası, Deli Dumrul, İttihat ve Terakki, Ak Tanrılar, Bağdat Hatun, Hasan Sabbah, Kurban, Akad'ın Yayı, Devlet ve İnsan, Troya İçinde Vurdular Beni, Anzavur

TURGUT ÖZAKMAN (1930-2013)

1- Özellikle Kurtuluş Savaşı'nı anlattığı "Şu Çılgın Türkler" ve Çanakkale Savaşı'nı anlattığı "Diriliş – Çanakkale 1915" en önemli romanlarından olup uzun süre çok satanlar listelerinde ilk sırada kalmıştır.

2- Toplum dışına sürülmüş kişilerin toplumla uyumsuzluğunu veren yazarlardan biri olan Turgut Özakman, aşağılık duygusunu toplumsal koşullar açısından inceleyişiyle dikkati çeker. "Güneşte On Kişi", "Ocak", "Paramparça", "Komşularımız" bu konuyu aile yaşayışı çerçevesinde verdiği oyunlarıdır.

3- İlk oyunu olan "Penbe Evin Kaderi"nde ve "Kanaviçe"de kuşaklar arasındaki kopuşu, yabancılaşmayı ele alır.

4- Yazar, "Duvarların Ötesinde" adlı oyununda, toplumun suçlu insanları bir kenara itişini eleştirerek onlara daha uygarca davranmak gerektiğini savunur.

5- Bireylerden olaylara geçen sanatçı, Reşat Nuri Güntekin'in "Değirmen" adlı romanından değişiklikler yaparak "Sarıpınar 1914" adıyla oyunlaştırır. Yazar bu oyununda, Osmanlı tarihini eleştirir.

6- Osmanlı İmparatorluğu'nda, İstanbul'da oturan yöneticilerle Anadolu'daki kopukluğu ortaya koymaya çalıştığı bu oyunu izleyerek kaleme aldığı aynı çizgideki ikinci oyunu da "Ulusal Kolej Disiplin Kurulu"dur.

7- Tiyatrolarında günlük yaşamın çelişkilerini ve gülünç yönlerini ele almıştır.

8- Romanları belge niteliği taşır.

9- Romanlarında yakın tarihe ve Kurtuluş Savaşı'na yönelmiştir.

Eserleri:

Roman: Korkma İnsancık Korkma, Romantika, 19 Mayıs 1999 Atatürk Yeniden Samsun'da, Şu Çılgın Türkler, Diriliş-Çanakkale 1915, Cumhuriyet-Türk Mucizesi

Oyun: Ah Şu Gençler, Töre, Sarıpınar 1914, Fehim Paşa Konağı, Resimli Osmanlı Tarihi, Bir Şehnaz Oyun, Hastane, Karagöz'ün Dönüşü, Kardeş Payı, Darılmaca Yok, Berberde, Ben Mimar Sinan, Ak Masal Kara Masal, Pembe Evin Kaderi, Güneşte On Kişi, Duvarların Ötesi, Kanaviçe, Paramparça

Senaryo: Keloğlan Aramızda, Tuzsuz Deli Bekir, Keloğlan'la Cankız, Mevlana, Yatık Emine, Keloğlan İz Peşinde, Turhanoglu, Kanije Kalesi, Son Akın, Kutuluş, Rıza Beyler, Cumhuriyet, Dersimiz: Atatürk

Araştırma-İnceleme: Dr. Rıza Nur Dosyası, Atatürk, Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Kronolojisi, Vahdettin, Mustafa Kemal ve Milli Mücadele, "Mustafa" Filmi Hakkında

Meslek Kitapları: Oyun ve Senaryo Yazma Tenknigi, Radyo Notları

HALDUN TANER

- 1- Cumhuriyet döneminin önde gelen modern tiyatro yazarlarından biridir.
- 2- Geleneksel tiyatro ile Batı tiyatrosunu birleştirerek Türkiye' de çağdaş bir tiyatro ortaya koydu.
- 3- Güncel olayları konu alan eleştirel oyunlarında yakın tarihimize yönelik siyasi ve sosyal taşlamalar yaptı.
- 4- "Güleriz, ağlanacak halimize" sözüyle özetleyebileceğimiz oyunlarında bireyin ve toplumun aksayan yanlarını güldürücü bir dille ortaya koydu.
- 5- Oyunlarında politik hiciv ve ironik anlatım tekniğini başarıyla uyguladı. Ülkemizde kabare tiyatrosunun kuruluşuna öncülük ederek Zeki Alasya ve Metin Akpınar'la birlikte 1967'de Devekuşu Kabare Tiyatrosu' nu kurdu.
- 6- İlk oyunlarında dramatik türün başarılı örneklerini verdi, 1960'tan sonra geleneksel Türk tiyatrosundan yararlanarak epik tiyatro örnekleri yazdı.
- 7- Oyundaki kişileri; sosyal durumları ve ağız özellikleriyle birlikte verdi.
- 8- "Sersem Kocanın Kurnaz Karısı" oyunuyla 1972'de TDK Tiyatro Ödülü'nü aldı.
- 9- Edebiyatımızdaki ilk epik tiyatro örneği olan Keşanlı Ali Destanı 'nı yazdı.
- 10- "**Keşanlı Ali Destanı**" nda devlet otoritesinin zayıf olduğu geçekonda semtlerinde, otorite boşluğunu doldurmaya çalışan zorbaları, buralardaki yoksul kesimin sıkıntılarını siyasi- sosyal yönden mizahi bir dille eleştirir. Olaylar, Keşanlı Ali , aşık olduğu Zilha ve mahallenin belalısı Çamur İhsan 'ın şahsında verilir. Bertolt Brecht'in etkisiyle yazılan eserde, destan ve mitlerde görülen, insanların bir kahraman oluşturma eğilimini çağdaş bir tiyatro eserinde uygulayarak geleneksel tiyatroyu modern öğelerle sahneye aktardı. Avrupa'nın çeşitli kentlerinde sahnelenen oyun, Haldun Taner'in dünya çapında tanınmasını sağladı. Eser, Atıf Yılmaz tarafından 1964'te sinemaya aktarıldı.
- 11- "**Fazilet Eczanesi**" nde kapitalistleşme sürecinin toplumdaki etkileri üzerinde durur. Mahallenin kalbi durumunda olan eczane ile onun yıkılmasından sonra inşa edilecek banka merkez alınarak kapitalizm-antikapitalizm karşıtlığını dile getirir.
- 12- "**Huzur Çıkmazı**" nda aile içi ilişkilerini Memnun Bey , karısı Zennube ve karısının sevgili Doktor Hazik 'in başından geçenlerden hareketle anlatır.
- 13- "Gözlerimi Kapatırım Vazifemi Yaparım" da dürüst, kurallara uyan Vicdani ile her döneme uyan, çıkarıcı Efruz 'un başından geçen olaylardan hareketle yoksulların sömürülüşü, toplumsal değişmeler ve dönemin siyasi sosyal tenkitleri yapılır.
- 14- "**Sersem Koca'nın Kurnaz Karısı**" Ahmet Vefik Paşa'nın Bursa valiliği sırasında Fasülyacıyan Efendi'nin kumpanyasında bir Moliere oyununun sahnelenmesiyle başlar. Oyun içinde oyunların sahnelendiği eser Ahmet Vefik Paşa'nın tiyatromuza katkısını, siyasi geçmişini, tiyatrocuların çektiği zorlukları gösteren, bir bakıma tiyatro tarihimizin özeti şeklindedir.

15- "Dışardakiler" de Yümni Bey adında yaşlı bir adamın hatıralarını yazmaya karar vermesi, hatıralarda adının geçtiğini duyan bir siyasetçinin eser yayımlanmadan belgeleri çaldırması ve Yümni Bey 'in kitabını yayımlamadan düşkünler evine yerleşmesi anlatılır. Politikanın, çıkarıcılığın tenkit edildiği eserde değerlerimizin kayboluşu okuyucuya hatırlatılmaya çalışılır.

16- "**Değirmen Dönerdi**" de dış dünyayla iletişim kuramayan olumlu bir tipin ruhsal ve sosyal çatışmasına yer verir.

17- "**Günün Adamı**" nda bürokratlardan yararlanıp vurgun yapanların şahsında bozuk düzeni, siyaseti eleştirir.

18- "**Eşeğin Gölgesi**" nde Abdalya adlı hayali bir ülkedeki para babalarının üstünlüğünü ortaya koyarken dolaylı yoldan, basını, adaleti, siyaseti ve diğer toplumsal kurumları eleştirir. Masalımsı isimlerin yer aldığı eserde geleneksel anlatım kalıpları içinde güncel tenkitler yapar.

Tiyatro yapıtlarını üç döneme ayırabiliriz:

1.Evre: (1949-1962) Yanılsamacı anlatımla, iyi kurgulu oyunlar yazdığı evredir. Bu dönem oyunları: Huzur Çıkmazı, Fazilet Eczanesi, Günün Adamı ve Değirmen Dönerdi, Dışardakiler, Lütfen Dokunmayın

2.Evre: (1964) Temel çıkış noktası Brecht'in "epik" tiyatro anlayışıdır. Geleneksel tiyatromuzdan yararlanmıştır. Önce ulusal sonra toplumsal bir yazardır. Bu dönemin oyunları: Keşanlı Ali Destanı, Sersem Kocanın Kurnaz Karısı, Gözlerimi Kapatırım Vazifemi Yaparım, Ayışığında Şamata, Zilli Zarife.

3.Evre: (1962'den sonra) **Kabare** türündeki oyunları yer alır. Bu evre asıl Devekuşu Kabare Tiyatrosu'nun kurulduğu 1967'de başlar. Bu dönemin oyunları: Vatan Kurtaran Şaban, Bu Şehr-i Sitanbul ki, Dün... Bugün, Mevzumuz Aşk ü Sevda, Dekorumuz Deniz Derya, Yar Bana Bir Eğlence, Hayırdır İnşallah.

Eserleri:

Öykü: Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu, On İkiye Bir Var, Sancho'nun Sabah Yürüyüşü, Konçinalar, Yalıda Sabah, Tuş, Yaşasın Demokrasi, Ayışığında Çalışkur, Kızıl Saçlı Amazon

Tiyatro: Keşanlı Ali Destanı, Sersem Kocanın Kurnaz Karısı, Gözlerimi Kapatırım Vazifemi Yaparım, Huzur Çıkmazı, Fazilet Eczanesi, Günün Adamı ve Değirmen Dönerdi, Dışardakiler, Lütfen Dokunmayın, Eşeğin Gölgesi, Ayışığında Şamata

Kabare oyunları: Bu Şehr-i Sitanbul ki Dün... Bugün, Mevzumuz Aşk ü Sevda, Dekorumuz Deniz Derya, Yar Bana Bir Eğlence, Hayırdır İnşallah, Vatan Kurtaran Şaban, Astronot Niyazi (Zeki Alasya ile), Ha Bu Diyar(dört yazarla), Dev Aynası (dört yazarla), Yalan Dünya (üç yazarla), Çıktık Açık Alımla (beş yazarla)

Düzyazı: Yapboz Tahtası Devekuşuna Mektuplar I, Önce İnsan Devekuşuna Mektuplar II, Düşsem Yollara Yollara, Ölürse Ten Ölür Canlar Ölesi Değil, Hak Dostum Diye Başlayalım Söze, Çok Güzelsin Gitme Dur, Koyma Akıl Oyma Akıl, Berlin Mektuplar

RECEP BİLGİNER (1922-2005)

- 1- Tiyatro ve sinema oyuncusu Haluk Bilginer'in babasıdır.
- 2- Yazdığı oyunlarla edebiyat dünyasına damga vurmuş bir sanatçdır.
- 3- Edebî yaşamı okuduğu okulda yazdığı hasret şiirleriyle başlamış, daha sonraları da dergi ve gazetelerde yazılar kaleme almıştır.
- 4- Ona göre tiyatro, şiir, roman söz sanatıyla toplumdaki kötülöklere hücum etme sanatıdır.
- 5- Tiyatrolarının az sözcökle çok düşünce dile getirdiğini söyleyen sanatçı bu yönüyle bu türü özellikle roman türünden ayırmıştır.
- 6- Yazdığı tiyatroları için hazırlıklar yapan ve araştırmalara yönelen bir sanatçdır.
- 7- Recep Bilginer tiyatrolarının bir çoğunda halkın gönlüne yer etmiş şahısları anlatmıştır.
- 8- Gazetecilik yönü önemlidir, gücünü gazetecilikten alır.
- 9- Tiyatrolarda toplumsal aksaklıkları işler.
- 10- Köy konusunu işlemiş, köylülerin sorunlarını yansıtmıştır.
- 11- Çoğunlukla Güney Anadolu köylerinde yaşananları anlatır.

Eserleri:

Tiyatro: Yunus Emre, Mevlana, Parkta Bir Sonbahar Günüydü, Gazeteciden Dost, İsyancılar, Ben Devletim, Sarı Naciye, Utanç Dünyası, Sevdiğim Adam, Karım ve Kızım, Son Misafir

Roman: Politikada Bir Sarı Çizmeli

İBNÜRREFİK AHMET NURİ SEKİZİNCİ (1874-1935)

- 1- 1874 yılında İstanbul'da doğan İbnürrefik Ahmet Nuri, son devrin en önemli komedi yazarlarından biridir. Tiyatroya 1908 yılında aktör olarak başlayan sanatçı, tiyatro yazarlığını başlı başına bir uğraş olarak görmesiyle diğer yazarlardan ayrılmıştır.
- 2- Kaba çizgili güldürü ve töre komedyalarında daha çok aile kurumunu ele alarak kadın – erkek, karı – koca, ana – baba ve çocuk ilişkilerini güldürüyü ön planda tutan bir yönelimle vermeye çalışmıştır. Darülbeydayi'nin yönetim kurulu üyeliğine seçilmiş, Ankara Halkevi'nde tiyatro yönetmeni olarak çalışmıştır. Fransızcadan birçok adaptasyon da yapan sanatçının eserlerinde o dönemin Fransız komedilerinin de etkisi vardır. Çalışmalarına Cumhuriyet Döneminde de devam eden sanatçı, Cumhuriyet tiyatrosunun oluşmasında ve gelişmesinde büyük katkıda bulunmuştur.
- 3- Dönemin tanınmış güldürü yazarlarındandır.
- 4- Fransızcadan yaptığı uyarlamalarla da tiyatromuza birçok oyun kazandırmıştır.

MUSAHİPZADE CELAL (1868-1959)

- 1- Musahipzade Celal, 1868 yılında İstanbul'da doğdu. Tiyatroya bu türün yeniden önemsenmeye başladığı II. Meşrutiyet yıllarında başlayan sanatçı, Cumhuriyetin ilanından sonra eserler vermeye devam etmiştir. Eserlerinde konularını genellikle Osmanlı döneminden ve günlük yaşamdan almıştır.
- 2- Osmanlı toplumunda **yozaşan değerleri hicveden komedi tarzında eserler vermiştir**. Sosyal tenkide büyük önem vermiş, bu hicivlerle eserleri daha çok **töre komedisi** halini almıştır. Tiyatroya olan ilgisi **Tercüme Odası'nda** görev yapmaktayken ortaya çıktı. Arkadaşları ile arasında orta oyunları tertip edip bizzat kendisi de bu oyunlarda zenne rollerine çıktı. Osmanlı Kumpanyası'nın oyunlarını takip etmesiyle oyun yazmaya karşı merak duydu.
- 3- Tiyatro bilgisini **Ahmet Vefik Paşa'nın Moliere** çevirilerini inceleyerek artırdı. 1908'de Tercüme Bürosu'ndan ayrılınca zamanının büyük bölümünü oyun yazma çalışmalarına ayırdı. Yayımlanan ilk oyunu olan Türk Kızı'nı bu dönemde yazdı, oyun 1912'de **Köprülüler** adıyla Manakyan Tiyatrosu'nda sahnelendi.
- 4- Belediye işlerine kadınların baktığı devri hicveden İstanbul Efendisi adlı ilk müzikal oyununun ardından; Macun Hokkası, baba parası yiyen mevki sahibi kimseler ile yaşamlarını alın terleriyle kazanmaya çalışan emekçiler arasındaki karşıtlığı anlatan Yedekçi, Kaşıkçılar, Atlı Ases, Demirbaş Şarl gibi oyunları yazmaya ve sahnelenmeye devam etti. 1919-1924 yılları arasında yazdığı oyunların hepsi Osmanlı Operet Heyeti tarafından sahnelendi.
- 5- Lale Devri adlı oyunu, İstanbul'da ilk defa kadınların tiyatroya gelmesini sağlayan oyun oldu. O sene Ramazan ayında ilk defa kadınların da gece tiyatroya gelip bu oyunu izlemesi için izin verildi. Türkiye'ye özgü denebilecek bir müzikal komedi türünün ilk yazarı olma özelliğini taşıyan Musahipzade, 18.yüzyıl Osmanlı toplumundaki idari bozuklukları ve dini sömürüyü yansıtmıştır.
- 6- **Musahipzade Celal, hem Milli Edebiyatın hem de Cumhuriyet'in önemli bir tiyatro yazarıdır**. Sanatçının adı bir vefa borcu olarak günümüzde Şehir tiyatrolarının Üsküdar sahnesine verilmiştir
- 7- İlk oyunu 1913'te sahneye konulan "**Köprülüler**"dir.
- 8- Hafif, müzikli oyunlar yazmayı sürdüren yazarın oyunları, daha çok töre güldürüsü niteliği taşır.
- 9- Konularını daha çok Osmanlı tarihinden alan oyunlar yazmıştır.
- 10- Oyunlarında çeşitli dönemlerdeki sosyal hayatı, töreleri, inançları ve düşünceleri gülünç yanlarıyla anlatmıştır.
- 11- Sosyal eleştiriye büyük önem vermiştir.
- 12- Oyunları siyasal ve belgesel niteliktedir.
- 13- Saray yaşamını ve sosyal dramları anlatmıştır.

8.ÜNİTE: ELEŞTİRİ (TENKİT)

ELEŞTİRİ (TENKİT)

Sanat, edebiyat ya da düşünce eserlerinin içeriğini, bu içeriğin işleniş ve geliştiriliş biçimini anlatan, değerli ve değersiz yönlerini belgelere ve örneklere bağlayarak belirten metin türüne eleştiri denir.

Eleştirmen: Eleştiri yazısı kaleme alan kişilere eleştirmen (münekkit) denir. Eleştirmenin yaptığı, bir sanat eseri yaratmak değildir. O, bir sanat eserini yargılar, değerlendirir ve okuruna tanıtır. Bir sanat eserinin gerçek değerini ortaya koyar.

Eleştirilerin yazılış amacı: Bir edebiyat veya bir sanat eserini aşağılamak ya da göklere çıkarmak değil; bu eseri bütün yönleriyle inceleyip tanıtmak, açıklamak, değerlendirmek, zayıf ve kuvvetli yanlarını belirlemek ve eserin anlaşılmasını, gerçek değerinin ortaya konmasını sağlamaktır.

Bir eleştiri yazısında eleştirilecek eser önce tanıtılır, biçim ve içerik açısından özellikleri, bu özelliklerin işlenişi, eserin değerli ve değersiz yönleri, eserin edebiyat ve sanat tarihi açısından yeri ve önemi açıklanır, varsa eserin yetersizlikleri de ortaya konulur.

Eleştiriler, yıkıcı değil yapıcı olmalıdır. Eleştirilerde eleştirmenler, kültür alanına özgü bilimsel yazı ve çalışmalarından yararlanır. Eserle ilgili değerli değersiz diye gösterilen yargılar, eserden alınacak örneklere dayandırılmalıdır.

Eleştirisi yapılan eser; türünün, devrinin ve edebi ekollerin belli başlı ilkelerine göre değerlendirilir. Eleştiride üzerinde durulan eserin ne olduğu ve değeri belirtilmeye çalışılır.

Eleştiri, bir yaratıcı sanat değildir. Onun varlığı, bir edebi esere veya sanat eserine bağlıdır. Eleştiri, yetenekten çok bir bilgi işi, sağlıklı bir yöntemle yargılama, düşünme işidir.

Eleştiri yazarlarında bulunması gereken özellikler:

1-Eleştirmen; eseri dikkatle inceleyebilme, yorumlayabilme ve değerlendirebilme kabiliyetine sahip olmalıdır.

2-Eleştirmen, belli bir sanat anlayışına bağlı kalmamalı; alışılmışın dışında da güzel eserlerin olabileceğinin farkında olmalıdır.

3-Eleştirmenin sanat ve toplumun bir kılavuzu olduğunu unutmaması, bugün olduğu kadar dünün de edebiyat ve sanat anlayışlarını iyi bilmesi, geniş bilgi ve kültür sahibi olması gerekir.

4-Eleştirmenin, eseri çok yönlü olarak değerlendirebilmesi için tarih, sosyoloji, psikoloji, felsefe gibi bilim dallarında temel bilgilere sahip olması gerekir.

5-Eleştirmenin bir sanat eserini eleştirirken eserin yazıldığı dönemin güzellik, gerçeklik, bütünlük, olgunluk ve sadelik gibi kriterlerini dikkate alması gerekir. Eleştirmen, bu kriterleri dikkate almadan sadece kendi beğeni ve ölçütlerine göre eleştiri yapamaz. Aksi taktirde eleştirmen,

eserle ilgili doğru ve çok yönlü bir değerlendirme yapmış olmaz.

6-Eleştirmen, değerlendirmelerine kişisel düşüncelerini de katabilir; ancak eleştirirken öznel yaklaşımlar yerine nesnel bir tutum sergilemeli, kesin yargılar verilirken yeterli kanıtın olup olmadığına dikkat etmelidir.

7-Eleştiri yazıları, ayrıntılı bir araştırma gerektirir. Eser ve yazarı eleştirirken eser ve yazar hakkında geniş bir araştırma yapılması ve bilgi birikimi oluşturulması gerekir. Eleştirmenin, bir eseri açıklamak ya da çözümlmek için o eserin yazarının hayatını ve kişilik özelliklerini araştırması gerekir.

Eleştiri yazılarında açıklayıcı ve kanıtlayıcı anlatım türleri kullanılır. Düşünceyi geliştirme yollarından yararlanır. Dil, ağırlıklı olarak göndergesel işlevde kullanılır. Açık, duru, yalın, akıcı bir anlatımın özellikleri görülür.

Eleştiriler bir plan dahilinde (giriş, gelişme, sonuç) yazılır. Bir düşünce yazısı olan eleştiriler, gazete ve, dergilerde yayımlanır.

ELE ALDIKLARI KONU VE KONUYU ELE ALIŞ BİÇİMLERİ BAKIMINDAN ELEŞTİRİ TÜRLERİ:

1) Sanatçıyı konu alan eleştiri: Eseri açıklamak, aydınlatmak, ya da çözümlmek için sanatçının yaşamının, bu yaşamı besleyen olayların, durumların, çıkış noktası yapıldığı eleştiriye sanatçıya dönük eleştiri denir.

Eleştirmen, sanatçının yapıtına ya da yapıtlarına bir yorum getirmek için sanatçının yaşamını, kişilik özelliklerini inceler. Bu tür eleştiride, eser ile yazarın yaşamı ve kişilik özellikleri arasında ilişki kurularak eserin anlaşılmayan yönleri aydınlatılır. Eleştirmen, eseri çözümlmek için sanatçının yaşamını besleyen olayları merkeze alır. Yapıtın bütün yönleriyle anlaşılabilmesi için sanatçının yaşamının, kişilik özelliklerinin, ruh ve düşünce dünyasının bilinmesi gerekir.

Bu eleştiri, metin üzerinde değil de sanatçı üzerinde yoğunlaştığından biyografik eleştiriye dönüşür.

2) Eseri konu alan eleştiri: Eleştirmenin, eleştireceği eserin yapısını, bu yapıyı oluşturan öğeleri (konu, anlatım biçimi, olay örgüsü, simgeler, kişilerarası ilişkiler ve çatışmalar) kavrayıp açıklamaya çalıştığı eleştiri türüne esere dönük eleştiri denir.

Bu eleştiride tek ölçüt, eserin kendisidir. Eserin yapısını oluşturan öğelerin birbirleriyle ilişkisi, bunların işlevlerini ve eserin oluşumuna katkıları incelenir. Eleştirmen, eseri oluşturan öğeleri incelerken konunun nasıl işlendiği, kullanılan anlatım biçimi, dilin nasıl kullanıldığı, simgeler ve anahtar sözcükler, olay örgüsü, kişiler ve kişilerarası ilişkiler, yapı ve temanın kullanılışı gibi unsurlar üzerinde durur. Biçim, en önemli unsurdur.

Bu tür eleştiriye biçimsel eleştiri, yapısal eleştiri, yeni eleştiri gibi adlar da verilir.

3) Eserle dış dünya arasındaki ilişkiyi konu alan eleştiri:

Bir eserin oluşumunu etkileyen tarihsel ve toplumsal koşulları bulmaya, bunların yardımı ile eseri açıklamaya yönelik eleştiriye denir. Bu eleştiride, eserin oluşumunu etkileyen tarihsel ve sosyal. (toplumsal) şartlar belirlenip onların yardımıyla eser açıklanmaya çalışılır. Eleştirmen, eserin yazıldığı tarihsel ve toplumsal ortamın koşullarını ölçüt olarak kullanır. Bu tür eleştiride her eser, yaratıldığı zamanın koşullarına göre şekillenir; özelliklerini dönemden ve o dönemdeki sosyal değer yargılarından alır. Eleştirmen, esere toplumsal bir belge gözüyle bakar. Eseri estetik yönden değil, yaratıldığı dönemin toplumsal özelliklerini dikkate alarak değerlendirir.

ELEŞTİRMENİN ESER KARŞISINDAKİ TAVIR VE TUTUMUNA GÖRE ELEŞTİRİLER:

1) Öznel (İzlenimci) Eleştiri: Bu tür eleştiri, sanat eserleri karşısında eleştirmenin öznel tutumunu belirtme yoludur. İzlenimci eleştirmene göre, insanın huyu ve beğenisi zamanla değişir. Bu nedenle, sanat eserlerine değişmez kurallar, nesnel ilkeler uygulanamaz. Bugün sevilen bir eserin yarın da sevineceği kesin olarak söylenemez.

Sanat eseri sadece dış nedenlerle çözümlenecek şeyler değil, okurlara zevk verecek nesnelere. Eleştirmen, eserden aldığı zevki belirtmekle yetinmelidir. Eleştirmenin kişisel beğenisi, zevk ve ölçütleri ön plandadır. Yazar, eleştirisini yaparken belirli kurallara ve sınırlamalara bağlı kalmaz. Öznel yargılar ağırlıktadır. Sanatçıya dönük eleştiri ve okura dönük eleştiriler, öznel eleştiri olarak kabul edilir.

2) Nesnel (Bilimsel) Eleştiri: 19 .yy' da bilim alanındaki gelişmeler, bilim yöntemlerinin edebiyata da uygulanmasını sağlamış; eleştiri alanında, değer yargılarını gelişigüzelikten kurtarma, eleştiriye birtakım değişmez yasalara, nesnel ilkelere bağlama çalışmalarına girişilmiştir. Bu tür eleştiride eser, belli ölçütlere göre bilimsel bir açıdan değerlendirilir. Nesnel yargılar ağırlıktadır. Eleştirmen, mümkün olduğunca kişisel yargılardan kaçınır. Amaç, tarafsız olmaktır. Esere dönük eleştiri ve eserle dış dünya arasındaki ilişkiye dönük eleştiri, nesnel eleştiri olarak kabul edilir.

9.ÜNİTE: MÜLAKAT/ RÖPORTAJ

a-MÜLAKAT (GÖRÜŞME)

Alanında ün yapmış (siyasetçi, sanatçı, edebiyatçı, iş adamı, bilim adamı, sporcu vb.) kişileri çeşitli yönleriyle tanıtmak veya toplumu ilgilendiren önemli bir konunun aydınlatılması için konunun uzmanı kişilerin düşüncelerini almak amacıyla yapılan, zamanı önceden tespit edilmiş, sorulu-cevaplı görüşmelere mülakat denir. Mülakat, gazete ve dergilerde çok sık başvurulan bir türdür.

Mülakatın yapılma amacı: Alanında ün yapmış (siyasetçi, sanatçı, edebiyatçı, iş adamı, bilim adamı, sporcu vb.) kişileri çeşitli yönleriyle tanıtmak ya da toplumu ilgilendiren önemli bir konuyu aydınlatmak.

Mülakat metinleri, öğretici ve ufuk açıcı bir nitelik taşır. Mülakat, söyleşmeye bağlı anlatım türü çevresinde oluşan bir türdür.

Mülakatın başarı derecesi, mülakat yapan kişinin yeteneğine bağlıdır; mülakatın kurallarını büyük ölçüde kendisiyle konuşulan kişinin mizacı ve kültürü belirler.

Alanında tanınmış kişilerle (siyasetçiler, sanatçılar, edebiyatçılar, iş adamları, bilim adamları, sporcular vb.) mülakat yapılır.

Mülakat, bağımsız haber almanın başka bir yoludur. Mülakat; amaçsız, zaman geçirmeye yönelik bir konuşma, bir sohbet değil; belli kuralları ve amaçları olan, sorular-cevaplar üzerinden yürüyen düzeyli bir habercilik faaliyetidir. Mülakat, gazetecinin bilgiye ve habere doğrudan ulaşmasına, haber kaynağına sorular sorarak gerçekleri aracısız biçimde öğrenmesine ve bunları kamuoyunun gündemine taşımaya olanak sağlar.

Mülakat zamanı, önceden tespit edilir. Mülakatta kişi ön plana çıkar. Mülakatta sadece mülakat yapılan kişi ile çekilmiş bir fotoğraf kullanılır. Mülakat, soruları ve cevapları kapsar. Görüşmeyi yapan kişinin duyguları, fikirleri, yorumları değil; konuşulan kişinin fikirleri yorumsuz olarak yansıtılır. Mülakatta kişisel değerlendirmelere ve yorumlara yer verilemez, verilen cevapların dışına çıkılmaz. Alınan cevapların aynen ve yorumlanmadan yayımlanması, mülakatın ayırıcı özelliğidir. Mülakat yapan kişi, aldığı cevapları bir bütün halinde düzenleyerek okura olduğu gibi aktarmalı, cevaplarda değişiklik yapmamalı, yorumdan uzak durmalıdır. *(Bazı durumlarda mülakatın tümünü yayımlamak mümkün olmayabilir. Bu durumda gazeteci, mülakatın özüne dokunmayacak ve yanlış anlamalara yol açmayacak şekilde mülakatın bazı bölümleri yayımlanabilir. Mülakatın bazı bölümlerinin yayımlanmaması mülakatın özetlenmesi demek değildir. Mülakatta, alınan cevapların aynen ve yorumlanmadan yayımlanması mülakatın ayırıcı niteliğidir.)*

Mülakat yapılan kişinin adı, mesleği, uzmanlık alanı, mülakatın amacı, yeri, zamanı ve konusu mülakatın başında (giriş bölümünde) belirtilir.

Mülakat, söyleşmeye bağlı anlatım türü çevresinde oluşan bir tür olduğundan dil dışı göstergeler olan jest, mimik, vurgu ve tonlamalar da mülakatta önem kazanır. Ünlemlerden yararlanılır.

Mülakatta, söyleşmeye bağlı anlatım türünün yanında öyküleyici, betimleyici, açıklayıcı, tartışmacı, öğretici anlatım türleri de kullanılır. Dil, ağırlıklı olarak göndergesel işlevde kullanılır. Açık, duru, yalın, akıcı bir anlatımın özellikleri görülür. Sade bir dil, ciddi bir üslup kullanılır.

Mülakatta iletişim anının önemi: Mülakatta, gönderici ve alıcı doğrudan görüştüğü, karşı karşıya olduğu için mülakatta, iletişim tablosundaki asıl öğeler daha yalın olarak ortaya çıkar. Bu durum mülakatın başarısına katkıda bulunur.

Mülakatta yüz yüze görüşme şartı yoktur. Telefonla ve yazışmayla da mülakat yapılabilir. Ancak etkili bir mülakat, yüz yüze yapılındır.

MÜLAKAT ÇEŞİTLERİ:

1)Ünlü kişileri tanıtan mülakatlar: Siyaset, sanat, edebiyat, ekonomi, bilim, spor gibi alanlarda başarı elde ederek toplum tarafından tanınan kişileri çeşitli yönleriyle tanıtmak için yapılan mülakatlardır. Bu tür mülakatlar, ilgili kişiye yöneltilen sorulardan (özgeçmiş, eğitim hayatı, yetişme tarzı, ailesi, uğraşları, başarı süreci, hayata bakışı...) ve onlara verilen cevaplardan oluşur.

2) Önemli bir konuyu aydınlatan mülakatlar: Toplum için önemli olan bir olayın aydınlatılması için konunun uzmanı kişilerle yapılan görüşmelerin aktarıldığı mülakatlardır.

Mülakat yapan kişide bulunması gereken özellikler:

- 1) Mülakat yapılacak kişiden görüşme zamanını belirlemesini istemeli (randevu almalı)
 - 2) Görüşülecek husus üzerinde hazırlık yapmalı
 - 3) Görüşme anında ölçülü olmalı
 - 4) Ziyaret edilen kişinin (görüşülen kişinin) ilgisini çekme gibi özelliklere sahip olmalı
 - 5) Kültürü ve becerisiyle karşısındakini konuşmaya ikna edebilecek beceriye sahip olmalı
- Mülakatlarda ön hazırlık önemlidir. Mülakat yapan kişi, mülakat yapacağı kişi ve konu / konular hakkında önceden ayrıntılı bir araştırma yaparak mülakata hazırlanmalıdır. Mülakat esnasında sorulacak sorular, mülakat yapan kişi tarafından tarafsız bir şekilde mülakattan önce hazırlanır. Mülakat yapan kişi, mülakat yapılacak kişiyle önceden görüşerek randevu yerini ve zamanını belirlemesini ister.

Mülakatın temeli, diğer bir şahsı konuşmaya ikna edebilmeye dayanır. Mülakatta, konuşmanın özelliğine göre belirlenen soruların dışına çıkılamaz. Mülakatta konuşma konu dışına çıkarsa, mülakat yapan kişi durumdan rahatsız olduğunu belli etmemeli, sabırlı, nazikçe ve dikkatli bir şekilde gerekli soruları sorarak konuya tekrar dönmeyi sağlamalıdır. Mülakatı yapan kişi sorulara tam yanıt alamadığı durumlarda nazik bir şekilde soruyu tekrar sormalıdır.

Mülakat yapan kişi, mülakat sırasında kibar ve nazik olmalı, karşısındaki kişiye kendini tanıtmalıdır. Mülakattan önce kısa ve etkili bir giriş konuşması yapmalı, konuyu kısaca özetlemelidir. Konuşmacının sözünü gereksiz yere kesmemeli, boş sohbete dalmamalı, kendi az konuşmalı ve hep kendi konuşarak karşısındaki kişiyi sıkıkmamalıdır. Mülakat bittikten sonra, gitmek üzere teşekkür ederek izin istemelidir. Ayrılırken söylenebilecek etkili ve güzel son sözleri önceden hazırlamalıdır.

b- RÖPORTAJ

Habere konu olabilecek bir yer, insan, eşya, güncel olay ya da durumla ilgili inceleme, araştırma, gezip görme gibi yöntemlere bağlı olarak ayrıntılı bilgi veren, yazarın kişisel anlatımı, gözlem ve soruşturmacı yaklaşımıyla zenginleşen gazete ve dergi yazılarına **röportaj** denir.

RÖPORTAJ YAZILARININ ÖZELLİKLERİ

1-Röportaj, gazete haberlerinin (haber yazılarının) daha genişletilmiş ve yazarın kişisel görüşleriyle zenginleştirilmiş hâlidir. Röportajlar sıradan aktarma yazıları değildir, özel bir yorum değerlendirme değeri taşır.

2-Röportajın konusu olan habere, röportajı gerçekleştiren kişinin o konu veya yer ile ilgili düşünceleri eklenir.

3-Röportajda önemli olan, birçok insanın gördüğü ve bildiği şeyleri ustaca dile getirmektir. Röportajlar, okuyucunun dikkatini çekecek ve onları bazı konularda düşündürülecek biçimde düzenlenir.

4-Röportajcının amacı, konuyu çarpıtmadan belgesel olarak okuyucuya sunmak, okuyucuyu konunun içinde yaşatmak, kamuoyunu aydınlatmaktır.

5-Röportaja konu olan yer, kişi veya eşyanın her yönüyle bilinmesi, alışılmıştan farklı yönlerinin fotoğraf, film ve ses kayıtlarıyla belgelenmesi, dikkat çekecek ve okuyanları düşündürülecek yönleriyle anlatılması gerekir.

6-Röportajın güçlü bir tezi vardır. Yazar konuyu yerinde inceleyerek, gezip görerek, halkla ya da ilgili kişilerle konuşarak; fotoğraf, belge, istatistik vb. bilgilerle destekleyerek, **inandırıcı kılarak** okuyucunun bilgisine sunar.

7-Röportajcı, yalnızca gördükleriyle, izlenimleriyle yetinmez. Konuyla ilgili derinlemesine araştırma ve inceleme yapar, ilgililerin bilgisine başvurur.

8-Röportaj, tek bir yazı olabileceği gibi, aynı konuda dizi yazı da olabilir.

9-Röportaj, gazeteciliğin gelişmesiyle ortaya çıkmıştır; bu nedenle özellikle gazetecilerin yazdığı bir türdür.

10-Günümüzde radyo ve televizyonlar da röportaj aracıdır.

11-Röportajda olay ve düşünce iç içedir; gezi, deneme, hikâye, anı gibi yazı türlerinden de yararlanır. Bu nedenle **öğretici, açıklayıcı, kanıtlayıcı, öyküleyici, betimleyici, söyleşmeye bağlı** anlatım türleri kullanılır. Ayrıca **örnekleme, karşılaştırma, tanık gösterme** gibi düşünceyi geliştirme yollarına başvurulur.

12-Röportajlarda dil genelde **göndergesel ve heyecana bağlı işlevlerde** kullanılır.

13-Açık, akıcı, yalın ve duru bir anlatımla kaleme alınır.

14-Röportajlar genellikle birinci tekil kişinin ağzından yazılır.

RÖPORTAJ TÜRLERİ

I. SUNUŞ BİÇİMİ BAKIMINDAN RÖPORTAJLAR

Röportajlar, sunuş biçimi bakımından ikiye ayrılır:

a. Amerikan röportajı: Bu tür röportaja en etkili, en çarpıcı yönüyle başlanır. En son söylenmesi gerekenler en başta söylenir. Bu tür röportajlarda okuyucu hiç beklenilmeyen bir girişle karşılaşır. Giriş bölümü, okuyucu üzerinde âdeta şok etkisi oluşturur. İlk paragraf sürpriz uyandırır.

b. Alman röportajı: En eski röportaj biçimi sayılmaktadır. Bu röportajın merkezinde yazarın kendisi vardır. Yazar konuyu işlerken yazıya kendini katar. Konu hep **“ben”** merkezli olarak anlatılır.

2) KONULARINA GÖRE RÖPORTAJLAR

a) Bir yeri veya bölgeyi konu alan röportajlar: Röportaj türleri içinde en önemlisi ve kapsamlısı bu tür röportajlardır. Hem Türk hem de dünya edebiyatında röportaj denince akla gelen ilk röportaj türü bu tür röportajlardır.

Bu tür röportajlarda bir yer ya da bölgenin çeşitli özellikleri; gezip görülerek, o yöredeki ilgililerle ve halkla görüşülerek aktarılır.

Bu tür röportajlar, röportaj yazarının yaşadıkları ortamın dışına çıkarak gittikleri yerlerde haber niteliği taşıyan olay ve durumları incelemeleri, gözlemlenmeleri, araştırmaları ve bunları metinlerine konu etmeleri ile oluşturulur. Röportaj yazan, haber peşindedir. Röportaj yazarı için, gezmek haber bulmak için bir araç, bir yöntemdir.

Bu tür röportajlarda, röportaj yapılan yerde sürdürülen hayatın her yönüyle bilinmesi gerekir. Bu nedenle yazar, yaşadığı yerin dışındaki bir yer ya da bölgedeki haber değeri taşıyan olay ve durumları, seyahat ederek yerinde inceler, gözlem ve araştırmalarına bağlı olarak röportajını oluşturur.

b) Eşyayı konu alan röportajlar: İnsan yaşamıyla doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkisi bulunan herhangi bir nesnenin okuyuculara ilginç gelecek niteliklerinin ön plana çıkarılarak tanıtılması amacıyla kaleme alınan röportajlara eşyayı konu alan röportaj denir.

Bir eşya veya nesne, insana ilginç gelecek yönleri ön plana çıkarılarak tanıtılır. Röportaja konu olan eşyanın her yönüyle bilinmesi gerekir. Röportajı yapan kişinin eşyayı, dikkat çekecek ve okuyanları düşündürülecek yönleriyle anlatması gerekir.

Yazar, sözü edilen eşya ile ilgili çeşitli araştırmalar yapar, o eşyanın farklı özelliklerini belirlemek için bazı kişilerle görüşür. Bu araştırmalar ve görüşmeler sonucunda elde ettiği bilgilere kendi yorum ve izlenimlerini de ekleyerek röportajı zenginleştirir. Bu tür yazıların ilgi çekici olması, bu işlemlerin yapılmasına bağlıdır.

Röportajları; bir yeri, insanı, eşyayı konu alan röportajlar şeklinde sınıflandırmak, bir röportajda bunların tümünün bir arada ele alınamayacağı ya da bu konuların dışında röportaj yazılamayacağı anlamına gelmez.

Röportaj, haber yazısının genişletilmiş ve kişisel izlenimlerle zenginleştirilmiş şeklidir. Haber niteliği taşıyan bütün kişi, nesne, olay, olgu ve gelişmeler hakkında röportaj yazılabilir.

b) İnsanı Konu Alan Röportajlar:

Röportaj yazarı, güncelden hareket eder. Belli bir alanda üne kavuşmuş, toplumun büyük bir bölümü tarafından tanınmış ya da önemli ve değerli olmasına karşın kamuoyunca tanınmamış kişilerin özelliklerini anlatılır, dikkat çeken ve düşündürülen yönleri belirtilir: Röportaja konu olan insan her yönüyle bilinir.

Yazar, insanı konu alan bir röportaj yazmak için bazı hazırlıklar yapar. O kişiyle ilgili araştırma yapar, o kişinin okura ilginç gelecek, onları bazı konularda düşündürülecek özelliklerini belirler, bunlar üzerinde yoğunlaşır. Ardından o kişiyle görüşür, ona sorular sorar. Aldığı cevaplar, kişiyle ilgili tespitler, izlenimler, düşünce, yorum ve kanaatlerini birlikte ifade ederek röportajını oluşturur. Bu tür röportajlar, okuyucunun dikkatini çekecek ve onları bazı konularda düşündürülecek biçimde düzenlenir.

Böyle bir yazıda haber, yorum, değerlendirme ve izlenim iç içe geçer. Bu iç içe geçmişlik sadece bu tür röportajların değil, bütün röportaj türlerinin en belirgin özelliğidir.

Röportaj metinlerinin bazı bölümlerinde özellikle de insani konu alan röportajlarda soru-cevaplara sıkça yer verilir. Ama hiçbir röportaj metni, baştan sona soru cevap şeklinde oluşturulamaz. Sadece soru-cevaplardan oluşan metinlere, mülakat denir.

1950'lerden bu yana röportajın önemi artmaya başlamıştır. Türkiye'nin kendi sosyal gerçeklerini yeni yeni tanımaya başladığı 1950'li ve 1960'lı yıllarda, kentli okuyucu kitlesinin yurt gerçekleri ve sorunlarıyla tanışmasına olanak sağlamıştır. O yıllarda bazı gazeteciler birer röportaj yazarı olarak Anadolu'nun dört bir yanına dağılmış, yurt gerçeklerini anlamaya ve belgelemeye çalışmışlardır. Son yirmi beş yıl içinde röportaj yazarlarımız röportajlarında daha çok, ülkemizin önemli sorunlarına, toplumsal ve kültürel konulara ağırlık vermişlerdir. **Bazı röportaj yazarlarımız ve eserleri şunlardır:**

Fikret Otyam	Doğudan Gezi Notları, Bir karış toprak için, Oy Fırat Asi Fırat, İç Göç, Acı Yol
Cevat Fehmi Başkut	Geceleri Bizi Kimler Bekliyor
Sait Faik Abasıyanık	Mahkeme Kapısı
Necmi Onur	Çanakkale Savaşları ve Şehitler Abidesi, Çadır Tiyatrosu
Tahir Kutsi Makal	İç Göç, Acı Yol
Yaşar Kemal	Bu Diyar Baştan Başa, Peri Bacaları